

**MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA
V BRNĚ**

**Lesnická a dřevařská fakulta
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky**

**Ekonomické aspekty integrovaného
lesního hospodářství**

(se zaměřením na hospodaření v lesích územně samosprávných celků)

Economic aspects of integrated forest management

(with a special focus on management in municipal forests)

**Zasedání Ekonomické komise Odboru lesního hospodářství
ČAZV 9. – 10. května 2007**

Sborník referátů ze semináře

Workshop proceedings

Sborník je součástí prací na výzkumném záměru VZ2103/ZA45001 (MSM 6215648902)

The proceedings are a part of works implemented within the Research Programme
VZ2103/ZA45001 (MSM 62158902)

Brno, 9. – 10. května 2007

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
Zemědělská 3
613 00 Brno
e-mail: uldep@mendelu.cz

Recenzenti:

prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.
doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.
Ing. Zbyněk Šmída, Ph.D.

Přípravný a organizační výbor semináře:

doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.
prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.
Ing. Roman Dudík, Ph.D.
Ing. Leopold Černý
Ing. Dalibor Šafařík

Editoři:

Ing. Roman Dudík, Ph.D.
doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.

Místo konání: Brno

ISBN 978-80-7375-102-9

OBSAH

Abstrakt sborníku	5
BADAL Tomáš: Lesní hospodářství – Lesy města Prostějova, s. r. o.	7
DUDÍK Roman: Podpory určené lesnímu hospodářství v roce 2007	13
GABZDIL Jaroslav: Historický průzkum lesů ostravsko-karvinského regionu jako podklad pro vypracování regionálního lesnického programu	20
HLAVÁČKOVÁ Petra: Management zvláště chráněných území	32
JÁNSKÝ Jaroslav: Obce a jejich majetek	38
JELÍNEK Petr: Městské lesy Znojmo	45
KAŇOK František: Ekonomika harvestorů u přímo řízených lesních závodů LČR	51
KAŇOK František: Jednání týmu expertů k přípravě NLP II	55
KUPČÁK Václav: Koncepce hospodaření v lesích územních samosprávných celků	60
LIŠKOVÁ Barbora: Lesní majetky územně samosprávných celků v minulosti a dnes	72
NOVÁK Daniel: Legislativní a organizační aspekty výběru vhodné formy správy obecních lesních majetků	78
SEBERA Jan: Finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodářství ve vztahu k těžebním a dopravním nákladům	94
ŠAFAŘÍK Dalibor, ČERNÝ Leopold: Certifikace brněnských lesů systémem FSC (Forest Stewardship Council) z pohledu odborného lesního hospodáře společnosti Lesy města Brna, a. s.	100

ŠAFAŘÍK Dalibor, ČERNÝ Leopold: Lesy města Brna – lesní hospodářství po pěti staletích	104
VLKANOVÁ Daniel: Ekonomické aspekty hospodaření v lesích územně samosprávných celků	118

Ekonomické aspekty integrovaného lesního hospodářství

(se zaměřením na hospodaření v lesích územně samosprávných celků)

Abstrakt: Vývoj a měnící se požadavky společnosti mění i její pohled na plnění funkcí lesa. Vlastníci lesů se stále častěji musí zabývat pragmatickou stránkou věci a to z čeho pokrýt vznikající náklady spojené se zabezpečením rostoucích požadavků společnosti na intenzifikaci některých funkcí lesa (zejména rekreační, environmentální). V současnosti se tak děje ze zdroje, jímž je dosud hlavní, a téměř jediný, ekonomicky významný produkt lesního hospodářství – surové dříví. Les se stále více stává důležitým faktorem sociálně-ekonomického rozvoje společnosti a stále více se od něj očekává, že bude plnit i určitý standard z hlediska víceúčelového hospodaření. Vzhledem ke svým funkcím jsou lesy, a tím i lesní hospodářství, důležité pro venkovské oblasti a představují významnou složku integrované politiky rozvoje regionů, zejména pro jejich příspěvek ke tvorbě příjmů a pracovních příležitostí v oblastech, kde je jen málo alternativních možností zaměstnání. Podmínky lesního hospodářství a příležitosti využívání lesů územně samosprávných celků v těchto souvislostech nabývají zvláštní důležitosti.

Klíčová slova: integrované lesní hospodářství, územně samosprávné celky, obecní lesní majetky, lesnická politika

Economic aspects of integrated forest management

(with a special focus on management in municipal forests)

Abstract: Development and changing requirements of the society change the manner in which the society views forest functions and their fulfilment. Forest owners have to deal ever more with pragmatic issues and with a problem where to find funds to cover costs incurred from the assurance of increasing society requirements for the intensification of some forest functions (namely recreational and environmental). The resources are currently represented by the hitherto major and nearly sole economically important product of forest management – raw timber. Forest is ever more becoming an important factor of socio-economic development of the society and it is increasingly expected to fulfil a certain standard with respect to multipurpose management. Regarding their functions, forest and forest management play an important role in rural areas and represent a significant component of the integrated policy of regional development namely for their contribution to the generation of revenues and jobs in areas with only a few alternative possibilities of employment. Conditions of forest management and opportunities of using municipal forests acquire special importance in this context.

Keywords: integrated forest management, municipalities, municipal forest properties, forest policy

LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ – LESY MĚSTA PROSTĚJOVA, S. R. O.

FORESTS OF PROSTĚJOV, LTD.

Tomáš BADAL

Abstrakt: Obchodní společnost Lesy města Prostějova, s. r. o. je založená městem Prostějov jako jediným společníkem pro správu lesního majetku města Prostějova o rozloze 1 732 ha. Dle platného LHP činí maximální celková výše těžeb 137 769 m³. Z výnosů lesního majetku bylo pořízeno a opraveno mnoho budov a staveb sloužících lesnímu hospodářství. Formou nájemného přispívá obchodní společnost do rozpočtu města Prostějova.

Klíčová slova: městské lesy, obchodní společnost, majetek, finanční příspěvky, náklady, hospodářský výsledek.

Abstract: Limited liability company Forests of Prostějov, Ltd. has been established by Prostějov city as exclusive associate for conducting forest estates of Prostějov city with total area 1 732 hectares. In compliance with valid Forest management plan the total maximum cut amounts 137 769 m³. From forest estate revenues have been obtained and reconstructed many buildings and constructions which are in the service of forestry. The company contributes to budget of Prostějov city in the form of rent paid by Limited liability company Forests of Prostějov.

Keywords: municipal forests, company, estate, funds, costs, economic result.

Úvod

Městská obec Prostějovská je označení vlastníka lesa na starých zahnědlých listinách moravských zemských desek či vložek knihovních pozemkové knihy. Tyto písemnosti vydávají svědectví o tom, že město Prostějov lesy vlastnilo odedávna, a také na nich hospodařilo.

V roce 1955 byly městské lesy přiřčeny ke státním lesům. Majetkoprávně se staly majetkem státu a vlastnické právo města Prostějova bylo obnoveno až v roce 1991 zákonem č. 172/91 Sb. Město Prostějov pronajalo lesy bývalému držiteli Jihomoravským státním lesům, lesnímu závodu Prostějov. V září 1992 byly státní lesy transformovány na Lesy České republiky a město Prostějov se ujalo správy svého lesního majetku samo. Bylo zřízeno oddělení správy městských lesů při odboru místního hospodářství a poté samostatný odbor správy městských lesů. V roce 1996 zřídilo město Prostějov obchodní společnost Lesy města Prostějova se stoprocentní účastí města, která hospodaří v lesích doposud.

1 Z historie a současnosti městských lesů

Lesní majetek města Prostějova můžeme z historického hlediska rozdělit na čtyři části.

Původní lesní statek Myslejovice byl vykoupen státem při zřizování vojenského újezdu Březina. Zbyly dvě části – Vranovský háj (50 ha) a Skalice (100 ha). O tyto dvě části nemělo ministerstvo obrany zájem, neboť jsou od vojenského újezdu odděleny zemědělskými pozemky. Nyní tvoří spolu s obecními lesy domamyslickými, čechovickými a žešovskými lesní úsek Skalice.

Město pak náhradou za lesy převedené ministerstvu obrany získalo deskový lesní statek Ptení (1 297 ha). K němu patřil i zámek ve Ptení, kde byl umístěn lesní úřad.

V roce 1949 byly přiděleny městu Prostějov „okrajové lesy polesí Ptení a Seč“ o výměře 255 ha za přidělovou cenu 1 560 951 Kč. Bylo to polesí Hrádek (součást bývalého velkostatku Plumlov), Krásno a Kouty. Tak bylo uceleno „Ptenské polesí“, které má tři lesní úseky – Ptenský Dvorek, Seč a Hrádek.

Poslední přírůstek lesního majetku byl v roce 1991, kdy byly převedeny do majetku města lesy domamyslické, čechovické a žešovské o výměře 30 ha jako důsledek sloučení jmenovaných obcí s městem Prostějov. Nyní vlastní město Prostějov lesy o celkové výměře 1 732 ha.

Po navrácení městského lesního majetku městu Prostějovu byly lesy ponechány v nájmu stávajícímu uživateli – Jihomoravským státním lesům, lesnímu závodu Prostějov do ukončení jejich činnosti k 30. 9. 1993. Od 1. 10. 1993 do konce roku 1996 převzal hospodaření v lesích Městský úřad Prostějov – odbor správy městských lesů. Dne 18. 12. 1996 zřizuje město Prostějov obchodní společnost Lesy města Prostějova, s. r. o. jako jediný společník. Orgány společnosti tvoří valná hromada, jejíž působnost je rozdělena na zastupitelstvo města Prostějova a radu města Prostějova, jednatel společnosti zastupující společnost na venek a tříčlenná dozorčí rada, která dohlíží na jednatele, nahlíží do účetnictví, přezkoumává roční uzávěrky a podává zprávy valné hromadě. Od 15. 8. 1997 spravují Lesy města Prostějova lesní majetek JUDr. Richarda Belcrediho o rozloze 695 ha. Provádějí zde veškeré lesnické práce, mimo myslivosti.

2 Organizační struktura

Jednatel.....	Ing. Pavel Šišák
Zástupce jednatele, odbyt, lesní úsek Skalice (190 ha).....	Jaroslav Burget
Ekonom, účetní.....	Pavel Šmidra
Polesný (2 427 ha).....	Stanislav Pořízka
Technik polesí, lesní úsek Hrádek (804 ha).....	Ing. Tomáš Badal
Lesní úsek Seč (737 ha).....	Zdeněk Kopečný
Lesní úsek JUDr. Belcredi (695 ha).....	Jaroslav Výmola
Lesní školka Seč (11 ha).....	Ivo Novák

3 Přírodní podmínky v městských lesích

Městské lesy jsou součástí lesní přírodní oblasti č. 30 – Dražanská vrchovina. Převážná část lesů je zařazena do kategorie 1 – lesy hospodářské, malá část zhruba 25 ha, je v kategorii 2 – lesy ochranné na mimořádně nepříznivých stanovištích. V souboru lesních typů převládá řada kyselá a svěží.

Městské lesy jsou zařazeny převážně do tří hospodářských souborů:

HS 43 – smrkové hospodářství na kyselých stanovištích středních poloh – obmýti 110 let

HS 45 – smrkovo-bukové hospodářství na živných stanovištích středních poloh – obmýti smrk 110 let, buk 130 let

HS 23 – borové hospodářství kyselých stanovišť – obmýti 110 let

Na geologické stavbě se hlavně podílí moravský kulm z prvohorního podevonského období. Moravský kulm se skládá z tmavých jílovitých břidlic, temně šedých drob a polymiktních slepenců. U Ptení se řídce vyskytují břidlice s produkty diabasového vulkanismu. V jihovýchodní části se vyskytují spraše.

Půdní poměry jsou velmi rozmanité, půdy jsou převážně hlinitopísčité až písčitohlinité, minerálně chudé až středně bohaté. Na spraších se vyvinuly půdy minerálně bohaté.

Nacházejí se zde dvě klimatické oblasti (dle Atlasu podnebí ČR). První je teplá oblast vyskytující se při východní části LS, která zaujímá nepatrnou část území. Průměrná roční teplota vzduchu zde dosahuje 8 °C – 9 °C. Vegetační období začíná 21. 4. a končí 11. 10., délka vegetačního období je 170 dnů, průměrná teplota vzduchu ve vegetačním období je 15 °C, průměrný úhrn srážek v této části LS je do 600 mm a průměrný úhrn srážek za vegetační období dosahuje 350 mm – 400 mm.

Druhou je mírně teplá oblast zaujímající převážnou část území LS Ptení. Je situována na západní části území. Průměrná roční teplota vzduchu zde dosahuje 7 °C – 8 °C. Vegetační období začíná 26. 4. a končí 6. 10., vegetační období trvá 160 dnů a průměrná teplota vzduchu v něm činí 14 °C. Průměrný úhrn srážek se pohybuje v rozmezí 600 mm – 650 mm a průměrný úhrn srážek za vegetační období je 350 mm – 400 mm. Na území LS převažuje západní až severozápadní proudění větru. Ve východní části, do níž zasahuje Hornomoravský úval je terén tvořen aluviální rovinou Moravy s minimální nadmořskou výškou 202 m n. m. Směrem na západ se terén zvedá v mírných vlnách až k úpatí Dražanské vrchoviny s výškami 260 m n. m. – 300 m n. m.. Ta pokračuje dále západním směrem až do maximální výšky 602 m n. m.. Zde je terén rozčleněn hlubokými údolními potoky. Celá oblast je odvodňována řekou Valová.

Výsledkem působení přírodních podmínek jsou růstové podmínky lesních porostů – jejich zonace. Na území se nacházejí tři vegetační stupně:

2. LVS – bukodubový, 3. LVS – dubobukový a 4. LVS – bukový (duboehličnatý).

4 Zastoupení dřevin v městských lesích

Smrk ztepilý 56 %, jedle bělokorá 2 %, borovice lesní 14 %, modřín opadavý 24 %, dub letní 2 %, buk lesní 1 %, ostatní dřeviny 1 %.

5 Péče o lesní majetek

Od roku 1992, kdy se město Prostějov ujalo správy svého lesního majetku, bylo pořízeno a opraveno mnoho budov a staveb sloužících lesnímu hospodářství. Celkový objem oprav a investic činí přes 25 mil. Kč. Nejvíce finančních prostředků bylo vloženo do opravy střechy na zámku ve Ptení – 5,6 mil. Kč.

V chronologickém přehledu jsou uvedeny provedené opravy a investice včetně finančních nákladů na jednotlivé akce.

Hájenka Ptení	1994 – 1995	1 431 tisíc Kč
Sociální zařízení školka Seč	1996	123 tisíc Kč
Skalečnick – retenční nádrž	1996	2 142 tisíc Kč
Zámek Ptení	1993 – 1999	5 686 tisíc Kč
Hájenka Ptení u nádrže	nákup 1996	948 tisíc Kč
	oprava 2000	527 tisíc Kč
Provozní budova školka Seč	1996 – 1997	2 610 tisíc Kč
„Konírna Seč“	1999	146 tisíc Kč
Lesovna Pohodlí – přístavba	1995	838 tisíc Kč
- oprava skladů	1996 – 2000	532 tisíc Kč
Dřevařská výroba Seč (PDV)		
- budova	2000	1 830 tisíc Kč
- stroje	2000	2 148 tisíc Kč
Semenný sad třešně ptačí	1999	580 tisíc Kč
Retenční nádrž Ptenka	2000 – 2001	3 249 tisíc Kč
Semenný sad Dvorského smrk	2001	640 tisíc Kč
Sklad PHM školka Seč	2001	73 tisíc Kč
Lesní cesta (LC) Křenovský	2002	526 tisíc Kč
LC Nad dvorkem	2002	461 tisíc Kč
LC Pazderková	2002	395 tisíc Kč
Retenční nádrž Ptenka II.	2005	450 tisíc Kč
Celkem		25 335 tisíc Kč

6 Lesní dopravní síť

Velká pozornost byla věnována i údržbě a opravě sítě lesních odvozních cest a svážnic. Lesní cesty byly zabezpečovány proti vodní erozi, byla zpevňována jejich obrusná vrstva, renovovány svodnice a propustky. Na opravy bylo vynaloženo celkem 5,6 mil. Kč.

7 Lesní hospodářský plán

Platný LHP je vyhotoven pro období let 1999 – 2008. Maximální celková výše těžeb byla stanovena na 137 769 m³, z toho maximální těžba mýtní činí 99 799 m³. Skutečná výše roční těžby se pohybuje v rozmezí 11 – 12 tis. m³.

Minimální plošný rozsah výchovy do 40 let činí 513,26 ha. Prořezávky činní 384,38 ha a zalesňování 252,48 ha.

8 Čerpání finančních příspěvků

Finanční příspěvky na hospodaření v lesích na území Olomouckého kraje tvoří největší podíl čerpaných dotací Lesy města Prostějova. Jde především o předmět příspěvku:

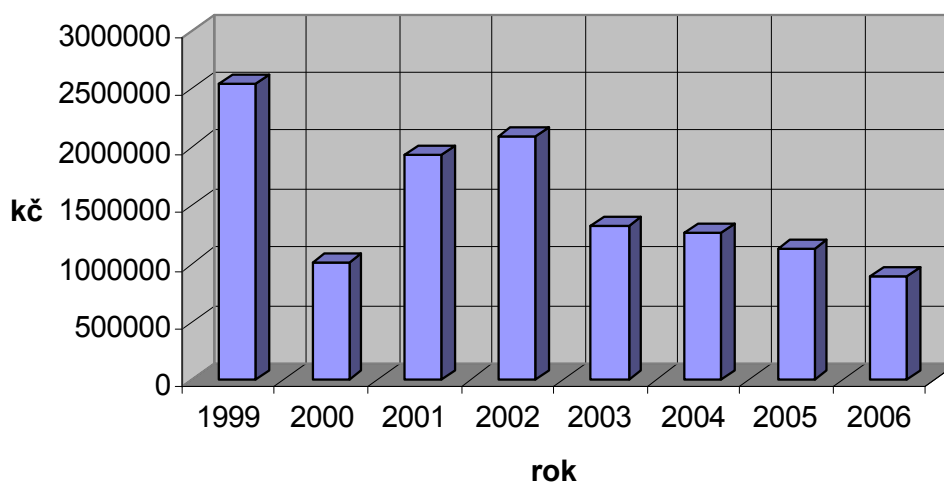
1. obnova, zajištění a výchova lesních porostů,
2. ekologické a přírodě šetrné technologie.

Tabulka 1: Čerpání dotací v jednotlivých letech

Rok	Kč
1999	2 546 852
2000	1 007 278
2001	1 927 869
2002	2 093 859
2003	1 326 018
2004	1 266 778
2005	1 127 466
2006	896 371

Obrázek 1: Čerpání dotací v jednotlivých letech

Čerpání dotací v jednotlivých letech

Tabulka 2: Průměrné vlastní náklady vybraných výkonů

Činnost	2004	2005	2006
Obnova lesa Kč/ha	49 611	60 157	66 297
Prořezávky Kč/ha	3 097	3 310	3 257
Těžba dříví Kč/m ³	123	123	132
Přibliž. dříví Kč/m ³	136	148	149

Tabulka 3: Hospodářský výsledek před zdaněním

Rok	Kč/ha Bez dotací	Kč/ha S dotacemi
2004	755	1634
2005	809	1460
2006	718	1209

Dlouhodobý majetek:

- Nehmotný majetek – LHP: 475 354 Kč
- Hmotný majetek – stavby: 211 511 Kč
- Hmotný majetek – movité věci: 5 757 170 Kč

9 Závěr

Lesy města Prostějova, s. r. o. mimo odborné správy lesního majetku města Prostějova provádí další činnosti jako:

- obchod se surovým dřívím
- výroba, prodej a distribuce sortimentů palivového dříví
- lesní a okrasné školkařství, obchod se sadebním materiálem lesních a okrasných dřevin. Pěstování prostokořenných semenáčků a sazenic, prodej obalované sadby dřevin, poradenská činnost.
- služby v lesnictví – provoz fréz na drcení klestu a likvidace buřeně, zimní a letní údržba cest
- myslivost v režijní honitbě – poplatkový lov trofejové zvěře
- plnění veřejně prospěšných služeb
- provoz semenných sadů třešně ptačí – *Cerasus avium* a Dvorského smrku (autochtonní chlumní smrk).

Literatura

Šišák, P., Kadlecová, Y., 2002. Lesy města Prostějova, 10 let vrácení lesa městu. Lesy města Prostějova, s. r. o., 20 s.

Ing. Tomáš Badal

Lesy města Prostějova, s. r. o.

PODPORY URČENÉ LESNÍMU HOSPODÁŘSTVÍ V ROCE 2007

SUBVENTIONS TO FORESTRY IN 2007

Roman DUDÍK

Abstrakt: Nejvýznamnějším zdrojem finančních podpor směřujících do lesního hospodářství České republiky v roce 2007 jsou Program rozvoje venkova ČR a dále finanční příspěvky na hospodaření v lesích. Zatímco způsob čerpání finančních příspěvků z rozpočtů krajů se již ustálil, v případě Programu rozvoje venkova ČR ještě nejsou ministerstvem zemědělství stanovena pravidla, kterými by se stanovily podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova ČR. Příspěvek se zaměřuje na nejvýznamnější možnosti získání podpor do lesního hospodářství v roce 2007, a to k datu 30. června 2007.

Klíčová slova: finanční podpora, lesní hospodářství, Program rozvoje venkova ČR.

Abstract: The most important source of financial subventions to forestry of the Czech Republic in 2007 is the Programme of Rural Development of the Czech Republic and financial allowances for managing the forests. While the manner of using financial resources from the budgets of self-governing regions has been already customized, in case of the Programme for Rural Development of the Czech Republic the Ministry of Agriculture has not yet established rules that would specify conditions for the provision of aid to projects included in it. The paper is focused on the most relevant possibilities for gaining subventions to forestry in 2007 on the date of 30 June 2007.

Keywords: financial aid, forestry, Programme of Rural Development CR

Úvod

Ekonomická pozice lesního hospodářství není, ve srovnání s jinými odvětvími v České republice, nikterak výrazná. Příležitostí, jak tuto situaci změnit (nebo alespoň v této dynamické době udržet) ve prospěch většího vlivu a podílu, je možnost čerpat v nadcházejících letech finanční prostředky z fondů spolufinancovaných Evropskou unií. Finanční podpory a dotace vlastníkům lesů mohou být jedním z nejúčinnějších nástrojů k provádění lesnické politiky. Jejich cílem je motivování vlastníka lesa k určitému chování, které mu nepřináší okamžitý, přímý a určitý užitek.

Podpory a dotace lze rozdělit do skupin, v rámci kterých jsou poskytovány na základě:

- programů národních a nadnárodních (především evropských),
- legislativních ustanovení, z nichž vyplývají (např. podle zákona č. 289/95 Sb. o lesích a návazně každoročně podle zákona o státním rozpočtu),

- státem zřízených fondů (Fond životního prostředí),
- podpůrných programů krajů, které mohou souviset s lesnictvím,
- nebo jsou poskytovány jinými právníky a fyzickými osobami (fondy, dary, nadační příspěvky).

Dotační politika České republiky v oblasti LH

Národní strategický referenční rámec (NSRR) představuje základní programový dokument České republiky pro využívání fondů Evropské unie v období 2007–2013. NSRR udává systém operačních a dalších programů politiky hospodářské a sociální soudržnosti 2007 – 2013, jejichž prostřednictvím budou jednotlivé prioritní osy realizovány.

Pozornost bude dále zaměřena především na nejvýznamnější nové možnosti čerpání dotačních prostředků ze zdrojů spolufinancovaných EU, tzn. na programy platné v období 2007 – 2013 (stav 30. 6. 2007). Dlouhodobě stálým možným čerpáním prostředků tedy nebude věnována pozornost. Zde patří např. podpory z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, poskytování finančních prostředků v rámci Programu péče o krajinu v roce 2007 na základě směrnice MŽP č. 2/2007, poskytování finančních příspěvků na podporu hospodaření v lesích, které je nyní v kompetenci krajských úřadů, samozřejmě zde patří i náhrady vyplývající z jednotlivých ustanovení zákona č. 289/1995 Sb., a další.

EAFRD – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Tento program je součástí titulů, ze kterých je možné čerpat finanční prostředky v období 2007–2013. V tomto případě jde o Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013. Nyní probíhá tvorba prováděcích pravidel, která budou upravena formou nařízení vlády.

Program tvoří 4 osy:

- Osa I: Zlepšování konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví.
- Osa II: Zlepšování životního prostředí a krajiny.
- Osa III: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova.
- Osa IV: Leader

Do oblasti LH je možné čerpat prostředky především z následujících opatření:

Osa I

I.1 – Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podpora inovací

I.1.2 – Investice do lesů

Investiční záměry a výše podpory:

- a) Zvyšování hospodářské hodnoty lesa (úprava chemizmu lesních půd, obnova, výchova porostu atd.). Podpora ve výši 50 % (60% sazby v rámci oblastí Natura 2000) přijatelných výdajů na schválený projekt.
- b) Lesnická technika (pořízení nových strojů atd.). Podpora ve výši 50 % přijatelných výdajů na schválený projekt.
- c) Technické vybavení provozoven (pořízení a modernizace technologií atd.). Podpora ve výši 50 % přijatelných výdajů na schválený projekt.
- d) Lesnická infrastruktura (lesní cesty, zařízení k úpravě vodního režimu atd.). Podpora ve výši 100 % přijatelných výdajů.

Osa II

II.2. – Opatření zaměřená na udržitelné využívání lesní půdy

II.2.1 – Zalesňování zemědělské půdy

II.2.1.1 – První zalesnění zemědělské půdy

- a) První založení lesního porostu na zemědělské půdě.
- b) Péče o založený lesní porost po dobu pěti let od jeho založení počínaje rokem zalesnění.
- c) Náhrada za ukončení zemědělské činnosti na zalesněném zemědělském pozemku po dobu 15 let od založení lesního porostu (pouze u pozemků zemědělsky obhospodařovaných).

II.2.1.2 – Založení porostů rychlerostoucích dřevin pro energetické využití

- a) založení produkčního porostu
- b) založení reprodukčního porostu

II.2.2 – Platby v rámci Natura 2000 v lesích

II.2.2.1 – Zachování hospodářského souboru z předchozího produkčního cyklu

II.2.3 – Lesnicko-environmentální platby

II.2.3.1 – Zlepšování druhové skladby lesních porostů

II.2.4 – Obnova lesnického potenciálu a podpora společenských funkcí lesů

II.2.4.1 – Obnova lesnického potenciálu po kalamitách a zavádění preventivních opatření

II.2.4.2 – Neproductivní investice v lesích

Program rozvoje venkova ČR umožňuje získání ještě dalších finančních prostředků do LH (MZe k nim však zatím nezveřejnilo konkrétnější informace):

I.2 – Opatření přechodná pro Českou republiku a ostatní nové členské státy EU

I.2.1 – Seskupení producentů

Opatření řeší zejména problém slabého postavení zemědělců a subjektů hospodařících v lesích na trhu, slabou vyjednávací pozici vůči zpracovatelům a odběratelům.

Podpora se poskytuje na zakládání a činnost organizací výrobců, zejména na následující činnosti:

- přizpůsobení produkce členů seskupení požadavkům trhu,

- společné uvádění zboží na trh, včetně jeho přípravy k prodeji, centralizace prodeje a dodávky odběratelům,
- stanovení společných pravidel pro informace o produkci.

I.3 – Opatření zaměřená na podporu vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu

I.3.1 – Odborné vzdělávání a informační činnost

Podpora je cílena na vzdělávací projekty zaměřené na získávání, prohlubování a inovaci znalostí a dovedností a šíření informací k jednotlivým opatřením EAFRD a k cílům Společné zemědělské politiky a to především v oblasti:

- zákonných požadavků na hospodaření vztahující se k nárokům na přímé platby (cross –compliance),
- zavádění nových výrob, výrobních metod a technologií, které jsou slučitelné s trvale udržitelným rozvojem,
- zvyšování efektivity hospodaření subjektů působících v resortu,
- diverzifikace činnosti zemědělských podniků zachování a údržby krajiny a ochrany životního prostředí, řešení problémů souvisejících s erozí půdy, znečišťováním vod, snižování energetické zátěže, zvyšování biodiverzity a rozmanitosti krajiny,
- lesnického hospodaření.

I.3.4 Využívání poradenských služeb

SFŽP – Státní fond životního prostředí

Tento fond umožňuje čerpání finančních prostředků z ERDF (Evropský fond regionálního rozvoje) a FS (Fond soudržnosti) prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí 2007–2013. Z tohoto operačního programu je možné čerpat prostředky mj. v rámci:

Prioritní osa 6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny

Globálním cílem je zastavení poklesu biodiverzity a zvýšení ekologické stability krajiny.

V rámci prioritní osy 6 budou realizovány následující oblasti podpory:

- Oblast podpory 6.1 – Implementace a péče o území soustavy Natura 2000.
- Oblast podpory 6.2 – Podpora biodiverzity.
- Oblast podpory 6.3 – Obnova krajinných struktur.
- Oblast podpory 6.4 – Optimalizace vodního režimu krajiny.
- Oblast podpory 6.5 – Podpora regenerace urbanizované krajiny.
- Oblast podpory 6.6 – Prevence sesuvů a skalních řícení, monitorování geofaktorů a následků hornické činnosti a hodnocení neobnovitelných přírodních zdrojů včetně zdrojů podzemních vod.

Prioritní osa 7 – Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu

Globálním cílem je vybudování plošné a dostupné sítě center environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, informačních center a environmentálních poraden.

V rámci prioritní osy 7 bude realizována následující oblast podpory:

- Oblast podpory 7.1 – Rozvoj infrastruktury pro realizaci environmentálních vzdělávacích programů, poskytování environmentálního poradenství a environmentálních informací.

Operační program Podnikání a inovace

Operační program Podnikání a inovace (OPPI) je hlavním programovým dokumentem realizace politiky hospodářské a sociální soudržnosti v sektoru průmyslu a významným nástrojem realizace Koncepce rozvoje malého a středního podnikání na období 2007–2013 schválené usnesením vlády České republiky č. 392/2006.

OPPI je proto zaměřen na zvyšování konkurenceschopnosti sektoru průmyslu a služeb, rozvoj podnikání a podporu podnikatelského prostředí, na podporu inovací, stimulaci poptávky po výsledcích VaV, komercializaci výsledků VaV, na podporu podnikatelského ducha a růstu hospodářství založeného na znalostech pomocí kapacit pro zavádění nových technologií a inovovaných výrobků, včetně nových informačních a komunikačních technologií. OPPI je realizován v rámci cíle „Konvergence“. Podpora poskytovaná v jeho rámci se tedy vztahuje na celé území České republiky s výjimkou hlavního města Prahy a v rámci principu monofondovosti bude čerpána z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF).

OPPI obsahuje následujících sedm prioritních os, z nichž šest je věcně zaměřených a jedna prioritní osa je zaměřená na technickou pomoc při realizaci tohoto operačního programu:

- Prioritní osa 1 – Vznik firem (celkově 2,60 % prostředků OPPI).
- Prioritní osa 2 – Rozvoj firem (celkově 21,80 % prostředků OPPI).
- Prioritní osa 3 – Efektivní energie (celkově 4,00 % prostředků OPPI).
- Prioritní osa 4 – Inovace (celkově 22,36 % prostředků OPPI).
- Prioritní osa 5 – Prostředí pro podnikání a inovace (celkově 38,40 % prostředků OPPI).
- Prioritní osa 6 – Služby pro rozvoj podnikání (celkově 7,89 % prostředků OPPI).
- Prioritní osa 7 – Technická pomoc (celkově 2,95 % prostředků OPPI).

Možnosti formulace nových dotačních titulů

Pokud jde o formulaci nových oblastí či titulů v sektoru LH, v rámci kterých by byla možnost získat dotační prostředky, dostáváme se do obtížné situace. V podstatě lze jen těžko najít nový dotační titul, který by mohl být formulován, aniž by došlo k překryvu v rámci možností čerpání stejného titulu z jiného stávajícího programu a zároveň byla po

tomto titulu poptávka ze strany lesnického provozu. Je to způsobeno následujícími důvody:

- v současné době je velice dobře pokryta potřeba čerpání prostředků z dotačních titulů co do struktury jednotlivých titulů, resp. možností čerpat prostředky do nejrůznějších oblastí. Je to díky možnostem čerpání prostředků z programu Rozvoje venkova, ale i jiných programů, především operačních. Zde je třeba zmínit např. Operační program Životní prostředí se svými osami 1 (zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní) a 6 (zlepšování stavu přírody a krajiny), který vhodně doplňuje provozní potřeby lesnického provozu ohledně možností čerpání dotačních prostředků. Tato situace nastala vlastně až v tomto roce, od kterého začaly platit nové dotační programy a jenž jsou platné do roku 2013,
- při mnohých terénních šetřeních a konzultacích této problematiky se subjekty LH nebylo nalezeno nějaké problematické místo ve smyslu nemožnosti čerpat dotační prostředky z důvodu absence dotačního titulu. Jiná je už potom situace, pokud jde o možnosti čerpání výše, resp. objemu prostředků, a to především z nadnárodních zdrojů. Zde však stejně není možné tuto výši na jednoho žadatele ovlivnit.

Pozornost je tedy spíše nutné věnovat úpravám dotačních titulů stávajících, a to především těch, které jsou na krajské úrovni; tedy především na Zásady pro poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích (Zásady). Zásady v podstatě vycházejí z pravidel poskytování příspěvků na hospodaření v lesích, která v minulých letech vydávalo ministerstvo zemědělství. Rozboru těchto pravidel, ale i Zásad na krajských úrovních věnovali pozornost již jiní autoři.

Závěr

Výše uvedené nelze chápat tak, že by neexistovala žádná možnost vypsání nějakého dotačního titulu, ale spíše tak, že současné potřeby lesnického provozu jsou velice dobře pokryty. Není možné diskutovat o výši dotace na jednoho žadatele (viz „de minimis“), je však možné podporovat poradenství související se získáváním dotací tak, aby příležitosti čerpat dotace mohlo využít co nejširší spektrum možných žadatelů. To totiž souvisí s obsahovou náročností vlastních dotačních programů a můžeme předpokládat, že podobné to bude i u pravidel, kterými se stanoví podmínky pro poskytování dotace na projekty. Máme-li však zmínit nějaký titul, který by mohl být podporován, potom může jít např. o podporu certifikace lesů.

Literatura

- MSK. 2007. Finanční příspěvky na hospodaření v lesích v roce 2007 z rozpočtu Moravskoslezského kraje. http://www.kr-moravskoslezsky.cz/zip/dot_85.pdf.
- MPO. 2007. Operační program Podnikání a inovace. <http://www.mpo.cz/cz/podpora-podnikani/oppi/>.

- MZE. 2007. Informace o možnostech čerpání dotací v oblasti lesního hospodářství (informace o stavu k 20.3.2007). http://www.kr-moravskoslezsky.cz/zip/zp_02.pdf.
- MZE. 2007b. Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích v roce 2007 a způsobu kontroly jejich využití. <http://www.mze.cz/UserFiles/File/MYSLIVOST/2007%20%20Zvazn%20pravidla%20poskytovn%20finannch%20pspvk%20na%20hospodaen%20v%20lesch%20v%20roce%202007%20a%20zpsobu%20kontroly%20jejich%20vyuit.pdf>.
- MŽP. 2007. Směrnice MŽP č. 2/2007. <http://www.ochranaprirody.cz/res/data/096/013409.rtf>
- RAVEN EU Advisory. 2007. Dotační politika EU. <http://www.edotace.cz/1/0/100/sekce/dotacni-politika-eu/>.
- SFŽP. 2007. Státní fond životního prostředí. <http://www.sfzp.cz/cs/>.
- SFŽP. 2007b. Operační program Životní prostředí. <http://www.opzp.cz/>.

Příspěvek je součástí prací na výzkumném záměru MSM 6215648902 – 2/2/2.

Ing. Roman Dudík, Ph.D.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
Česká republika
e-mail: dudik@mendelu.cz

HISTORICKÝ PRŮZKUM LESŮ OSTRAVSKO-KARVINSKÉHO REGIONU JAKO PODKLAD PRO VYPRACOVÁNÍ REGIONÁLNÍHO LESNICKÉHO PROGRAMU

HISTORIC SURVEY INTO FORESTS OF THE OSTRAVA-KARVINÁ REGION AS A GROUNDWORK FOR ELABORATION OF THE REGIONAL FOREST PROGRAMME

Jaroslav GABZDIL

Abstrakt: Historická metoda nachází své uplatnění při dlouhodobém hodnocení proměny stavu lesů, lesního hospodářství a lesnické politiky v proměně doby. Jejím teoretickým východiskem je hledání obecných a specifických souvislostí mezi lesním hospodářstvím v minulosti a lesním hospodářstvím současným.

Historický průzkum lesů a lesního hospodářství vyhledává a shromažďuje historické informace o lesích a lesním hospodářství regionu (lesnické hospodářské směrnice, hospodářské plány, údaje provozní evidence, statistické údaje o lesích, dobovou lesnickou literaturu a odborné články publikovaných v lesnických časopisech).

Analýza a vyhodnocení těchto shromážděných historických informací o lesích, lesním hospodářství a lesnické politice v regionu v kontextu obecných historických, politických, institucionálních a národohospodářských vztahů a proměn poslouží nejen pro zvýšení všeobecných znalostí o proměnách lesních ekosystémů, lesnictví a lesního hospodářství v proměně doby, ale též při vypracování regionálního lesnického programu, návrhu regionálních koncepcí lesnické politiky a pro regionální prostorové plánování.

Klíčová slova: historický průzkum, lesnická politika, region, lesní majetek, průmyslová činnost

Abstract: The study of historical forestry authority sources /forest maps, management regulations, management plans, management records and forestry periodicals/ offer great possibilities to understand the long term human impact on the forest ecosystems development and facilitate to understand better the historical, political and economical commonalities in regional forests and forest management historical development.

The results of historical studies serve as a fundamental basis for future forestry policy proposals and forestry regional planning.

This paper presents an attempt to use historical forest management records and forestry periodicals to analyze the impact of mining and steel industry development upon forests and forestry management within the region of Ostrava - Karvina from the point of view of regional and forestry history.

Keywords: historic survey, forest policy, region, forest property, industrial activity

1 Proměna lesů a lesního hospodářství regionu v průběhu doby

Ještě počátkem 2. milénia pokrýval území dnešního Ostravsko-karvinského regionu rozsáhlý prales, který sestával z přírodních lesních společenstev luhů, dubových bučin, bučin a jedlových bučin.

Na počátku 12. století s postupujícím osídlováním území byla zahájena postupná proměna přírodní krajiny v kulturní zemědělskou krajinu. Zemědělství ovlivňovalo využívání krajiny (land use) a krajinný ráz (landscape character) regionu až do konce 18. století. Území bylo pokryto mozaikou polí, pastvin, luk a lesů, situovaných podél vodotečí, na svazích plošin a vyvýšenin. Rozsáhlejší lesní komplexy se zachovaly na svazích Orlovské plošiny od Slezské Ostravy po Těšín. Specifikem regionu byly též četné rybníky v povodích Odry, Ostravice, Olše a Lučiny, z nichž pouze některé zůstaly zachovány do dnešní doby.

Velké plány pro budoucnost města Moravské Ostravy, výhodně situovaného na křižovatce obchodních cest z Opavy do Uher a z Moravy přes Těšín do Krakova se nenaplnily. Město bylo dlouhou dobu poddanským městem olomouckého biskupství. Jeho rozvoj a rozkvet podnítila teprve energetická krize na konce 18. století.

Role regionu při řešení energetické krize na přelomu 18. a 19. století

Již za doby vlády Marie Terezie bylo kamenné uhlí nejen známo, ale vídeňská vláda vyvíjela i úsilí na jeho těžbu a využívání. Kamenné uhlí mělo zahnat obavy před nedostatkem dřeva. Ale veškeré snahy a úmysly o jeho praktické využívání zůstávaly dlouho bez skutečných výsledků.

I když v rakouském Slezsku nebyl v druhé polovině 18. století pocíťován nedostatek palivového dříví, byly v okolí Ostravy již od šedesátých let konány pokusy s dobýváním kamenného uhlí. Začaly se projevovat i první obavy majitelů lesů před konkurencí kamenného uhlí, požadovali vyšší celní zatížení hlučínského (pruského) uhlí, které bylo mnohem levnější než uhlí dřevěné. Majitel slezskoostravských lesů hrabě Wilczek se nepouštěl do těžby uhlí, protože nevěřil v jeho odbytu, zvláště, když cena palivového dříví z jeho lesů byla únosná. Byl přesvědčen, že každý dá při vytápění přednost voňavému dříví před zapáchajícím uhlím.

Teprve enormní zvýšení cen palivového dříví po roce 1850 ve vysoce industrializované metropoli Vídní vedlo ke zvýšení poptávky po kamenném uhlí i jeho zvýšenému odbytu, jak vyplývá z následující tabulky.

Tabulka 1: Spotřeba paliv (uhlí, dřevěné uhlí, palivové dříví) ve vnitřním městě Vídní v letech 1847 – 1877

Rok	Počet obyvatel	Uhlí centýřů	Dřevěné uhlí centýřů	Palivové dříví m ³
1847	425.000	535.000	139.000	910.000
1857	496.000	1.893.000	128.000	819.000
1867	632.000	2.782.000	87.000	749.000
1877	651.000	6.123.000	45.000	505.000

centýř cca = 56 kg.

Rozšíření spalování kamenného uhlí v průmyslových objektech a domácnostech Vídně bylo spojeno s velkým bojem odpůrců a obhájců spalování kamenného uhlí, neboť již od 14. století byly zplodiny vzniklé při jeho spalování považovány za jedovaté a škodlivé lidskému organismu. Avšak nedostatek palivového dříví a jeho vysoké ceny nakonec rozhodly konkurenční boj ve prospěch levnějšího kamenného uhlí. Nermalou roli sehrály také zvýhodněné přepravní tarify pro uhlí po železnici.

V letech 1830 – 1880 se Ostravsko-karvinský region stal jedním z největších průmyslových center střední Evropy, založeném na spalování kamenného uhlí a o toto postavení si udržel až do dnešní doby. Současně došlo k zániku železáren ve Frýdlantě nad Ostravicí a v Bašce a tak pozbyla na významu i produkce palivového dříví v beskydských lesích jako energetické základna pro výrobu železa.

Bylo to ostravské uhlí, které na území bývalého Rakouska-Uherska přispělo k vyřešení energetické krize, umožnilo rozvoj průmyslu a železniční dopravy a změnilo orientaci lesního hospodářství z dominantní produkce energetického dřeva (paliva) na dřevo užitkové (pilařské, papírenské a důlní).

O významu ostravského uhlí pro národní hospodářství Rakousko-Uherska podal svědectví významný rakouský lesnický ekonom Josef Wessely (*Wessely Josef Forstliches Jahrbuch fuer Oesterreich – Ungarn, I. Jahrgang 1880, Wien 1880, str. 174*).

Propočít energetického potenciálu lesů rakouských zemí podle Wesseleho:

Tepelný ekvivalent množství měkkého dříví (plochy 1 čtverečního sáhu o výšce 3 stop: cca 3,60 m² x 3 x 0,32m = 3,45 prn) vzhledem k uhlí vyjádřený ve vídeňských centýřích (= 56 kg)

Palivo	Vídeňských centýřů Rozmezí.	Průměr centýř	centýř v kg	Ekviv. q
Kamenné uhlí	7 - 11,5	9	56 kg	5,04
Hnědé uhlí	8 - 14	11	56kg	6,16

Wessely vycházel z následujících odborných propočtů:

Palivové dříví uložené na ploše jednoho čtverečního sáhu (cca 3,60m²) o výšce 3 stop (0,96 cm) a objemu cca 3,45 prn se v průměru svou tepelnou výhřevností vyrovná 12 vídeňským centýřům kamenného uhlí (12 x 56 kg = 6,72 q) a došel k závěru:

Nahrazení 240 milionů centýřů kamenného uhlí, které bylo vytěženo a spotřebováno v rakouských zemích monarchie v roce 1877, by vyžadovalo vytěžit 20 – 22,5 milionů objemových sáhů měkkého dříví, k jehož trvalému zabezpečení by byla nutná plocha cca 22 až 24,5 milionů jiter lesa.

Jelikož v roce 1877 měly rakouské země k dispozici 16 milionů jiter lesa (cca 9,2 mil. ha), musela by se rozšířit rozloha lesů jedenapůlkrát (na cca 14,0 mil. ha) a z 32 milionů jiter produktivní zemědělské půdy by musely být věnovány produkci dřeva skoro celé ¾ celkové produkční plochy.

Vlivy hornické a průmyslové činnosti na lesy a lesní hospodářství Ostravsko-karvinského regionu

Rozvoj uhelného hornictví způsobil rozsáhlé změny krajinného rázu a významně ovlivnil lesy a lesní hospodářství regionu. Výstavba báňských objektů, komunikací, průmyslové infrastruktury a obytných

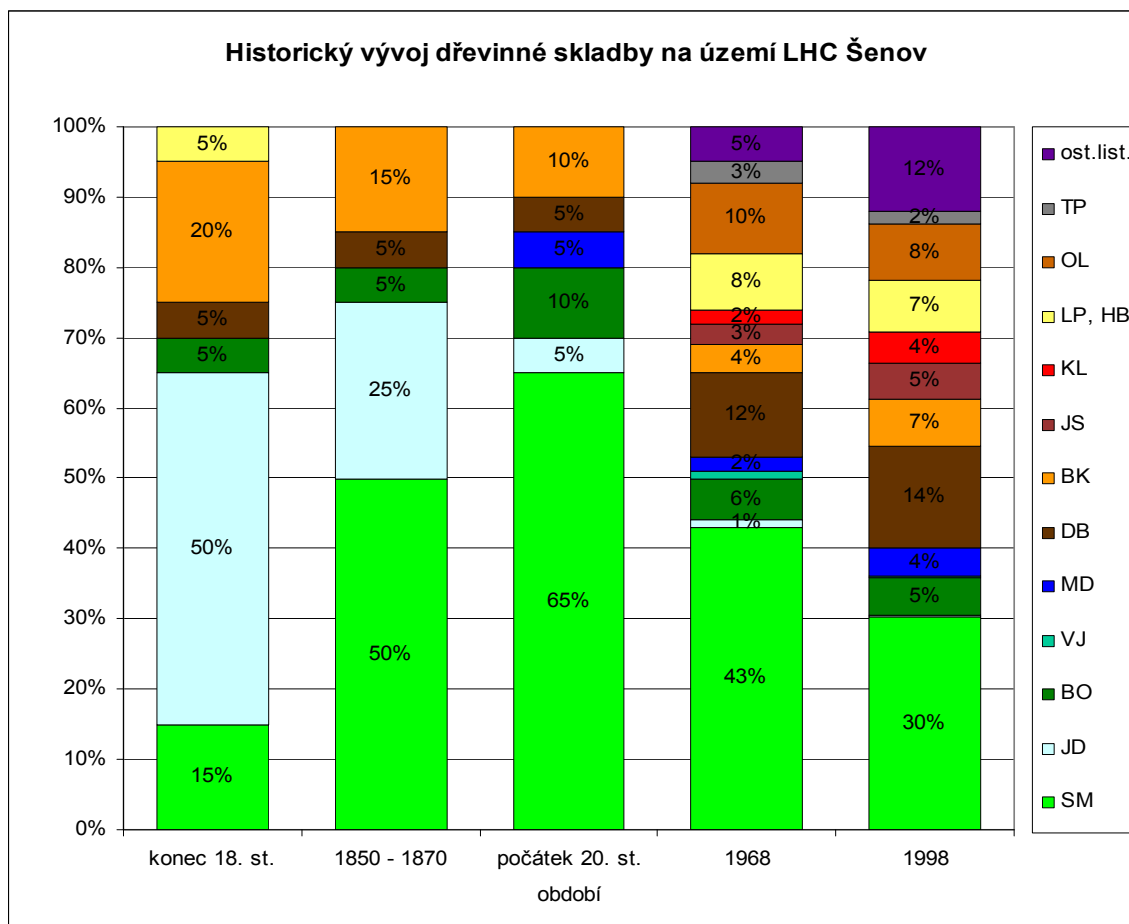
sídlišť vedla k rozsáhlému odlesňování a k fragmentaci souvislých lesních komplexů. Spalování kamenného uhlí bylo příčinou rozsáhlého poškozování životního prostředí a lesů kouřovými plyny.

Byli to právě lesníci, kteří jako jedni z prvních odborných profesí upozorňovali na škodlivé účinky spalování uhlí na životní prostředí a lidské zdraví a zároveň navrhovali účinná politická, ekonomická a technická řešení.

Poškozování životního prostředí a lesů průmyslovými vlivy v regionu Ostravsko-karvinska se stalo předmětem trvalého zájmu lesnické odborné veřejnosti již od poloviny 19. století, jak nám dosvědčují písemné historické dokumenty ze zasedání Moravskoslezského lesnického spolku a lesnické dokumentace v období 1850 – 1908.

Na 54. zasedání Moravskoslezského lesnického spolku v roce 1900 v Moravské Ostravě byla vypracována dlouhodobá strategie obhospodařování lesů v okolí Ostravy poškozených kouřovými zplodinami, jejíž scénář byl v podstatě v průběhu následujícího století naplněn.

Poškozování životního prostředí nadále pokračovalo až do devadesátých let 20. století. Lesní hospodářství v regionu se podřizovalo ekonomickým prioritám národního hospodářství a rozvoje průmyslové výroby. Je pozoruhodné, že i když v průběhu 20. století došlo 5 x (v letech 1918, 1938, 1945, 1948, 1989) k zásadním změnám politických systémů, změnám ve vlastnictví lesů a obrovskému rozvoji průmyslových technologií, dlouhodobá strategická opatření pro obhospodařování lesů navržená na 54. zasedání Moravskoslezského lesnického spolku byla v pozdějších letech přece jen postupně realizována.

2 Proměna vlastnické struktury lesních majetků a funkcí lesů v regionu

Až do roku 1945 převládaly na území Ostravsko-karvinského regionu velké soukromé lesní velkostatky, jejichž majitelé prosazovali své ekonomické zájmy. Výjimkou byly lesy města Moravské Ostravy, v nichž se hospodařilo účelově na podporu pramenišť městského vodovodu.

Název lesního velkostatku:	Majitel :	Výměra v ha.
Fryštát (Karviná)	Dr. Johann Larish Mönnich	1.850
Paskov	Dr. Otto Stolberg	400
Poruba u Svinova	Hans Wilczek	2.008
Ropice	Hermann Kuenburg Irens	74
Šenov ve Slezsku	Dr. Friedrich Larisch-Mönnich	792
Šilheřovice	Dr. Alfons Rothschild	1.808
Stará Bělá u Mor. Ostravy	Město Moravská Ostrava	574
<i>Velké lesní majetky celkem:</i>		<i>7.506</i>

Funkce lesů

Jako funkce lesů jsou označovány různé formy a přínosy, kterými lesy uspokojují potřeby lidské společnosti. Kromě produkčních funkcí (dřevní hmota, stelivo a krmivo pro dobytek, zvěř, lesní plodiny a houby), které obvykle bývají ekonomickým přínosem pro vlastníka, plní též funkce veřejné při ochraně životního prostředí, krajiny a přírody a sociální, jako prostor pro rekreaci veřejnosti.

Funkce lesů podléhají proměnám v průběhu doby, a byly vždy determinovány měnícími se politickými, ekonomickými a technickými požadavky, potřebami a preferencemi lidské společnosti.

Funkce:	Charakteristika:	Preference v proměně doby:
Obrana území	Lesy měly význam z hlediska obrany země jako přírodní překážka a záštita před nepřátelskými vojsky Lesy podél hranice rakouského Slezska s Pruskem, Hlučínsko	Trvalá Do r. 1918 – ochrana hranic před Pruskem 30. léta 20.stol – hlučínské pevnosti a areál kasáren v Bělském lese 50. léta 20.stol – protiletectký obranný systém Ostravy
Produkce dřeva	Výnosové lesy regionu	Trvalá, dominovala produkce důlního dříví v období 1850 – 1950
Doplňek zemědělské produkce	Služebnosti, krmivo, stelivo, pastva v lese, naturálie lesních dělníků, resp. i za úplatu	Uplatňována cca do roku 1945 (krmivo, stelivo)
Chov zvěře	Honitby, bažantnice a malé obory na velkostatech velkých lesních vlastníků	Od 18. stol. doposud, Bažantnice Šilheřovice
Ochrana vodních zdrojů	Ochranná pásma městských vodovodů v místech pramenišť vodovodů	Trvalá od roku 1890, Slezská a Moravská Ostrava, Ostravské městské lesy
Ochrana přírody	(Černý les u Šilheřovic)	První vyhlášená rezervace v regionu v roce 1929 na Rothschildově lesním velkostatku
Hygienická ochrana	Pásma hygienické ochrany průmyslových závodů	Uplatňována v období 1960 – 1995 v rámci ÚLZ Šenov
Ochrana půdy	Ochranné lesy na odvalech – lesnické rekultivace hornické krajiny	Ojedinele od počátku 20. století. Systematicky od roku 1957 v rámci ÚLZ Šenov

Zachování biodiverzity	Prvky Územního systému ekologické stability	ÚSES v lesích regionu uplatňován od r. 1992
Rekreační	Rekreační využívání lesů města Ostravy Příměstské parkové a rekreační lesy v regionu	Na území města Ostravy od roku 1930 jako les bez úpravy výnosu. Systematicky uplatňována od roku 1975 v rámci ÚLZ Šenov,

3 Proměna lesnické politiky, strategie a plánování v lesním hospodářství regionu

V lesnické politice jednotlivých zemí habsburské monarchie sehrály velkou úlohu lesnické spolky, které začaly postupně organizovaně vznikat od čtyřicátých let 19. století. Spolek moravskoslezských lesníků pro Moravu a rakouské Slezsko byl založen v roce 1850 v Brně.

Zápisy z jeho výročních shromáždění často spojených s exkurzí do lesů jednotlivých regionů a tématickou diskuzí, zaměřenou na aktuální problémy lesnictví a lesního hospodaření za účasti lesnických odborníků ze zemí monarchie i ciziny a politických a hospodářských představitelů regionu jsou zdrojem cenných informací o historické proměně lesního hospodářství a lesnické politiky na státní, zemské a regionální úrovni.

Dobové lesnické problémy a navrhovaná řešení neztratily na aktuálnosti ani v nynější době.

Z diskuze na 4. zasedání Moravskoslezského lesnického spolku ve Frýdku roce 1850

Téma: „O škodlivém vlivu spalování kamenného uhlí na lidský organizmus“

Spalování levného kamenného uhlí působí škodlivě na lidský organizmus. Opačně působí spalování dříví, neboť jeho plameny čistí vzduch a ničí choroboplodné zárodky. Proto je zapotřebí vytápění palivovým dřívím umožnit i těm nejnuznějším lidovým vrstvám, neboť palivové dříví patří mezi základní potřeby existence člověka, proto

při jeho prodeji by mělo být dosahováno jen minimálního zisku a ceny palivového dříví je nutno dotovat na úkor stavebního a užitkového dříví podle zásady, ať platí bohatí.

Dále bylo doporučeno, **aby ve městech a větších obcích byly zřizovány sklady dřeva, na kterých by stát a vlastníci lesů prodávali palivové dříví za přiměřené ceny, aby nedocházelo ke svévolnému zvyšování cen a k okrádání při měření a prodeji sáhového palivového dříví spekulanty**

První písemný záznam o poškozování lesů regionu průmyslovými zátěžemi z 24. zasedání Moravskoslezské lesnického spolku na Slezské Ostravě v roce 1870

Při venkovní pochůzce revírem Slezská Ostrava byly navštíveny porosty poškozené kouřovými zplodinami a bylo konstatováno, že nejvíce jsou poškozeny dřeviny jedle a smrk.

Návrh dlouhodobé strategie obhospodařování lesů ovlivněných průmyslovými zátěžemi z roku 1886 pro následující stoleté období předpokládaného trvání hornické činnosti v revíru

Analýza výchozího stavu:

- ❑ **V regionu je národohospodářskou prioritou hornictví.**
- ❑ V okrese Bohumín dosahuje lesnatost 12 %. Denní zátěž dosahuje 40 q sirnatých zplodin.
- ❑ Dlouhodobá strategická doporučení pro lesnické hospodaření pro stoleté období předpokládaného trvání hornické činnosti:

Strategie obhospodařování:

Poškození lesa do budoucna dále poroste, les bude dále ustupovat průmyslu. Lesní hospodářství musí stanovit své produkční cíle v souladu s potřebami hornictví – orientovat se na produkci důlního dříví a snížit obmýtí na 60 let. Pouze v případě, že poškození lesa kouřovými zplodinami dosáhne tak vysokého stupně, že další pěstování jehličnanů nebude možné, bude nutno zahájit přeměny jehličnatých porostů na odolné listnaté, nebo převody na pařeziny s obmýtím 20 – 30 let.

Strategická doporučení z 54. zasedání Moravskoslezského lesnického spolku v roce 1900 v Moravské Ostravě

Zasedání probíhalo za účasti zástupců lesnické vědy a praxe z Rakouska-Uherska a okolních zemí a politických a ekonomických představitelů regionu.

V úvodu jednání vytyčil prezident Moravskoslezského lesnického spolku priority pro regionální lesnickou politiku.

„Průmysl má zásadní význam nejen pro Moravskou a Slezskou Ostravu, ale pro celou říši.

Úkolem lesních hospodářů není bojovat proti průmyslu, ale hledat takové prostředky a metody, které povedou ke snížení, nebo zamezení škodlivých vlivů průmyslu na lesy“

Místní lesní hospodář lesmistr Sommer podrobně informoval přítomné o:

- ❑ výsledcích chemického, mikroskopického, produkčního a ekonomického šetření
- ❑ poškození lesních dřevin a porostů
- ❑ problematice pěstování, ochrany a obnovy lesních porostů v průmyslové oblasti
- ❑ **zásadách budoucího lesnického hospodaření:**
 - do první hospodářské skupiny s obmýtím 60 let zařadit poškozené lesní porosty
 - do druhé hospodářské skupiny s obmýtím 80 let zařadit nepoškozené lesní porosty
 - zakládat ochranné porostní pláště z listnatých dřevin
 - velkoplošně vysazovat listnaté dřeviny, dub, lípu a jasan
 - ochraňovat nálety břízy a osiky na pasekách

Přítomní **zástupci lesnické vědy** z výzkumného lesnického ústavu z Vídně navrhovali dlouhodobá strategická opatření:

- ❑ **předávat lesy do režie poškozovatelům za podmínky přísného dozoru ze strany státní správy lesů**
- ❑ **využít možnosti přeměn poškozených jehličnatých porostů na odolné listnaté**
- ❑ **instalovat odlučovače kouřových plynů a uplatňovat přísnou hygienickou kontrolu zdrojů znečištění**

V závěru jednání se všichni účastníci shodli na dalším postupu:

Zbývá nám jen jedno, nadále vystupovat s věcnými požadavky a dožadovat se slyšení, neboť vlastníci průmyslových podniků musí jednou pochopit, že je jejich povinností ze svých zisků vyplácet majitelům lesů náhrady za škody způsobené na lesních porostech.

Z citovaných historických pramenů vyplývá, že lesníci již před 150 lety upozorňovali na problematiku znečišťování životního prostředí průmyslovými vlivy, zdůrazňovali její závažnost, globálnost a dlouhodobost a zároveň podávali věcné návrhy na řešení.

Poškozování životního prostředí nadále pokračovalo až do devadesátých let 20. století. Lesní hospodářství v regionu se nadále podřizovalo ekonomickým prioritám národního hospodářství a rozvoje průmyslové výroby. Je pozoruhodné, že i když v průběhu 20. století došlo 5 x (v letech 1918, 1938, 1945, 1948, 1989) k zásadním změnám politických systémů, změnám ve vlastnictví lesů a obrovskému rozvoji průmyslových technologií, dlouhodobá strategická opatření pro obhospodařování lesů navržená na 54. zasedání Moravskoslezského lesnického spolku byla v pozdějších letech přece jen postupně realizována.

Strategická lesopolitická doporučení z r. 1900:	Realizace:
☐ Předávání poškozených lesů do režie poškozovatelů	1957 – Podnik Rekultivace OKR
☐ Přeměny poškozených jehličnatých porostů na listnaté	1965 - Hlavní úkol ÚLZ Šenov
☐ Instalace odlučovačů kouřových plynů	Zákonná povinnost provozovatelů
☐ Uplatnění přísné hygienické kontroly zdrojů znečištění	Zřízení hygienické kontroly

Strategická vize „lesnických úprav kraje“ (1946)

Politické, společenské a ekonomické změny po roce 1945 ovlivnily další osudy lesů a lesního hospodářství Ostravsko – karvinského regionu.

Strategickou vizi preference rekreačních funkcí nad funkcemi produkčními v lesích OKR po prvé formuloval orlovský rodák a pozdější profesor lesnické fakulty v Brně Květoň Čermák v článku „Lesnické vytváření kraje“ již v roce 1946.

Lesnická práce, ročník 25, číslo 5 – 6, 1946, str. 165 – 174

Lesnické vytváření kraje je nedílnou součástí celkové plánované úpravy kraje. Dnes máme možnost podniknout dalekosáhlé regionální prostorové plánování a jeho důsledné provádění. Hlavní dosavadní překážky, liberalisticko-individualistický způsob hospodaření těžkého průmyslu byl překonán.

Jsme tedy politicky připraveni k plánování úprav našeho životního prostoru.

Jsme však připraveni kulturně?

Pokud se nezmění vztah městského a venkovského obyvatelstva k lesu a k celé přírodě, bude opravdu nesnadno plánovat, budovat a udržovat lesnickou úpravu kraje.

Úkolem lesnické úpravy ostravsko-karvinského revíru je kraj ozdravit a co nejvíce zkrášlit.

Hlavní poslání lesů v OKR nutno spatřovat v jejich zdravotní funkci. proto je třeba lesy vyloučit z výnosového hospodářství a prohlásit je za účelové, sloužící především rekreaci.

Naplňování strategické vize „lesnických úprav kraje“ – založení Účelového lesního závodu v Šenově (1965)

Účelový lesní závod (ÚLZ) Šenov byl zřízen v roce 1965 Severomoravskými státními lesy s cílem účelového obhospodařování lesního fondu s ohledem na specifickou a nezastupitelnou úlohu lesa v životním prostředí Ostravsko-karvinské aglomerace.

V roce 1975 byl závod reorganizován a účelová činnost dále rozšířena založením samostatného Oddělení úpravy životního prostředí (OÚŽP – ÚLZ Šenov), které koordinovalo a řídilo účelovou činnost závodu od vypracování rozvojových koncepcí a projektů až po jejich realizaci.

Náplň, cíle a výsledky činnosti ÚLZ Šenov:

- Přeměna dřevinné skladby lesních porostů ve prospěch listnatých dřevin – vyplývá z následující tabulky:

Zastoupení v %	Rok 1968	Rok 1998
Jehličnaté dřeviny	52	40
Listnaté dřeviny	48	60

- Lesnická rekultivace hornické krajiny - rozsah a výsledky lesnických rekultivací hornické krajiny OKR v období 1957 – 1985:

Časové období	1957 - 1980	1981-1985
Plocha lesnických rekultivací v ha	826	171

Na realizaci lesnických rekultivací při zalesňování kamenouhelných a hutnických odvalů se ÚLZ Šenov podílel jako významný partner koncernového podniku Rekultivace OKR.

- Spolupráce při zakládání a údržbě pásem hygienické ochrany průmyslových závodů – bariéry ochranné zeleně, sloužící k zachycování druhotné prašnosti byly vysazovány a udržovány ÚLZ Šenov na ploše cca 374 ha (údaj z roku 1976).
- Zabezpečování rekreačních funkcí příměstských lesů. Projektová dokumentace organizačně zabezpečováno třemi partnery:

☐ Příslušnými zainteresovanými národními výbory
☐ Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů, pobočkou ve Frýdku – Místku (ÚHUL – FM)
☐ Severomoravskými státními lesy Krnov - prostřednictvím Oddělení úpravy životního prostředí
☐ ÚLZ Šenov (SmSL – PŘ prostřednictvím OÚŽP ÚLZ Šenov)

Výsledky kategorizace lesů z hlediska možného využívání rekreačních funkcí lesů (1976)

LESY PŘÍMĚSTSKÉ OBLASTI

<u>Kategorie 2.3 – rekreační střediska</u> <i>Lesy na březích vodních nádrží Žermanice a Těrlicko – 362,39 ha porostní půdy</i>
<u>Kategorie 4 – jiné lesy účelové</u> <i>7.926 ha porostní půdy</i> <i>Příměstská oblast zahrnuje lesy v pásmu vzdáleném 1,5 – 6 km od hlavních obytných center měst Ostrava, Karviná, Bohumín, Havířov, Český Těšín, Hlučín a Třinec. Plocha příměstských lesů dosahuje cca 6.000 ha, tj. 42 % celkové výměry lesů ÚLZ Šenov.</i>
<u>Kategorie 1.1 – ochranné pásy</u> <i>Ochranný pás NHKG – 147,47 ha lesní půdy</i>
<u>Kategorie 1.2 – parkové lesy</u> <i>Bělský les a Hulváky – 187,39 ha lesní půdy</i>
<u>Kategorie 1.3 – rekreační střediska</u> <i>Lesy v příměstské oblasti s předpokladem vyhlášení za lesy účelové:</i> <i>Celkem – 725,86 ha porostní půdy</i>
<u>Kategorie 1.4 – ostatní lesy příměstské oblasti</u> <i>Celková výměra – 4.950,89 ha porostní půdy</i>

Charakteristika současného stavu preferencí a využívání rekreačních funkcí příměstských lesů

Plošný rozsah příměstských lesů s preferovanou rekreační funkcí na území Ostravsko-karvinského regionu po roce 2000:

Provozovatel	Lesní komplex	Plocha v ha
Ostravské městské lesy	Příměstské lesní komplexy	582,87
Město Vratimov	Důlnák	125,21
Město Orlová	Lesopark Orlová – Lutyně	22,37
Město Český Těšín	Hrabina	-
Město Třinec	Příměstské lesy města Třince	256,86

Činnost příměstských lesů Ostravsko-karvinského průmyslového regionu probíhá v kontextu realizace Národního lesnického programu a Programu 2000 Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR, s. p. Současně také s použitím vyhotovení strategických lesnických odborných podkladů pro plánování a zabezpečení rekreačních funkcí příměstských lesů. Cílem vypracování odborných podkladů jsou analýzy rekreačních potenciálů zájmových lokalit včetně posouzení vlivu rekreačních aktivit na krajinné složky území pro se zřetelem na ekosystém lesa pro posouzení potřeby zařazení předmětných PUPFL do kategorie lesů zvláštního určení včetně návrhu organizačního a finančního zabezpečení jejich realizace.

Studie „Využití přírodních složek krajiny Ostravsko-karvinského průmyslového regionu (OKPR)“

Studie byla vypracována v roce 2004 v součinnosti s ÚHUL – pobočkou Frýdek – Místek pro odbor životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Moravskoslezského kraje (OŽP a Ze KÚ – MSK) a je podkladem pro:

- vypracování koncepce lesnické politiky Moravskoslezského kraje promítající priority a programová opatření Národním lesnickém programu do koncepcí regionálního rozvoje
- prostorové plánování revitalizace průmyslové krajiny regionu a pilotním projektem pro rozšíření výměry lesů v Ostravsko-karvinském regionu
- cílem studie bylo zjištění plošného rozsahu pozemků vhodných pro rozšíření výměry lesů na území Ostravsko-karvinského regionu
- na podkladě interpretace leteckých snímků a venkovního šetření byl zjištěn aktuální plošný rozsah pozemků, které jsou ve smyslu metodiky NIL pokryty dřevinnými porosty charakteru lesa a pozemky ostatní, které jsou vhodné k zalesnění (svahy o sklonu vyšším 20 % mimo PUPFL, bylinná a průmyslová lada)

Kvantifikace:

Ostravsko-karvinský region (vymezené území)

Bezlesí a jiné pozemky PUPFL	810,00 ha
PUPFL – porostní půda včetně lesů jiného veřejného zájmu	10003,56 ha
Plocha zájmového území OKPR	77521,22 ha

PUPFL celková výměra lesa (porostní půda + bezlesí)	10813,78 ha
Celková plocha * nezalesněných svahů nad 20% sklonu mimo PUPFL	734,40 ha
Celková plocha * zjištěných lesních porostů mimo PUPFL	4414,50 ha
Celková plocha * zjištěných lesních porostů (pro lesnatost) včetně PUPFL	14033,10 ha

(PUPFL = Pozemky určené k plnění funkcí lesů)

4 Závěr

Až do konce 18. století ovlivňovalo využívání krajiny a krajinný ráz regionu výhradně zemědělství. Lesy sloužily převážně k produkci palivového dříví a jako doplněk zemědělské výroby. V letech 1830 – 1880 se region stal jedním z největších průmyslových center střední Evropy, založeném na spalování kamenného uhlí. Ostravské kamenné uhlí významně přispělo k vyřešení energetické krize v zemích bývalé rakousko-uherské monarchie a ke změně orientace produkčních cílů lesního hospodářství z dříví palivového na dříví pilařské, papírenské a důlní.

Rozvoj uhelného hornictví způsobil rozsáhlé změny krajinného rázu a významně změnil lesy a lesní hospodářství regionu. Průmyslová výstavba a urbanizace území vedly k rozsáhlému odlesňování a k fragmentaci souvislých lesních komplexů. Spalování kamenného uhlí bylo příčinou poškozování životního prostředí a lesů kouřovými zplodinami. Toto poškozování se stalo záhy (1850) předmětem soustavného a trvalého zájmu lesnické veřejnosti.

Až do roku 1946 bylo regionální prioritou hornictví. Dlouhodobá lesopolitická strategická doporučení, formulována na zasedání Moravskoslezského lesnického spolku (předávání poškozovaných lesů do režie poškozovatelů, přeměny poškozovaných jehličnatých porostů na listnaté, instalace odlučovačů kouřových plynů a přísná hygienická kontrola zdrojů znečištění) byly postupně realizovány až po 50. letech.

Účelový lesní závod Šenov, založený v roce 1956 se podílel na zlepšování životního prostředí a stavu lesů v regionu. Přeměny druhové skladby lesních porostů ve prospěch listnatých dřevin, spoluúčast při lesnických rekultivacích hornické a průmyslové, krajiny a při zabezpečování rekreačních funkcí lesa byly jeho významnou náplní.

Pilotní projekt pro rozšíření výměry lesů v regionu „Využití přírodních složek krajiny Ostravsko-karvinského průmyslového regionu“ vypracovaný pro odbor životního prostředí a zemědělství Moravskoslezského kraje informuje o vysokém krajinném potenciálu pro zvýšení lesnatosti a o možnosti převést vybrané nelesní pozemky, pokryté dřevinnými porosty charakteru lesa, vzniklých jak lesnickou rekultivací, tak ekologickou obnovou přírodní sukcesí, resp. jejich kombinací, mezi pozemky určené k plnění funkcí lesa (PUPFL).

Literatura

- (1) Gabzdil Jaroslav, 2004: Vliv průmyslového rozvoje na lesy a lesní hospodářství Ostravského regionu do roku 1914; in: *Sborník referátů z odborné konference Průmyslová krajina, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné 2004.*

- (2) Gabzdil Jaroslav, 2006: Příměstské lesy v průmyslové krajině regionu Ostravsko-karvinska; in: *Hospodaření v městských a příměstských lesích, odborný seminář Ostrava 21.září 2006, Česká lesnická společnost 2006.*
- (3) Gabzdil Jaroslav, Zhodnocení území Ostravska a Karvinska; in: *Koncepce strategie. ochrany přírody a krajiny Moravskoslezského kraje, Ekotoxa, Opava 2002*
- (4) Gabzdil Jaroslav, Historický nástin využívání příměstských lesních komplexů Hulvácký les a Bělský les pro účely vodárenství a rekreace; in : *Zhodnocení rekreačního a pěstebního potenciálu městských lesů, Městské lesy Ostrava – rekreační a pěstební potenciál, příloha č. 1 – Historický průzkum; ing Pavel Borusík – Silvex, 2006.*
- (5) Gabzdil Jaroslav, Studie využití přírodních složek krajiny Ostravsko-karvinského průmyslového regionu. Moravskoslezský kraj 2005.

Ing. Jaroslav Gabzdil

739 04 Pražmo 89

MANAGEMENT ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

MANAGEMENT OF PARTICULARLY PROTECTED AREAS

Petra HLAVÁČKOVÁ

Abstrakt: Z hlediska hospodaření v krajině byl významný začátek devadesátých let minulého století. V tomto období dochází k výraznému rozvoji ekologických disciplín. Změnil se přístup k managementu ve zvláště chráněných územích, jak maloplošných, tak velkoplošných. V minulosti bylo přistupováno k ochraně přírody tak, že byl konzervován stávající stav, což vedlo mnohdy k úplnému zániku lokalit a tím také k zániku důvodu ochrany. V současné době vznikají příručky a metodiky managementu ochrany chráněných lokalit.

Na ekonomiku zvláště chráněných území je možno pohlížet ze dvou stran. Jednak je nutno specifikovat a vyčíslit újmy a omezení, které vznikají vlastníkům pozemků kvůli zařazení těchto území do zvláště chráněných, na druhé straně je nutno kvalifikovat, zda existují náhrady, popřípadě jaká je jejich výše a zda je možné čerpat některé z dotací na omezení hospodaření na pozemcích patřících do zvláště chráněných území.

Klíčová slova: zvláště chráněná území, management, ekonomika, lesní hospodářství, ochrana přírody

Abstract: An important period for landscape management was the beginning of the 1990s when a great development occurred of ecological disciplines. Approach to the management was changed in both small-scale and large-scale particularly protected areas. In the past, nature protection was understood as a tool for the conservation of existing conditions, which often led to complete extinction of localities and hence to the extinction of reason for protection. At the present time, manuals and methodologies are being prepared for the management of nature protection in protected landscape areas. Economics of particularly protected areas can be viewed from two sides. On the one hand it is necessary to identify and express in numbers detriments and restrictions incurred to land owners due to the classification of their properties in the category of particularly protected areas, on the other hand it is necessary to qualify whether there are some compensations or what is their possible amount, and whether it is possible to use some of subventions for the restricted soil management on plots belonging in the category of particularly protected areas.

Keywords: particularly protected areas, management, economics, forestry, nature protection

Úvod

Management zvláště chráněných území (ZCHÚ) znamená péči o tato území, usměrňování a ovlivňování lidské činnosti s ohledem na poslání těchto území, stanovení střednědobých a dlouhodobých úkolů ochrany přírody v těchto oblastech.

Vznik a vyhlášení jednotlivých chráněných území je možno chápat jako výsledek konsensu mezi (relativně novým) ochranným imperativem a (dlouhodobě vytvářenými) způsoby využívání území. To vše v historickém kontextu jak přírodovědného, tak společenskovedního poznání.

V současné době je na území České republiky větší část přírodě hodnotných území chráněna zvláštním ochranným režimem podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochrany přírody a krajiny, ve znění zákona č. 218/2004 Sb. Chráněná území jsou hlavním pilířem ochrany přírody a přírodních zdrojů a nástrojem pro zachování biologické diverzity a udržení přirozených ekologických procesů. Zákon o ochraně přírody a krajiny rozlišuje obecnou a zvláštní ochranu přírody. Obecná ochrana je ochranou všech druhů rostlin i hub a živočichů před vyhubením (včetně snížení jejich genetické variability, vymizení dílčích populací nebo zničení jejich ekosystémů). Zvláštní ochrana přírody je dále rozlišena na územní a druhovou ochranu. Ke kategoriím územní ochrany patří zvláště chráněná území, obecně chráněná území a přechodně chráněné plochy.

Ochrana přírody probíhá na dvou úrovních vzhledem k rozloze chráněných území – jedná se o velkoplošná chráněná území (národní parky a chráněné krajinné oblasti) a o maloplošná chráněná území (národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace, přírodní památky). Posláním těchto území je uchování přírodních hodnot nebo zlepšování současného stavu jejich antropogenně ovlivněného prostředí pomocí diferencované přírodě blízké péče či přírodě blízkého managementu lesních ekosystémů.

Základem pro management chráněných území jsou plány péče. Na ty v oblasti péče o les navazují plány vypracované v rámci lesního hospodářství – lesní hospodářské plány (případně lesní hospodářské osnovy pro malé vlastníky lesa, jako vlastní nástroj hospodaření v lese) a oblastní plány rozvoje lesů (jako podkladová studie přírodních a lesních podmínek území a stavu lesa). Souběžně jsou vypracovávány územní plány rozvoje příslušných obcí.

ZCHÚ se nacházejí na lesních pozemcích všech typů vlastnictví – státních, obecních, soukromých. Způsoby managementu v jednotlivých kategoriích ZCHÚ jsou tedy závazné pro organizace všech vlastnických skupin.

Plán péče

Plán péče o zvláště chráněné území a jeho ochranné pásmo (dále jen „plán péče“) je odborný a koncepční dokument ochrany přírody, který na základě údajů o dosavadním vývoji a současném stavu zvláště chráněného území navrhuje opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území a na zabezpečení zvláště chráněného území před nepříznivými vlivy okolí v jeho ochranném pásmu. Plán péče slouží jako podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánů ochrany přírody. Pro fyzické ani právnické osoby není závazný.

Zpracování plánu péče zajišťuje orgán ochrany přírody příslušný k vyhlášení zvláště chráněného území. Zpracování plánů péče o národní parky a chráněné krajinné oblasti zajišťuje ministerstvo životního prostředí.

Před schválením plánu péče vydá orgán ochrany přírody oznámení o možnosti seznámit se s návrhem plánu péče. Oznámení zveřejní na portálu veřejné správy a zašle dotčeným obcím, které je zveřejní na své úřední desce.

Návrh plánu péče projedná orgán ochrany přírody rovněž s dotčenými obcemi a kraji. O způsobu vypořádání připomínek vlastníků, obcí a krajů sepíše orgán ochrany přírody protokol, kterým zároveň plán péče schválí. Plán péče schvaluje orgán ochrany přírody zpravidla na období 10 až 15 let.

Schválený plán péče uloží orgán ochrany přírody v ústředním seznamu ochrany přírody a předá v elektronické podobě na technickém nosiči dat dotčeným obcím a krajům.

Realizaci péče o zvláště chráněná území a jejich ochranná pásma zajišťují orgány ochrany přírody příslušné ke schválení plánu péče, přitom postupují podle schváleného plánu péče.

Ministerstvo životního prostředí stanoví prováděcím právním předpisem obsah plánů péče o jednotlivé kategorie zvláště chráněných území a postup jejich zpracování.

Orgány ochrany přírody

Orgány ochrany přírody vykonávají státní správu na úseku ochrany přírody a krajiny. Podle zákona č. 114/1995 Sb. jsou orgány ochrany přírody na území ČR tyto:

- a) obecní úřady
- b) pověřené obecní úřady
- c) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- d) krajské úřady
- e) správy národních parků a chráněných krajinných oblastí
- f) Česká inspekce životního prostředí
- g) Ministerstvo životního prostředí
- h) újezdni úřady, Ministerstvo obrany

Omezení hospodaření v lesích zvláště chráněných území

Omezení hospodaření na lesním pozemku v důsledku jeho zařazení do zvláště chráněných území se může projevit následujícími způsoby: vynucením prodloužení doby obmýtlí, odnětím produkční funkce, vynucenou záměnou dřevinné skladby při obnově a rekonstrukci lesního porostu, snížením zakmenění, předčasným smýcením, vynucenou změnou kvality stanoviště, odsunutím těžeb v rámci daného roku apod. Všechna výše uvedená omezení si mohou vyžádat zvýšené náklady na lesní hospodaření.

Hospodaření v lesích v zvláště chráněných územích se projeví snížením ekonomického efektu hospodaření zejména v důsledku zvýšeného obmýtlí, vyššího podílu melioračních a zpevňujících dřevin, omezení používání geograficky nepůvodních dřevin, tvorby bohatě strukturovaných přírodě blízkých lesů, ponechání jednotlivých stromů přirozené druhové skladby na dožití a posléze úplnému rozpadu atd. – vlastník je povinen požádat o změnu závazného ustanovení lesního hospodářského plánu. Dále dojde k vyloučení řady běžných

hospodářských technologií, což povede nutně ke zvýšení nákladů vynaložených při hospodaření. V pěstební činnosti dojde převážně k nárůstu rozsahu a odbornosti pěstební péče, která se zákonitě projeví ve zvýšené potřebě finančních prostředků.

K omezení vlastníka lesa dochází též při hospodaření v lesích zvláštního určení nebo v lesích ochranných (dle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích). Tento způsob hospodaření bývá zpravidla nákladnější než hospodaření v lesích hospodářských. Protože zařazení lesa mezi lesy zvláštního určení vychází z důvodů, které vyjadřují veřejný zájem na zvýšeném plnění některé z mimoprodukčních funkcí lesů a současně znamená omezení vlastníka lesa pokud jde o způsob hospodaření, a v důsledcích tedy i omezení jeho vlastnického práva, přiznává lesní zákon vlastníkovi lesa zvláštního určení a lesa ochranného právo na náhradu zvýšených nákladů, pokud mu z omezeného způsobu hospodaření vzniknou. O výši případné náhrady zvýšených nákladů a o tom, kdo ji vlastníkovi lesa uhradí, rozhodne na návrh vlastníka lesa orgán státní správy lesů. V současné právní úpravě není přesně definováno, kdo vlastníkovi uhradí náhradu škody (ušlého zisku), která mu v důsledku omezení hospodaření v lese vznikla.

Ekonomika managementu zvláště chráněných území

Jakékoli legislativní omezení má zásadní ekonomické důsledky pro vlastníky pozemků, jde o vliv na výši tržeb, ale i o zvýšení nákladů. Pokud stát vlastníkům neuhradí zvýšené náklady v souvislosti s omezeními, která na ně zákonem klade, mohou se vlastníci dostat do nekonkurenceschopného postavení proti svým konkurentům, ať už tuzemským, kteří hospodaří v lesích hospodářských, tak i zahraničním.

Ekonomika managementu zvláště chráněných území je zaměřena na vyčíslení zvýšených nákladů, výše újmy a škod souvisejících s omezeními a dále možnostmi jejich náhrad.

Způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesních a zemědělských pozemcích je upraven prováděcími vyhláškami k § 58 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Vyhláškou č. 335/2006 Sb. se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku. V této vyhlášce je způsob určení výše náhrady na ztížení lesního hospodaření v zásadě řešen podle vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, pouze v několika případech je tento postup upraven tak, aby vyhovoval účelu náhrady újmy podle zákona č. 114/1992 Sb. Druhou prováděcí vyhláškou je vyhláška č. 432/2005 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování náhrad za újmu vzniklou omezením zemědělského hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku. Vyhlášky připravilo Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství.

Náhradu za zvýšené náklady vzniklé z omezeného způsobu hospodaření v lesích zvláštního určení, což je rozdíl mezi vynaloženými náklady při omezeném způsobu hospodaření a náklady, které by byly vynaloženy při obvyklém způsobu hospodaření v hospodářských lesích, upravuje vyhláška č. 80/1996 Sb., o pravidlech poskytování podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů.

Pro úplnost je třeba dodat, že vlastníkovi nebo nájemci pozemku, který se zdrží určité činnosti nebo provede dohodnuté práce v zájmu zlepšení životního prostředí v rámci

dohody k provádění péče o pozemky z důvodu ochrany přírody nebo dohody o způsobu hospodaření ve zvláště chráněných územích či ptačích oblastech, lze poskytnout finanční příspěvek (zákon č. 114/1992 Sb.). Nejedná se o náhradu za omezení hospodaření, ale o příspěvek za dosažení zlepšení životního prostředí. Příspěvek může poskytnout orgán ochrany přírody, obec nebo Státní fond životního prostředí. Finanční příspěvek lze poskytnout na úhradu účelně či jinak prokázané újmy na pozemcích zemědělsky nebo lesnický obhospodařovaných a dále na úhradu věcných, materiálových a osobních údajů spojených s výkonem prací v zájmu ochrany přírody.

Do roku 2004 včetně byly finanční prostředky na hospodaření v lesích součástí státního rozpočtu. V důsledku přijetí novely zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávním celkům a některým státním fondům (novela č. 1/2005 Sb.) byly finanční prostředky na úhradu příspěvků poskytovaných ve smyslu přílohy k zákonu o státním rozpočtu České republiky, Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích a způsobu kontroly jejich využití, začleněny pro rok 2005 procentním podílem do rozpočtů krajů. Od 1. 1. 2005 orgány kraje rozhodují o poskytnutí příspěvků na hospodaření v lesích v samostatné působnosti.

Náhrady újmy vlastníkům lesních pozemků za omezení hospodaření v lesích je jednoznačně odpovědností státu. Ministerstvo životního prostředí poskytuje náhradu újmy z vlastního rozpočtu, navíc existuje možnost využití evropských fondů. Odhad výše náhrad se pohybuje okolo stovek milionů korun.

V současné době je možné financovat zájmy ochrany přírody a krajiny z národních a evropských zdrojů. Národní zdroje představují Program péče o nezcizitelný státní majetek v zvláště chráněných územích ve správě organizací Ministerstva životního prostředí, Program péče o krajinu, Program revitalizace říčních systémů a Program péče o životní prostředí.

Program péče o nezcizitelný státní majetek v ZCHÚ ve správě organizací Ministerstva životního prostředí v celkové výši přibližně 100 mil. Kč ročně je určen na opatření vyplývající z plánů péče o ZCHÚ. Žadatelem jsou Správy národních parků a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Program péče o krajinu disponuje přibližně 200 mil. Kč ročně. Má dva podprogramy, z nichž jeden slouží k podpoře realizace opatření ve volné krajině (tj. krajina bez zvláštní územní ochrany) pro vlastníky, nájemce a podnájemce pozemků, a druhý podporuje ochrannářský management ve zvláště chráněných částech přírody. V tomto druhém podprogramu resortní organizace MŽP uzavírají smlouvy o dílo se subjekty, které provádějí jednotlivá opatření v zvláště chráněných územích. Využití finančních prostředků v tomto podprogramu není vázáno na majetek státu. Pro podprogram určený do volné krajiny je ročně vyčleněno okolo 80 mil. korun, do lesa přibližně 20 mil. Kč. Program péče o životní prostředí je národním programem pod Státním fondem životního prostředí. V současné době je čerpání z něj pozastaveno. Z dotačních programů Evropské unie lze zmínit především Program rozvoje venkova.

Závěr

Management zvláště chráněných území, jakožto nedílná součást ochrany přírody je velmi obsáhlé téma. Zvláště chráněná území jsou taková, jejichž účelové poslání předurčuje, že

péče o tato území je v naprosté většině případů ekonomicky nevýnosovou činností a zatěžuje vlastníky pozemků většími či menšími náklady vyplývajícími ze závazných omezení daných zákony (zákon 289/1995 Sb. a zejména zákon č. 114/1992 Sb.). Tyto zákony deklarují nárok vlastníků na náhradu při újmě způsobené ochrannými podmínkami.

Finanční podpora lesního hospodářství a její úroveň musí být taková, aby motivovala soukromé vlastníky držet les jako nositele veřejně prospěšných funkcí a tolerovat společností požadované a lesním zákonem ošetřené nároky na obecné užívání lesů občany. Současně by měla tato podpora umožňovat les jako majetek trvale zvelebovat podle představ současné společnosti, aniž by se vlastník lesa tímto způsobem hospodaření doslal nezaviněně do ekonomických potíží.

Literatura:

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon

Vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích

Vyhláška č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku

Vyhláška č. 432/2005 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením zemědělského hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku

Vyhláška č. 80/1996 Sb., o pravidlech poskytování podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů

Směrnice č. 3/2006, směrnice pro poskytování finančních prostředků v rámci programu péče o krajinu v roce 2006

Směrnice č. 2/2005, o poskytování finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí České republiky

Směrnice č. 5/2006, o vydání Pravidel pro poskytování finančních prostředků v rámci Programu revitalizace říčních ekosystémů

Šišák, L.: Ekonomická újma při omezení hospodaření v lesích. Lesnická práce, únor 2006

Vokasová, L.: Náhrada újmy za ztížené hospodaření. Lesnická práce, březen 2005

Příspěvek je součástí prací na výzkumném záměru MSM 6215648902 – 4/7/1.

Ing. Petra Hlaváčková

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

e-mail: peta.hlavackova@seznam.cz

OBCE A JEJICH MAJETEK

COMMUNITIES AND THEIR PROPERTY

Jaroslav JÁNSKÝ

Anotace: Příspěvek se zabývá problematikou týkající se hlavních činností obcí s ohledem na vymezení majetku obcí a hospodaření s ním. Dále je v příspěvku analyzována struktura majetku a zdroje jejího krytí na příkladu vybrané obce.

Klíčová slova: obec, majetek obce, zdroje majetku

Annotation: The paper deals with questions concerning principal activities of municipalities with regard to definition of property of community and management of property. Further, the structure of property of community and sources of its coverage is analyzed in the paper. The example of chosen community is used for the analyse.

Key words: community, property of community, sources of asset

1 Úvod

V Ústavě České republiky se uvádí v hlavě sedmé a čl. 99, že Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Podrobné vymezení obecní samosprávy je uvedeno v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích. Obec je základní územní samosprávné společenství občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. V § 2 uvádí, že obec je veřejnoprávní korporací a má vlastní majetek. Vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.

Obec při své funkci rozlišuje dva druhy působnosti, které vykonává. Hlavní působností každé obce je samostatná působnost (samospráva), vedle samosprávy vykonává také přenesenou působnost (státní správu delegovanou na obce státem). Do samostatné působnosti obce patří spravování záležitostí, jež jsou v zájmu obce a jejích občanů. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů. Součástí práva na samosprávu je právo obcí mít vlastní majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu. Při výkonu samosprávy není obec nikomu podřízena, tedy ani orgánům kraje ani orgánům státu. V rámci samostatné působnosti obec vydává obecně závazné vyhlášky platné v obvodu obce. Tyto vyhlášky musí být v souladu se zákony a ostatními právními předpisy vydanými ústředními orgány státní správy. Do přenesené působnosti obce patří výkon státní správy. V rámci této působnosti obec vydává nařízení obce. Při jejich vydání se řídí zákony, jinými právními předpisy, usneseními vlády a směrnicemi ústředních správních úřadů. Na základě rozsahu svěřené státní správy rozlišuje zákon o obcích tři

kategorie obcí, a to běžné obce, obce s pověřenými obecními úřady a obce s rozšířenou působností.

2 Výsledky a diskuse

Vlastnictví majetku je důležitým ekonomickým předpokladem existence územní samosprávy. Z hospodaření s tímto majetkem plynou příjmy do obecního rozpočtu. Obec má právo vlastní majetek držet, užívat a nakládat s ním. Naproti tomu jsou obce povinny pečovat o zachování a rozvoj majetku a také o vedení evidence majetku. Majetek musí prodat za cenu obvyklou podle místa a času. Záměr prodat, směnit nebo darovat nemovitý majetek musí zveřejnit před projednáváním po dobu nejméně 15 dnů na své úřední desce. Nabytí majetku do obecního vlastnictví může být dosaženo vytvořením majetku novou výstavbou, koupí majetku na trhu, zděděním či darováním, převodem právní cestou, vyvlastněním za náhradu.

Veškerý majetek obcí byl v poválečném období k 31.12.1949 znárodněn. Od té doby národní výbory majetek pouze spravovaly. Právo na vlastní majetek bylo obcím opět přiznáno na základě zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů. Do vlastnictví obcí se vrátil (Peková, 2004):

- historický majetek – tzn. majetek, který obce vlastnily k 31.12.1949 a to nezastavěné pozemky, stavby a pozemky, tvořící jeden funkční celek. Obcím se ale nevrátil všechny majetek, neboť část tohoto majetku se dostala do vlastnictví jiných subjektů, a na některých pozemcích byly postaveny komunikace, rodinné domky, průmyslové stavby apod. Kulturní památky, muzea, galerie, sbírkové předměty apod. jako historický majetek se vrací do vlastnictví obce pouze na základě rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky;
- majetek, tj. stavby a pozemky převedené do vlastnictví obcí na základě původního práva hospodaření, který obce spravovaly ke dni 24.5.1991. Obcím byl vrácen také majetek, který byl svěřen do správy rozpočtovým a příspěvkovým organizacím;
- bytový fond s pozemky, tvořící jeden funkční celek, a domy, které vlastnily v tzv. přímé správě nebo byly postavené po roce 1949 státem v rámci státní bytové výstavby. Do vlastnictví obcí se dostaly pozemky se sídlištní zelení, chodníky apod.;
- objekty komplexní bytové výstavby rozestavěné k 31. 12. 1992 na katastrálním území příslušné obce a majetek tvořící s pozemky jeden funkční celek.

Obecní majetek je majetkem celého místního společenství občanů a tvoří jej zejména:

- hmotný majetek, který zahrnuje:
 - nemovitosti (pozemky a budovy),
 - movité věci (zařízení, stroje, přístroje aj.),
 - majetková práva a pohledávky,
 - peněžní prostředky (hotovost a vklady na účtech),
 - cenné papíry (akcie, směnky, šeky atd.);
- nehmotná aktiva (software apod.).

Do obecního majetku lze zařadit kromě budov a staveb, stavebních a zemědělských pozemků a dalšího movitého i nemovitého majetku také infrastrukturu. (Toth, 1998) Infrastruktura zahrnuje jednak technickou infrastrukturu a rovněž i sociální služby. Infrastruktura zabezpečuje předpoklady pro existenci a další rozvoj všech ostatních činností města a obce. Pod technickou infrastrukturu spadají technické sítě (elektrické vedení, vodovody, kanalizace a další) a jejich obslužné budovy a stavby. Mezi další velice důležité oblasti této infrastruktury patří doprava, spoje (telekomunikace, informatizace), energetika, vodní hospodářství (čistírny odpadních vod, vodovodní a kanalizační sítě, aj.) a životní prostředí (čistota obce, správa a údržba zeleně). Infrastruktura sociálních služeb zahrnuje školství (zdarma poskytovaná služba, případně za školné), zdravotnictví (všichni občané mají právo na bezplatnou péči, na léky a zdravotní pomůcky), sociální zabezpečení, kulturu a kulturní zařízení, sport a tělesnou výchovu a v neposlední řadě také bydlení a údržbu bytového fondu.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) nařizuje obcím povinnost využívat majetek obce účelně a hospodárně v souladu se zájmy a úkoly obce. Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku a vést evidenci svého majetku. Majetek obce musí být chráněn před zničením, poškozením, odcizením nebo zneužitím. Pro každou obec je výhodnější uplatňovat spíše pronájem obecního majetku než prodej, protože to má za následek trvalejší příjmy do obecního rozpočtu a ne jednorázový příjem ve výši prodejní ceny majetku. Každá obec by měla v rámci nakládání se svým majetkem toto vlastnictví také správně ocenit. Nejčastěji se oceňuje obvyklou cenou, tj. cenou, za kterou by se obvykle majetek nebo jemu podobný prodal. V České republice se využívají cenové mapy, kde mohou být stanoveny pouze ceny stavebních pozemků. Obce si stanovují tyto cenové mapy obecně závaznou vyhláškou, ale před jejich využíváním musí být uveřejněny v Cenovém věstníku u Ministerstva financí České republiky. Oceňování závisí na mnoha faktorech, především na velikosti obce a jejím významu. Ve velkých městech mají pozemky vysoké hodnocení a v malých naopak nízké.

S obecním majetkem obce mohou hospodařit jak vlastním podnikáním, tak tento majetek mohou jako vklad umístit do organizačních složek, příspěvkových organizací, akciových společností, společností s ručením omezeným, obecně prospěšných společností, dobrovolného svazku obcí, sdružení, nadací aj. O hospodaření s majetkem obce rozhoduje ve většině případů obecní zastupitelstvo a je za ně zodpovědné. Musí zabezpečit kvalitní a úplnou evidenci majetku a zajišťovat pravidelné inventarizace majetku.

V další části příspěvku se budeme zabývat *majetkem obce a hospodaření s ním v podmínkách vybrané obce*. Zvolená obec je městem s osmi tisíci obyvateli, je pověřeným obecním úřadem s rozšířenou působností (úřad III.stupně).

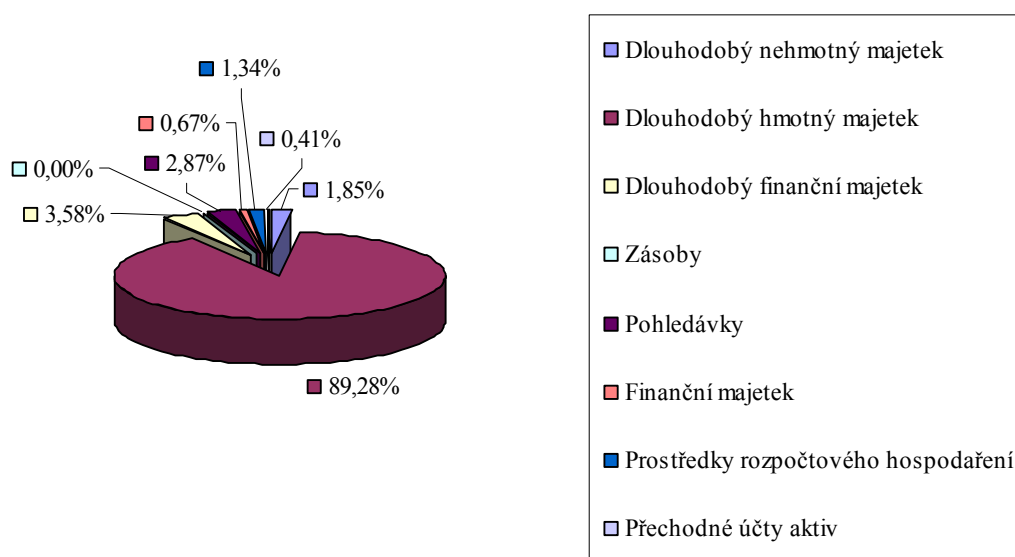
Hospodaření s majetkem obce patří do samostatné působnosti. Zákon ukládá obcím povinnost majetek hospodárně využívat a spravovat. Majetek města eviduje finanční odbor. Účetním výkazem, který k tomu slouží, je rozvaha (bilance aktiv a pasiv za dané období). V roce 2006 bylo zaznamenáno mírné zvýšení celkových aktiv a pasiv o 3,6 % oproti roku 2005. Růst celkových aktiv byl způsoben přírůstkem dlouhodobého hmotného majetku, konkrétně staveb o 28 mil. Kč. Obdobně došlo k vyššímu využití vlastních zdrojů krytí majetku přibližně o 31 mil. Kč ve srovnání s rokem 2005. Obecně lze uvést, že zvolené město využívá ke krytí majetku převážně vlastní zdroje, které jsou jedenáctkrát vyšší než cizí zdroje.

Tabulka č. 1: Vývoj majetkové a kapitálové struktury vybrané obce v roce 2006

Položka	v Kč
Stálá aktiva	651 568 790
Oběžná aktiva	36 374 320
Aktiva celkem	687 943 110
Vlastní zdroje	632 254 810
Cizí zdroje	55 688 300
Pasiva celkem	687 943 110

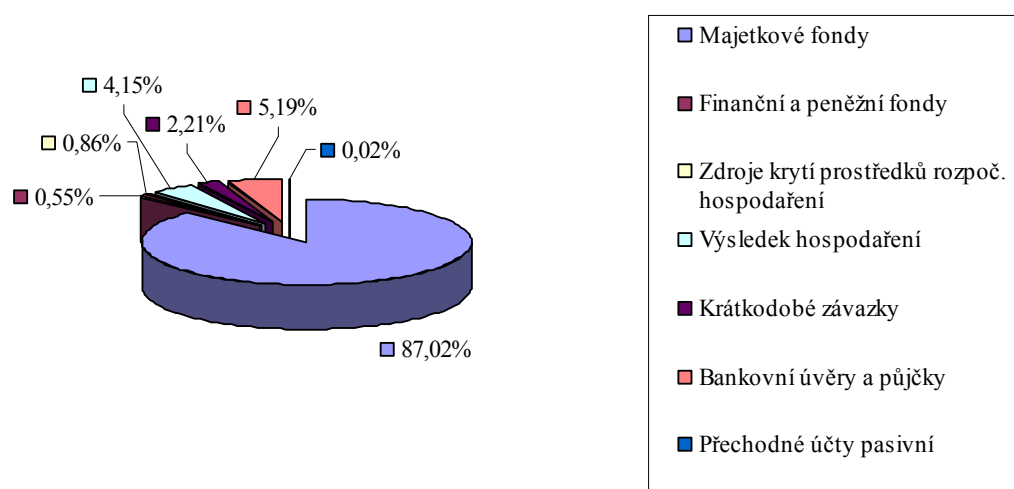
V grafu č. 1 je zobrazena struktura aktiv vybrané obce. Největší podíl na majetku obce zaujímá dlouhodobý hmotný majetek, a to 89,28 %. Tento majetek představují zejména budovy a stavby, technická infrastruktura, pozemky, lesy apod.

Graf č. 1: Struktura aktiv vybrané obce v roce 2006

Graf č. 2 znázorňuje strukturu pasiv ve vybrané obci v roce 2006. Majetkové fondy představují 87,02 % z celkových pasiv a jsou tvořeny fondem dlouhodobého majetku a fondem oběžných aktiv. Cizí zdroje krytí majetku obce činí 7,4 %. Jedná se o obec, jejíž cizí kapitál je velmi nízký ve srovnání s obcemi v ČR.

Graf č. 2: Struktura pasiv vybrané obce v roce 2006

Zajímavým ukazatelem k posouzení zadluženosti obcí je ukazatel dluhové služby. Tento ukazatel sleduje každoročně ministr financí a následně jej předkládá vládě ve zprávě o vývoji zadluženosti obcí. Postup výpočtu tohoto ukazatele je uveden v usnesení č. 346 o Regulaci zadluženosti obcí, které bylo přijato dne 14. dubna 2004. Pokud výše tohoto ukazatele překročí 30 %, může to pro obec znamenat, že bude vyloučena z dotačních vztahů se státním rozpočtem.

Tabulka č. 2: Ukazatel dluhové služby v roce 2006

Číslo řádku	Položky	v Kč
1	daňové příjmy (po konsolidaci)	70 007 590
2	nedaňové příjmy (po konsolidaci)	6 860 970
3	přijaté dotace - finanční vztah	84 416 900
4	dluhová základna (ř. 1 + ř. 2 + ř. 3)	161 285 460
5	Úroky	1 464 990
6	splátky jistin a dluhopisů	7 402 160
7	splátky leasingu	0
8	dluhová služba (ř. 5 + ř. 6 + ř. 7)	8 867 150
9	Ukazatel dluhové služby (%) (ř. 8/ř. 4)	5,5

Vývoj ukazatele dluhové služby města je zachycen v tabulce č. 2. V roce 2006 v analyzované obci došlo k mírnému růstu ukazatele dluhové služby ve srovnání s rokem 2005 a to o 0,7 %. Ukazatel dluhové služby v analyzované obci je poměrně velmi nízký ve srovnání s obcemi v ČR.

Ve vybrané obci zabezpečuje správu a ochranu obecního majetku typu pozemků, lesů a vodních toků odbor životního prostředí městského úřadu. Tento odbor je jedním z devíti odborů vybraného města a jeho činnost zejména spočívá:

- v ochraně zemědělského půdního fondu, která představuje souhlasy ke změně louky nebo pastviny na ornou půdu, se změnou kultury zemědělské půdy, k návrhům regulačních plánů a k návrhům územně plánovacích podkladů, k návrhům tras vedení, pozemních komunikací a vodních cest, souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu do 1 ha, rozhodnutí v pochybnostech o tom, že jde o součásti ZPF, rozhodnutí o výši odvodů za odnětí půdy ze ZPF;
- v ochraně přírody a krajiny, což představuje povolení kácení dřevin rostoucích mimo les, registrace významných krajinných prvků, omezení nebo zákazu rušivé činnosti, souhlas ke zřizování nebo rušení cest, k umístování a povolování staveb z hlediska krajinného rázu, vymezení a hodnocení místního systému ekologické stability, zásahy ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí;
- ve státní správě lesů, kam patří rozhodnutí v pochybnostech, zda jde o pozemky určené k plnění funkcí lesa, a prohlášení pozemku za pozemek určený k plnění funkcí lesa, souhlas k vydání územního rozhodnutí, jímž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa, rozhodnutí o odnětí lesních pozemků do výměry 1 ha, povolení výjimky ze zákazu některých činností v lese, udělení nebo odnětí licence pro výkon funkce odborného lesního hospodáře, ukládání pokut, uložení opatření k odstranění zjištěných nedostatků;
- ve státní správě myslivosti a rybářství, což zahrnuje rozhodnutí o uznání honitby, přiřazení honebních pozemků k honitbě, registrace honebního společenstva, ustanovení a odvolání mysliveckého hospodáře, určení plánu mysliveckého hospodaření, rozhodnutí k odstranění zjištěných nedostatků, ukládání pokuty za porušení předpisů, rozhodnutí v pochybnostech mezi hranicemi rybářských revírů, schvalování rybářského hospodáře ustanovení rybářské stráže, dozor nad řádným výkonem rybářského práva uživateli rybářských revírů;
- ve státní správě ochrany vod, která zahrnuje povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, provozní a manipulační řády, státní stavební dohled na vodních dílech, uvedení stavby do zkušebního provozu, předčasné užívání stavby a kolaudační řízení, pokuty za porušení povinností na úseku vodovodů a kanalizací, projednávání stížností, podnětů, oznámení a petic občanů, stanoviska k odbahňování rybníků, výstavbě a technické obnově vodovodů a úpraven vody, odběr a jiné užívání povrchových a podzemních vod pro potřeby fyzických osob;
- ve státní správě odpadového hospodářství a ochraně ovzduší, která představuje nakládání s nebezpečnými odpady, pokuty právníkům osobám a fyzickým osobám oprávněným k podnikání, evidenční listy pro přepravu nebezpečných odpadů, kontrolu využívání systému zavedeného obcí pro nakládání s komunálním odpadem, rozhodnutí o vyměření poplatku za znečišťování ovzduší, ověřování údajů souhrnné provozní evidence u středních stacionárních zdrojů, kontrolní činnost.

3 Závěr

Česká legislativa v základních právních normách jako je Ústava ČR, zákon o obcích a zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů apod. velmi podrobně vymezuje vznik, činnost a hospodaření obcí a také nakládání s jejich majetkem.

Hospodaření s majetkem obcí patří do samostatné působnosti každé obce a je jí uložena povinnost majetek hospodárně využívat a spravovat.

O hospodaření s majetkem obce rozhoduje ve většině případů obecní zastupitelstvo, které za majetek rovněž zodpovídá. V této souvislosti musí zabezpečit kvalitní a úplnou evidenci majetku a zajišťovat pravidelné inventarizace majetku apod.

S obecním majetkem mohou obce hospodařit vlastním podnikáním, pronájmem a také mohou tento majetek vkládat jak do organizačních složek, příspěvkových organizací a dalších neziskových organizací, tak i do různých podnikatelských subjektů.

Príspevek uvádí výsledky výzkumného projektu č. WD-57-07-1 „Možnosti řešení disparit mezi vybranými regiony“, řešeného za podpory Ministerstva pro místní rozvoj.

4 Seznam literatury

MARKOVÁ, H.: *Finance obcí, měst a krajů*; 1. vyd. Praha: Orac, 2000. 190 s. ISBN 80-86199-23-1.

PEKOVÁ, J.: *Hospodaření a finance územní samosprávy*; 1. vyd. Praha: Management Press, 2004. 375 s. ISBN 80-7261-086-4.

PEKOVÁ, J.: *Hospodaření obcí a rozpočet*; 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997. 289 s. ISBN 80-85963-34-5.

TOTH, P.: *Ekonomika měst a obcí*; 1. vyd. Praha: VŠE, 1998. 194 s. ISBN 80-7079-693-6.

Právní normy:

Usnesení vlády ČR č. 346 o regulaci zadluženosti obcí ze dne 14. dubna 2004.

Ústavní zákon ČNB č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

Doc. Ing. Jaroslav Jánský, CSc.,

Ústav podnikové ekonomiky,

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Zemědělská 1, 613 00 Brno

e-mail: jansky@mendelu.cz

MĚSTSKÉ LESY ZNOJMO

MUNICIPAL FORESTS ZNOJMO

Petr JELÍNEK

Abstrakt: Městské lesy Znojmo obhospodařují tzv. historický lesní majetek města Znojma o celkové výměře 2 752 ha. Zastoupení dřevin a rozložení věkových stupňů ovlivňuje těžební a výnosové možnosti městských lesů. Současný lesní hospodářský plán platí druhým rokem a byl zpracován v roce 2005 na decenium 2006 – 2015. Celková možná výše těžeb byla stanovena na 185.000 m³ dříví. Protože tržby za dříví jsou pro většinu vlastníků lesů vlastně jediným zdrojem příjmů, má výrazný pokles cen dříví na trhu, jaký jsme pocítili po roce 2000 vždy velmi negativní důsledky pro ekonomiku celé firmy. Výrazný vliv na ekonomiku obecních, městských a soukromých lesů mají dotace do lesnické činnosti, v současné době poskytované z rozpočtu krajů.

Klíčová slova: městské lesy, výsledek hospodaření, dotace

Abstract: Municipal Forests Znojmo operate the so called historic forest property of the town of Znojmo at a total acreage of 2 752 ha. Representation of tree species and distribution of age classes affect both the felling amounts and the yields in the municipal forests. The current forest management plan is valid second year and was elaborated in 2005 for the decennium of 2006-2015. Total feasible felling amount was established at 185,000 m³ of timber. Since the revenues from timber are in fact the only source of income for most forest owners, the expressive fall of timber price on the market –such as we have been experiencing after 2000- has at all times very negative consequences for the company economics. Economy of municipal, urban and private forests is greatly affected by subventions to forest activities provided currently from the budget of administrative regions.

Keywords: municipal forests, trading income, subsidy

Dámy a pánové,

je pro mě velkou ctí, že mohu vystoupit na zasedání této ekonomické komise. Jsem trochu na rozpacích, zda jsem ten, který by tu měl vystupovat. Vzděláním nejsem totiž ekonom, absolvoval jsem lesnickou fakultu tady v Brně a celý život jsem pracoval spíš v lesnickém provozu, a ekonomiku jsem bral zpočátku spíš jako nutné zlo, než předmět mého zájmu. Od roku 1989 do roku 1992 jsem pak byl okolnostmi donucen pracovat jako vedoucí ekonomického úseku lesního závodu a během těchto tří let jsem alespoň trochu přičichl i k ekonomice a poznal jsem, že i v té, mnou do té doby dosti podceňované ekonomice, lze nalézt mnoho zajímavého, jenom je nutno ji rozumět a brát zodpovědně. Tato krátká zkušenost s ekonomikou se mi pak hodila po mém nástupu do funkce ředitele Městských lesů Znojmo v roce 1997, protože u těchto malých organizací, nemůže být na každou

činnost specializovaný pracovník a je nezbytné, aby jeden člověk obsáhl více oborů. Nezbytné je to pak právě u ředitele, od kterého všichni očekávají v každé situaci a ke každé otázce rozhodnutí.

Nyní k Vám však mluvím již jako bývalý ředitel organizace, protože jsem byl začátkem května ze své funkce rozhodnutím rady města odvolán, údajně pro neprůhledné hospodaření a proto, že nové vedení města je přesvědčeno, že Městské lesy Znojmo odvádí do městské pokladny málo peněz. Nicméně za více než 10 let, kdy jsem tuto organizaci vedl, jsem získal určité poznatky s ekonomikou této organizace a s některými pohledy bych Vás nyní rád seznámil.

Městské lesy Znojmo obhospodařují tzv. historický lesní majetek města Znojma o celkové výměře 2.752 ha. První nákupy lesů městem jsou doloženy z roku 1527, kdy město nakoupilo tzv. Dolní statek od proboštství olbramkostelského, dalším nákupem v roce 1579 pak byl lesní majetek rozšířen o tzv. Horní statek. Po tomto druhém nákupu město vlastnilo na tehdejší dobu významný lesní majetek o výměře kolem 2.000 ha lesů. Do dnešní podoby byl lesní majetek města doplněn dalšími nákupy začátkem dvacátého století. Z prvního uvedeného letopočtu, tedy roku 1527 je patrné, že letos uplyne 480 let od prvního nákupu lesů městem Znojmem.

Lesy města Znojma se nachází na severozápad od vlastního města, rozkládají se na 19 katastrech obcí okresu Znojmo. Jedná se o lesy v PLO 33 - Předhoří Českomoravské vrchoviny, rostou na poměrně bohatých stanovištích, hlavní dřevinou je smrk, dále borovice, ostatní jehličnany jsou zastoupeny podstatně méně, jehličnaté dřeviny jsou zastoupeny 67 %. Z listnatých dřevin je nejdůležitější dub, zaujímá téměř 19 % plochy lesů, ostatní listnaté dřeviny jsou zastoupeny vždy již jen několika málo procenty plochy lesů.

Zastoupení dřevin a rozložení věkových stupňů pak samozřejmě ovlivňuje těžební a výnosové možnosti městských lesů.

Současný lesní hospodářský plán platí druhým rokem a byl zpracován v roce 2005 na decenium 2006 – 2015. Celková možná výše těžeb byla stanovena na 185.000 m³ dříví. V minulém deceniu byly těžební možnosti výrazně vyšší a to 233.500 m³ dříví, což vyplývalo z toho, že větrnými a kůrovcovými kalamitami z 70. a 80. let minulého století bylo narušeno normální zastoupení věkových stupňů, porostů nad 100 let věku bylo tehdy výrazně více než odpovídá normálu. Jinými slovy, zmiňovanými kalamitami byly poškozeny a těženy převážně mladší, předmýtní porosty a porosty zralé, mýtní a přestárlé se netěžily.

Výhled zpracovaný v roce 1995 při tvorbě minulého LHP však jasně signalizoval, že při tvorbě LHP v roce 2005 dojde k zásadnímu poklesu těžebních možností (až na pouhých 15 – 16.000 m³ dříví), z toho důvodu jsem jako odborný lesní hospodář navrhl již v roce 1999 plynule snižovat těžby do roku 2005 až na 17.000 m³ dříví, s tím, že zašetřená část dříví bude těžena až v dalším deceniu, čímž dojde k částečnému vyrovnání hospodaření mezi dvěma decennii. Toto rozhodnutí bylo příslušnými orgány města projednáno a schváleno. Těžba byla tedy snižována ročně o 1.000 m³ dříví, což se samozřejmě muselo negativně projevit i na tržbách za dříví a tím přeneseně i na možnostech odvodů nájemného do městského rozpočtu.

Zastoupení dřevin

Platnost plánu 1996-2005

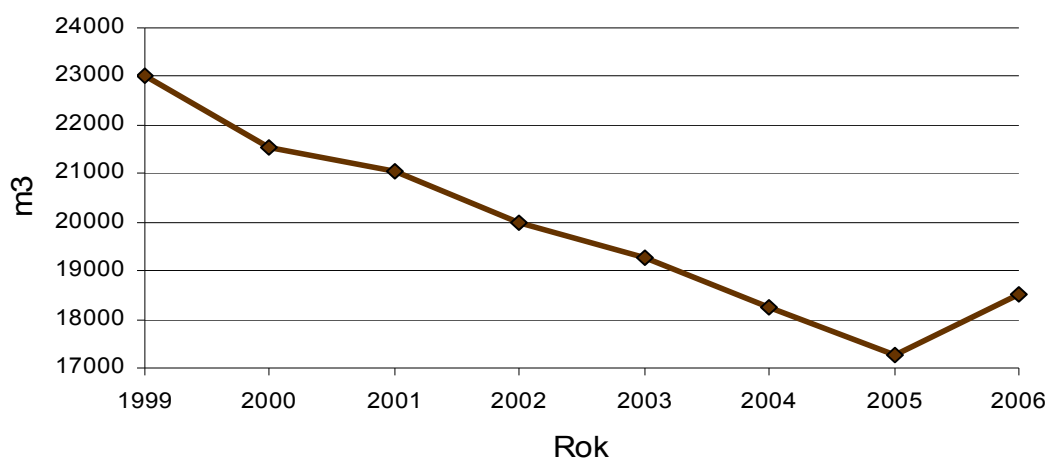
Celková zásoba 634 007 m³
 Výměra 2 686,81 ha

Platnost plánu 2006-2015

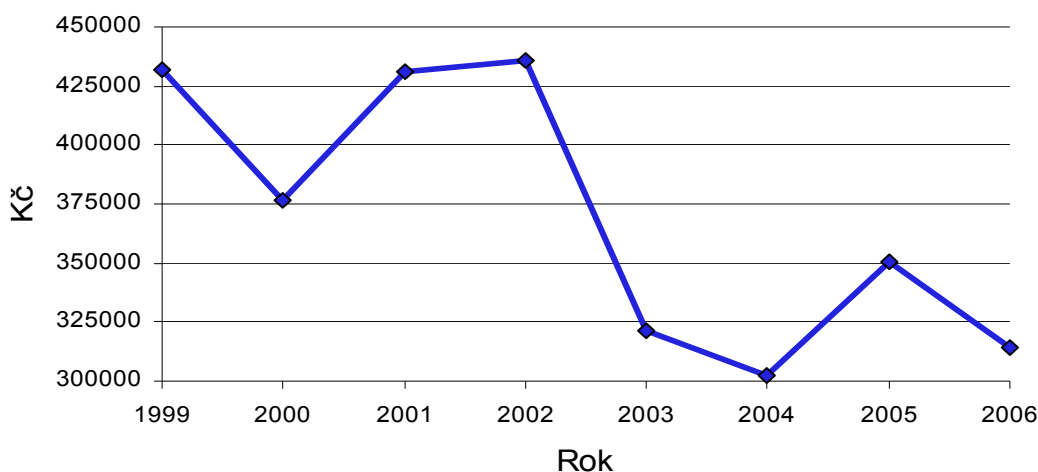
581 444 m³
 2 721,46 ha

Dřevina	Zastoupení %	Plocha	Zastoupení %	Plocha
SM	31,49	846,10	30,58	832,22
JD	0,30	7,98	0,33	9,02
JDO	0,14	3,88	0,43	11,65
DG	0,10	2,79	0,44	11,90
BO	33,19	891,72	30,62	833,32
MD	4,43	118,91	4,12	112,25
Jehličnany	69,65	1871,38	66,52	1810,36
DB	16,13	433,40	18,73	509,86
BK	0,95	25,47	1,08	29,29
HB	3,09	83,09	2,63	71,62
JV	0,37	10,00	0,66	18,01
JS	0,16	4,17	0,52	14,12
AK	1,66	44,59	1,89	51,31
BŘ	0,84	22,58	0,70	19,04
LP	3,70	99,51	3,77	102,48
OL	1,51	40,66	1,72	46,84
TP	0,23	6,06	0,14	3,93
VR	0,02	0,49	0,01	0,40
JLM			0,23	6,21
ostat. list.	0,14	3,67	0,12	3,35
listnáče	28,80	773,69	32,21	876,46
holina	1,55	41,74	1,27	34,64

Těžba dřeva 1999-2006

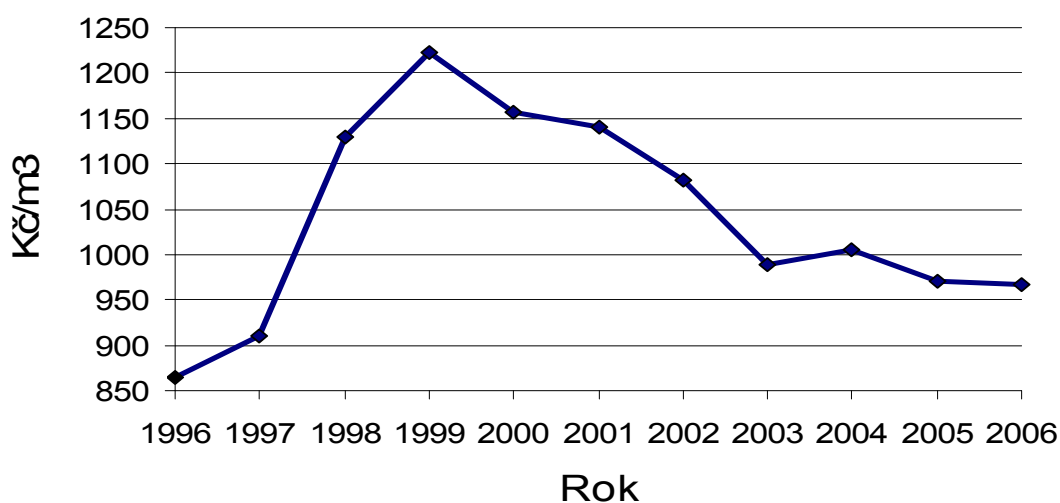

Ochrana kultur 1999-2006

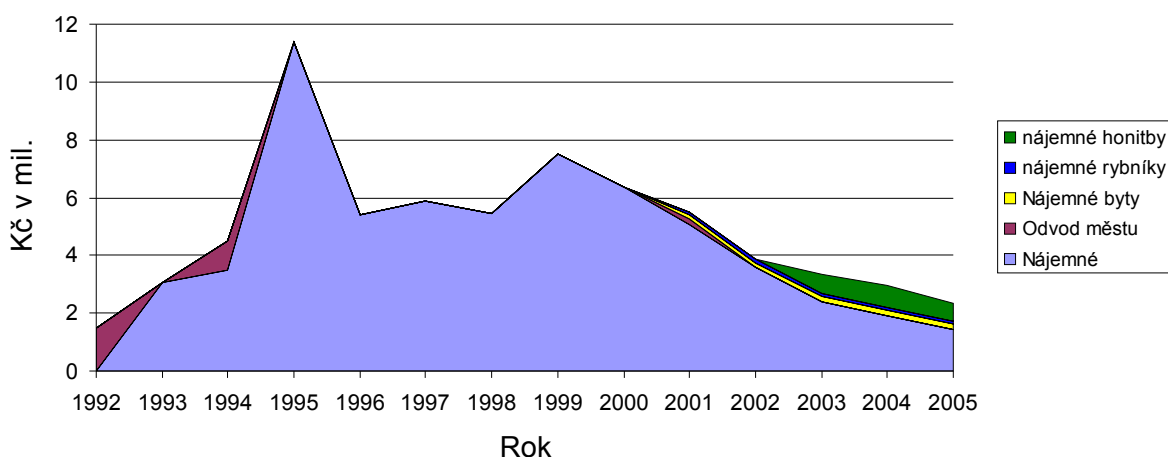
Nájemné tedy bylo úměrně růstu nákladů (inflace, růst mezd) a snižování tržeb za dříví postupně snižováno až na úroveň 1.900 tis.Kč v roce 2006. Tehdejší vedení města bylo s touto tendencí seznámeno a snižování nájemného plně akceptovalo. Toto opatření mělo sice za následek v období let 2000 – 2005 nižší příjem pro městskou pokladnu, činnost Městských lesů Znojmo však nemusela být od roku 2006 dotována, což by zcela jistě nastalo při dodržení původních možností těžeb minulého LHP, když by se v roce 2005 ještě těžilo 23.000 m³ dříví a následně v roce 2006 pouze 15 – 16.000 m³ dříví, ale vysoké úkoly pěstebních činnosti z období s vysokou těžbou by ještě několik let přetrvávaly. Na mysli mám zejména vylepšení kultur a ochranu kultur proti buření a zvěři. Toto zpoždění poklesu souhrnných nákladů ochrany kultur proti klesající těžbě dříví je patrné z uvedených grafů a je zřejmé, že se jedná minimálně o 2 – 3 roky.

Zpěnění 1996-2006

Negativní vliv na hospodaření všech vlastníků lesů a samozřejmě i Městských lesů Znojmo měl pokles cen dříví na trhu, který se začal projevovat po roce 2000. U naší organizace jsme v roce 1999 dosáhli průměrného zpeněžení 1.223 Kč/m³ dříví, v roce 2005 již jen 971 Kč/m³ dříví, to vše při vyrovnaném a téměř stálém poměru dodávek jednotlivých dřevin a sortimentů. Tento pokles cen skoro o 21 % se samozřejmě silně negativně projevil na ziskovosti organizace, na možnostech investování do nových technologií a v neposlední řadě i na možnostech odvodů nájmu vlastníkově.

Vývoj nájemného placeného městu Znojmu

V Zelené zprávě Ministerstva zemědělství je vždy uváděn zisk jednotlivých skupin vlastníků lesů a pravidelně mají obecní lesy nejhorší výsledky. Podle mého názoru jsou do této statistiky brána čísla ovlivněná negativně, v neprospěch výsledků obecních lesů, právě nájem odváděnými do rozpočtů obcí, kdy tento nájem je započítáván do nákladů a zisk pak zůstává velmi nízký, v některých případech je pak zisk organizací spravujících městské a obecní lesy odčerpáván prakticky celý. Nic proti tomu, pokud jsou do lesů zase z obecních prostředků peníze v případě potřeby v přiměřené míře vkládány, nicméně porovnávání rozdílně získaných údajů statisticky je velmi ošidné.

Protože tržby za dříví jsou pro většinu vlastníků lesů vlastně jediným zdrojem příjmů, má takto výrazný pokles cen dříví na trhu, jaký jsme pocítili po roce 2000 vždy velmi negativní důsledky pro ekonomiku celé firmy. Naše organizace obhospodaruje ještě 26 ha rybníků a dvě honitby o celkové výměře přes 2000 ha, zisk z těchto dvou činností však nepřevyšuje 5 % celkových tržeb organizace a je v porovnání s tržbami za dříví zanedbatelný. Výraznější vliv na ekonomiku obecních, městských a soukromých lesů a to naopak kladný, mají však dotace do lesnické činnosti, v současné době poskytované z rozpočtu krajů. Musím pochválit zastupitele jihomoravského kraje za to, že i po přenesení pravomocí ze státu na kraje, co se dotací týká, prakticky ponechali všechny dotační tituly z původních dotačních pravidel, pro letošní rok byly sazby na jednotlivé technické jednotky dokonce mírně zvýšeny a navíc byl zaveden jeden dotační titul značně důležitý, pro naši oblast, kde se vyskytuje vysoká zvěř a jsou značně vysoké i stavy zvěře srnčí a zejména černé a to oplocování kultur. Pro vysoké stavy zvěře jsme byli

i v minulosti nuceni oplocovat všechny listnaté kultury (samozřejmě včetně jedlí a douglasky), protože bez oplocení bychom se zajištěných kultur prakticky asi nedočkali. Logická je otázka proč nesnížíme stavy zvěře natolik, aby kultury nemusely být oplocovány, ale odpověď na tuto otázku by si vyžádala několik celodenních seminářů a ještě by nebyla vyřešena. Střílíme již řadu let v průměru 6,5 ks srnčí zvěře na 100 ha honitby, střílíme 150 – 200 ks černé zvěře a 20 – 40 ks zvěře vysoké, přesto stavy zvěře a s nimi i škody zvěří zůstávají nadále značné. Městské lesy Znojmo jsou součástí komplexu lesů o výměře zhruba 12 – 15.000 ha a ovlivnit stavy zvěře v této oblasti si žádá cílenou součinnost v celé oblasti, v pronajatých honitbách však mají nájemci zájem především na dobrých stavech zvěře a dobrých možnostech lovu, nedbají příliš o jejich snižování.

Oplocování kultur je sice poměrně nákladné, na druhou stranu bez oplocenek bychom neměli velké množství ploch zalesněných zejména DB, JLM, JS, zajištěných do 3 – 4 let od jejich vzniku.

Celkově Městské lesy Znojmo obdrží na dotacích z rozpočtu Jm kraje částku kolem 2 mil.Kč, což pomáhá udržet hospodářský výsledek organizace v kladných číslech a umožňuje vracet do lesa ve formě kvalitního zalesnění a následné péče o kultury to, co les potřebuje, aby nedocházelo ke zhoršování jeho stavu. Z celkové částky dotací se z většiny jedná o dotaci na zalesnění melioračními dřevinami a za zajištěné kultury. Podíl melioračních dřevin z celkového zalesnění dosahuje u nás v posledních 5 letech zhruba 30 – 35 % a je z toho patrné, že i takto přes ekonomiku, lze dosáhnout cíle vytýčeného lesním zákonem, tedy zvýšení podílu melioračních dřevin v lesích v naší republice a to dokonce podle mého názoru snadněji, než nařizováním příslušnými paragrafy, závaznými ukazateli a sankcemi v lesním zákoně za jejich neplnění. Každý majitel lesa si v případě, že náklady na výsadbu melioračních dřevin dostane uhrazeny, a náklady na výsadbu tzv. hospodářských dřevin musí hradit sám, logicky klade otázku, co je pro něho výhodnější a podle toho i jedná. Bohužel stejně jako u ochrany přírody i u tvorby lesního zákona u nás platí představa státních orgánů, že "bez rozhodování, nařizování, kontrolování a pokut ze strany státu a jeho úředníků" to asi nejde a toto pravidlo je uplatňováno v běžném životě mnohem více než v Národním lesnickém programu I uvedené věta: „Základním principem NLP je obhospodařování lesů trvale udržitelným způsobem, při omezování administrativních zásahů státu na nevyhnutelné minimum, při motivačním působení státní lesnické politiky na podporu veřejných zájmů a při zvyšování odpovědnosti vlastníků lesů za svůj majetek.“

Ing. Petr Jelínek

Městské lesy Znojmo, příspěvková organizace
Žižkovo náměstí 7
669 02 Znojmo
e-mail: lesyznojmo@lesyznojmo.cz

EKONOMIKA HARVESTORŮ U PŘÍMO ŘÍZENÝCH LESNÍCH ZÁVODŮ LČR

ECONOMY OF HARVESTORS IN FOREST ESTABLISHMENTS DIRECTLY MANAGED BY LČR

František KAŇOK

Abstrakt: Ve venkovních ukázkách, navazující na jednání EK OLH ČSAZ, byly Lesy Města Brna a.s. předvedeny ukázky provedených zásahů v předmýtních porostech, a to zásahy provedené harvestory a klasicky. Jednalo se o cca 40-ti letý SM porost rozčleněný linkami. Zásah byl proveden velmi šetrně, klest byl uložen na linkách, stromy nebyly poškozeny oděrky.

Vzhledem k tomu, že harvestorové technologie jsou všeobecně rozšiřovány, tak tato ukázka mě motivovala k tomu, zveřejnit dosavadní výsledky dosažené těmito technologiemi u přímo řízených závodů LČR, to je u převážně tzv. jehličnatých závodů a to LZ Boubín, Konopiště, Kladská a Dobříš. A také to, že státní lesní majetek-LČR s.p., by měl poskytovat informace ostatním lesním majetkům s příklady možného a šetrného obhospodařování lesů.

Klíčová slova: ekonomika harvestorů, harvestorové technologie, závody LČR

Abstract: Operations made by harvestors and by classic methods in premature forest stands were shown by Lesy Města Brna a.s. in the field as a follow-up to discussions with EK OLH ČSAZ. The logging operations were demonstrated in a Norway spruce stand of about 40 years old, segmented by lines. The treatment was carried out in a very environment-friendly way with slash stacked on the lines and trees not being injured by scratches.

With respect to the fact that the use of harvestor technologies is generally spreading, the demonstration motivated me to publicize the hitherto results achieved with these technologies in forest establishments directly managed by LČR, i.e. in so called coniferous forest establishments in Boubín, Konopiště, Kladská and Dobříš, as well as to say that the state forest enterprise of LČR s.p. should provide to other forest establishments information with examples of possible and environment-friendly forest management.

Keywords: economy of harvestors, harvestor technologies, establishments of LČR

Problematika

V posledních letech se lesní hospodářství potýká s trvalým poklesem a úbytkem kvalifikovaných pracovníků, zejména v těžební činnosti, za které není na trhu práce rovnocenná náhrada. V tomto případě nelze spoléhat na rekvalifikované pracovníky

z úřadů práce. Nedaří se získat mladé pracovníky, které v minulosti připravovalo na profese dřevorubec nebo mechanizátor lesnické učňovské školství. Z těchto důvodů bude nutno u závodů, mimo jiné, zcela vážně uvažovat o výchově a náboru perspektivních dělnických profesí, zejména dřevorubců a specialistů do pracovního poměru, aby bylo postupně dosaženo u závodů v těchto profesích cca 75 % podílu vlastních zaměstnanců.

Dnes je však již zřejmé, že tento stav nebude možno v nejbližších letech výrazně zvrátit a tak nezbude lesnímu hospodářství, než se přeorientovat na novou techniku a technologie šetrné k lesnímu prostředí i k lesním porostům. Jistou alternativou jsou i některé harvesterové technologie.

Z toho důvodu se jeví jako stále aktuální, nezbytnost provedení změny technologií těžební činnosti ve prospěch harvesterů a u PŘZ pak nastoupení i cesty přes nákup vlastních harvesterových uzlů při turnusovém provozu a to i malých do slabých probírek na méně únosná stanoviště-LZ Kladská, abychom tak nebyli závislí na momentální nabídce na trhu v těchto službách, zejména v době napadlých kalamit a napjatým termínům pro zpracování z důvodu ochrany lesa proti kůrovcům.

Nasazení harvesterů se projevuje pozitivně i v ekonomice závodů, kde je možno zjistit HV z těžební činnosti prakticky za každý porost. Výsledky za všechny závody, kde harvestory pracovaly, to je mimo LZ Židlochovice, jsou podrobně dle porostů a hmotností vyhodnoceny za rok 2006 a současně jsou v další tabulce uvedeny výsledky za stejné období minulého roku 2005. Ve vyhodnocení je zahrnut i vlastní harvester LZ Konopiště. Mimo to, byla velká část prací provedena harvestory formou služeb na základě výběrového řízení.

Následující vyhodnocení ukazuje na efektivnost nasazení harvesterů a to jak v efektivním zhodnocení dříví sortimentací blízcí se optimálnímu stavu, tak i vysokou efektivností vlastních služeb – prací. V neposlední řadě je to i faktor bezpečnosti práce, kde nejvyšší riziko je zejména při vlastní těžbě dřeva. Nakonec je to hotový sortiment získaný přímo na OM u odvozní cesty, který může být přímo dodáván odběrateli po ose, nebo přímo do vagónů.

Ekonomické výsledky harvesterů za rok 2006.

LZ	m ³	pr.hm.	prům.zpeněž. na OM Kč/m ³	náklady na OM bez RN Kč/m ³	HV vč. RN vč.RN Kč/m ³	HV vč. RN Kč/m ³ OM	% z cel těžby
LZ Boubín	43 427	0,39	1 327	369	546	781	22,0
LZ Konopiště	16 098	0,50	1 279	308	548	731	16,3
LZ Kladská	48 321	0,39	1 183	385	666	517	40,0
LZ Dobříš	27 825	0,52	1 144	329	553	591	21,7
Celkem:	135 671	0,43	1 232	359	590	642	24,9

Pro srovnání jsou ponechány níže uvedené výsledky dosažené harvestory za rok 2005

LZ	m ³	pr.hm.	prům.zpeněž. na OM Kč/m ³	náklady na OM bez RN Kč/m ³	vč.RN Kč/m ³	HV vč. RN Kč/m ³ OM	% z cel těžby
LZ Boubín	25 152	0,33	1 128	393	580	548	19,4
LZ Konopiště	15 281	0,86	1 210	241	413	797	17,5
LZ Kladská	19 493	0,47	1 093	353	645	448	20,5
LZ Dobříš	12 581	0,33	1 020	326	612	408	17,5
Celkem:	72 507	0,48	1 117	339	568	549	18,9

Z přehledu je patrné, jak efektivní je nasazení harvestorů u PŘZ. Meziroční nárůst objemu prací harvestory činí 87,1 %. Průměrný HV po započtení režii ve výši skutečné režie rozpouštěné do těž. činnosti za rok 2006 a to 64,3 %, činí 642 Kč/m³ v průměrné hmotnosti 0,43 m³. Příznivý výsledek je ovlivněn i vysokou konkurencí. Abychom dostali čistou cenu dříví na OM, tak v tomto případě musíme odečíst dopravní náklady, které činí na průměrnou vzdálenost 90 km cca 210 Kč/m³ a dostaneme hrubý hospodářský výsledek /HV/ ve výši 432 Kč/m³. Za stejné období uplynulého roku pak byl dosažen HV ve výši 339 Kč/m³. I podíl z celkové těžby dosažený ve výši 24,9 %, za stejné období uplynulého roku 18,9 % ukazuje, že závody samy vidí v této technologii další cestu ke zvýšení efektivnosti obhospodařování lesa, při dodržování důsledné šetrnosti ke stojícím stromům a k lesnímu prostředí a zvládnuté logistice.

Podstatné také je, že porosty jsou připraveny linkami na další těžební zásahy. A také se tím řeší již zmíněný výrazný úbytek kvalifikovaných pracovníků v těžbě a přibližování dříví a zároveň se tím získá hotový sortiment již na OM.

Bohužel při napadlé kalamitě, některé firmy stáhly ze závodů osvědčené osádky a tím výrazně poklesl výkon, nebo stáhly na čas harvestory nebo vyvážecí soupravy a dříví zůstalo ležet v období ohrožení kůrovcem v porostech na linkách, kde docházelo k jeho zamodráním. To přispělo k úvahám jít u tzv. jehličnatých přímo řízených závodů cestou, ve strategii rozvoje závodů navrhovaného nákupu, alespoň jednoho harvestorového uzlu, který by pracoval v režii závodu a odpadla zde závislost na dodavatelích v případě napadlých kalamit.

Ekonomika harvestorů je u závodů jednotně sledována dle porostů. Abychom dostali přehled o sortimentních možnostech v jednotlivých porostech a hmotnostech těženého dříví přistoupili jsme ke sledování obchodní sortimentace z jednotlivých porostů dle metodiky LZ Dobříš a to podle výsledků přejímky dříví u odběratelů. Z toho pak připravujeme zpracování regionálních sortimentačních tabulek pro dřevinu SM dle jednotlivých hmotností za jednotlivé přímo řízené závody. Také postupně je našim záměrem tyto údaje dále jako referenční využít pro potřeby závodů i podniku.

Závěr

Na doplnění je žádoucí na závěr uvést několik zcela zásadních poznatků i poznámek:

- výtěžnost hmoty z probírkových porostů výrazně vzrůstá v důsledku linek nutných jako rozčlenění porostů a to v průměru o 100% v porovnání se zásahem provedeným klasicky bez rozčlenění porostů linkami,

- výtěžnost dříví z linek se pohybuje v průměru mezi 45 až 55 % z celkové výtěže z porostu,
- mírně, v porovnání s klasickými zásahy, vzrůstá a to až o jeden stupeň průměrná hmotnatost těžené hmoty a to v důsledku těžby stromů silnějších dimenzí na linkách a tím se zvyšuje i HV z těchto zásahů, v porovnání s porosty zpracovávanými klasicky,
- je nezbytné, aby odvětvování stromů harvestorem bylo prováděno nad linkami, případně aby větve byly ukládány průběžně při vyvážení do případných rýh. Je zcela nezbytné, aby vyvážecí soupravy vyvážely dříví po takto klestem zpevněných linkách,
- je nezbytné důsledně trvat na tom, aby nedošlo jak při těžbě, tak při vyvážení dříví k odírání stromů. Toto odření stromů, i když je ihned zatřeno fungicidními nátěry, je stejným rizikem pro porost a budoucí kvalitu hmoty, se stejnými důsledky, jakým je loupání porostů vysokou zvěří. Nejlepším řešením v případě takto nešetrné práce je okamžité skončení prací a nahrazení novou osádkou, která dovede pracovat šetrně,
- před úplným dokončením porostů, je vhodné nechat projít porost dřevorubcem s JMP, aby vyznačené stromy, na které nedosáhla ruka harvestoru, byly skáceny JMP směrem k lince a práce mohla být dokončena harvestorem beze škod,
- je nezbytné provádět pravidelně, nejméně dvakrát týdně kontrolu přesnosti kalibrace měření délek, aby nedošlo k výrobě podměřených sortimentů – bez požadovaného nadměrku, což by na druhé straně znamenalo značnou finanční ztrátu,
- zejména v zimním období, při práci ve sněhu je žádoucí tuto kalibraci a přesnost délek hlídat téměř denně, protože v důsledku prokluzování podávacích válců může dojít k výrobě podměřených sortimentů i ve větším rozsahu,
- vlastník lesa, podle skutečně vyrobených sortimentů v jednotlivých porostech a sjednané ceny prací, si může za každý porost spočítat HV z takto provedeného zásahu,
- výrazně se racionalizuje příjem dříví, který je kromě výstupu z harvestoru možno ověřovat kontrolním měřením hrání, nebo odvozních souprav a dorovnávat na výši převzaté hmoty u odběratele podle přejímek,
- ekonomika nasazení harvestorů se projevuje zejména v rychlém toku dříví a tím i Cash – plateb za dříví od zahájení těžby, po dodání dříví odběratelům,
- ekonomický profit spočívá také v tom, že dříví je vyrobeno a vyvezeno na OM v hotových sortimentech v optimální sortimentaci dle odvolávek a uzavřených obchodních smluv a připravené k okamžitému dodání. Vyloučením fáze surového kmene se snižují náklady na manipulaci a převoz na MS a o tento efekt se přímo navyšuje zisk pro vlastníka lesa,
- vysoká konkurence a nabídka harvestorových technologií vytváří předpoklady pro přijatelné náklady na provedení prací, zejména cestou přes výběrové řízení.

Ing. František Kaňok, CSc.

vedoucí oddělení-specialista analytik pro řízení LZ a SZ LČR, s. p. Hradec Králové

Lelkova 29, 794 01 Krnov

Telefon: 724 524 016

e-mail: kanok@lesy-cr.cz

JEDNÁNÍ TÝMU EXPERTŮ K PŘÍPRAVĚ NLP II

EXPERT TEAM DISCUSSION TO THE ELABORATION OF NATIONAL FOREST PROGRAMME II

František KAŇOK

Abstrakt: Na základě pověření dané předsedou EK OLH ČSAZ, prof. Luděk Šišákem, CSc., jsem se za Ekonomickou komisi Odboru lesního hospodářství ČAZV (EK) zúčastňoval pravidelně jednání expertů k přípravě NLP II – 2.verze. Tuto možnost jsem uvítal a z dosavadních jednání a zápisů z webu ÚHUL (a to k datu zpracování tohoto příspěvku do sborníku k 19. červnu 2007) předkládám členům EK následující rámcovou informaci o tom, která témata byla zejména diskutována a k čemu budou v NLP naformulována opatření, nebo co budou obsahovat a čím se zvláště nesl průběh jednání.

Klíčová slova: Národní lesnický program II, trvale udržitelné obhospodařování lesů, ÚHUL, ekologické iniciativy

Abstract: Having been delegated by the Chairman of EK OLH ČSAZ prof. Luděk Šišák, CSc. I regularly attended as a representative of the Economic Commission of the Department of Forestry at the Czech Academy of Agricultural Sciences expert discussions to the preparation of NFP II – Version 2. I appreciated the opportunity and now I present to members of the Commission a following framework information on what themes were particularly discussed and to what issues measures will be formulated in NFP or what they will contain and what was the main line of the discussions (on the date of preparing this contribution for the proceedings – 19 June 2007).

Keywords: National Forest Programme II, sustainable forest management, ÚHUL, ecological initiatives

Úvod

V uplynulém roce probíhaly práce na přípravě NLP II. Před závěrečnou diskusí o podobě NLP byla tato verze MŽP a nevládními organizacemi podrobena kritice a bylo k ní vzneseno stovky připomínek. ÚHUL jako koordinátor a zpracovatel stál tím před úkolem jak postupovat dál.

Jedním z návrhu dalšího postupu bylo vytvořit tým expertů, složených ze zainteresovaných institucí a nevládních organizací a to AOPK, Asociace krajů, ČAPLH, ČeMBA, Česká Bioplatforma, ČLS, ČMMJ, EK OLH ČSAZ, FLE ČZU v Praze, FSC ČR o. s., Hnutí Duha, LČR s. p, LDF MZLU v Brně, MZe – odbor 16210, MZe – odbor 16220, MZe – odbor 16230, MŽP, Nadace dřevo pro život, Sdružení měst a obcí, SPLH při AK

ČR, Stanovisko vědců, SVOL, VLS s. p., VÚKOZ, VÚLHM, ÚHUL. V tomto více kompetentním týmu se silným mandátem pak hledat schůdnou cestu pro formulaci NLP. Tento návrh byl přijat a první jednání expertního týmu se sešlo v sídle ÚHUL v Brandýse n. L. dne 20. 3. 2007 a byla dohodnuta celodenní jednání v intervalech 14-ti dnů. V polovině května bylo garantem konstatováno, že při tomto tempu není možno dodržet termín pro ukončení jednání expertního týmu o všech tématech NLP do 30. 6. 2007 a tak velmi intenzivní jednání dále probíhala v týdenních intervalech.

Tvorba NLP II

Na úvodním zasedání stál expertní tým před těmito volbami řešení při zpracování NLP:

- neaktualizovat NLP I a ponechat tuto verzi nadále v platnosti,
- vypracovat text NLP II na úrovni MZe a MŽP a ten podrobit diskusi,
- pokračovat v tvorbě cestou ze zdola- promítnout do NLP II připomínky, jednat o nich a hledat míru shody na společném znění v expertním týmu. Tato volba řešení byla expertním týmem přijata.

Při tom bylo žádoucí vycházet z toho, že je nezbytné:

- dospět k principiálním konstatacím, protože obecná diskuse o principech byla v minulosti zanedbávána.

Bylo konstatováno, že NLP by měl být pojat jako:

- politický závazek exekutivy k naplnění akčního plánu pro lesy v EU,
- panevropský proces,
- a při tom respektovat základní rezoluce pro lesy v EU.

Jako základní pilíře lesního hospodářství, na kterých je žádoucí NLP postavit jsou pilíře:

- ekonomický – produkční – cíl zlepšení dlouhodobé konkurenceschopnosti,
- ekologický – cíl zlepšení a ochrana životního prostředí,
- sociální – cíl zlepšení kvality života,
- cíl – posílení kooperace, koordinace a komunikace.

Mezi základní cíle NLP bylo pracovně rámcově naformulováno zejména:

- zabezpečit trvale udržitelné obhospodařování lesů.
- formulovat základní směry, kterými by se mělo obhospodařování lesů a naplňování ekonomické, ekologické a sociální funkce lesů ubírat v dalších letech s návaznou formulací opatření, při čemž vyšší požadavky položit na lesy v majetku státu. K tomu využít SWOT analýzu a definovat slabé a silné stránky, příležitosti a ohrožení.
- vytvořit konsenzuální dokument, na jejímž obsahu bude širší shoda, z něhož MZe a MŽP společně jako garanti zpracují konečnou podobu NLP II a který by byl základem pro zpracování legislativních norem, zejména novelizace zákona o lesích, zpracování zákona o státním lesním majetku a případně zapracování do zákonů o daních a další. Při vytváření konsenzuálního dokumentu se proto nevázat na stávající platnou zákonnou úpravu.

Rámcové požadavky na obhospodařování lesů a veřejné užitky – problematika

Jak vyplynulo z dalších jednání expertního týmu, zástupci nevládních organizací a MŽP a na druhé straně zástupci vlastníků lesů i podnikatelů v LH a MZe, v některých případech i společně, zejména prosazovali zapracování následujících rámcových požadavků na obhospodařování lesů a veřejné užitky, které lesy poskytují a to v těchto přístupech:

- je vyžadováno rovnocenné posuzování ekonomických, ekologických a sociálních funkcí lesů jako základních pilířů,
- na obhospodařování lesů a využívání produkční-ekonomické funkce jsou kladeny zvýšené požadavky ekologizace hospodaření, a to zejména:
- uplatňování přírodě bližších způsobů hospodaření a vyšší využívání tvůrčích sil přírody – zvyšování podílu přirozené obnovy a podrostních způsobů hospodaření a omezovat umělou obnovu a tím snížit energetické vklady do lesa,
- podpora biodiverzity – biologické rozmanitosti,
- zachovat v krajině mozaiku porostů s vysokou biologickou hodnotou /přestárlé porosty, liniové porosty, lesní okraje, mokřady, prameniště, rašeliniště/ a aplikovat v nich odpovídající management,
- zvýšení podílu tlejícího dřeva v porostech, při čemž také pokračovat v rozšiřování podílu lesů ponechaných samovolnému vývoji s cílem postupně vytvořit reprezentativní soustavu, která bude systematicky monitorována,
- uplatňování jemnějších a k lesnímu prostředí šetrnějších způsobů hospodaření a snižování podílu holosečných způsobů hospodaření,
- řešení vztahu lesa a zvěře, které zajistí snížení nákladů na ochranu MLP a lesa proti zvěři a škod působených zvěří, zavést kontrolní mechanismy a přijat účinná opatření zabraňující ohrožení biodiverzity lesa vysokými početními stavy zvěře,
- zmírňování dopadů možných klimatických změn a podpora adaptace a přijetí opatření ke zlepšení zdravotního stavu lesů,
- zvýšení vázání uhlíku v zásobách dřeva stojících porostů a výrobků ze dřeva,
- dostatečná reakce na působení kumulace stressorů v zajištění bezpečnosti produkce účinnou reakcí v druhové skladbě lesů bližší skladbě přirozené – zejména zvyšování podílu MZD, snížení obmýtí, prodloužení doby pro zalesnění a zajištění porostů,
- podporovat využívání lesní biomasy pro výrobu energií,
- vyšší zapojení lesů do plnění sociální funkce a rozvoje venkova včetně vytváření podmínek pro další zvýšené využívání veřejných užitků lesů a to zejména zlepšením zhodnocování a marketingem lesních nedřevních užitků a služeb,
- zlepšení plnění mimoprodukčních funkcí lesů a přehodnotit kategorizaci lesů tak, aby odpovídala funkčnímu potenciálu a záměru využití lesů, včetně stanovení priorit funkcí,
- formulace obecných požadavků na lesy a řešení ekonomické újmy nad rámec těchto požadavků,
- zajištění a zvýšení dlouhodobé životaschopnosti a konkurenceschopnosti trvale udržitelného obhospodařování lesů,
- podporovat enviromentální vzdělávání a informovanost,

- podporovat zlepšení sociální situace zaměstnanců v lesním hospodářství,
- vytvářet dostatečné předpoklady pro využití přínosu lesů pro zapojení místních lesnických a dřevozpracujících subjektů a pro rozvoj infrastruktury a služeb venkovské ekonomiky a regionů,
- posílit koordinaci a komunikaci, zlepšit slabé postavení LH v rámci veřejné správy, zlepšit informovanost veřejnosti o skutečném stavu lesů a potřebách LH, posílit význam a vliv LH v regionální politice, rozvíjet lesní pedagogiku,
- podnítit využívání dřeva a dalších lesních produktů pocházejících z lesů obhospodařovaných trvale udržitelným způsobem,
- vytvořit nový systém veřejných podpor do LH a uplatnit motivační daně v LH.

Poměrně velmi emotivní byly diskuse zejména nad požadavky:

- vyloučení dřeviny SM z umělé obnovy, jako reakce na odumírání SM – což by snad bylo možno vztahovat jen na bezprostředně ohrožená stanoviště, při čemž je žádoucí respektovat v současné době odolné ekotypy SM na příznivých stanovištích v zářezech údolí a v blízkosti vodních toků /například Posázavský SM a další/,
- vyloučení holosečí při hospodaření – námitky jak obnovovat světlostní dřeviny BO a DB, jak řešit řediny a další a navíc všechny hospodářské způsoby jsou rovnocenné,
- vyloučení nepůvodních dřevin z obnovy MD, DGL, WEJ – často v oblastech odumírání SM, tyto dřeviny kompenzují vlastníku lesa částečně újmu na produkci a umožňují alespoň malé zastoupení jehličnatých dřevin v porostech,
- zakázat hnojení lesních porostů,
- změna druhové skladby a přiblížení se přirozené druhové skladbě lesů – cíl na staletí,
- používat v hospodaření přírodě blízké způsoby hospodaření s cílem postupně přejít na tvar lesa výběrného – v hospodářských lesích věkových tříd by to byl cíl na staletí,
- jak zajistit právní závaznost cílů NLP – odvisí od vůle politické reprezentace a zákonodárců v přijetí a promítnutí do legislativních norem,
- požadavek definovat zadání pro lesy ve vlastnictví státu a přijat zákon o státním lesním majetku a tím zajistit dlouhodobou stabilitu hospodaření na tomto majetku.

Z jednání vyplynul mimo jiné i následující poznatek:

- vyskytly se i náznaky toho, že ekologické iniciativy někdy zkouší, jak daleko jsou vlastníci lesů ochotni ustoupit, ale vyskytly se i snahy, jak se postupně dále vlomit do již pootevřených dveří,
- zvláštní podpora je cítit z MŽP k podpoře změny obchodní politiky u LČR s cílem získat zdroje na financování prosazovaného trendu ekologizace hospodaření v lesích a zajištění ostatních funkcí lesa pro společnost,
- u některých témat to budí dojem, že lesníci také někdy, zejména svými neústupnými postoji, provokují ekology, zejména nedostatečným využíváním přirozené obnovy, upřednostňováním holosečných způsobů obnovy před dalšími, v konkrétních podmínkách možnými hospodářskými způsoby, případně maximálním využíváním zákonem povolené výměry holé seče, dále také někdy

nešetřným vztahem k lesnímu prostředí i k lokalitám s výskytem cenných druhů rostlin a živočichů, zejména mokřadům, lesním loučkám, rašeliništím, tlejícímu dříví, sterilním souším aj.,

- chybí také argumenty, podložené vědeckými pracemi z ČR a často jsou na jednáních ekology citovány jen práce a závěry amerických autorů.

Závěr

Ke sjednocení stanovisek přispělo i vysvětlení obsahu a definic pojmů a používaných termínů, jako například trvale udržitelné hospodaření, přírodě blízké způsoby hospodaření, jemné způsoby hospodaření, přírodě bližší způsoby hospodaření. Nebo definice holoseče a její maximální výměry z lesního zákona ČR a srovnání se zákonnou úpravou v jiných zemích EU. Definice obsahu pojmu clonná seč, násek a další. Argumentace o tom, jaký podíl ploch – holin, které na první pohled budí dojem, že vznikly úmyslným zásahem, ale byly způsobeny opakujícími se kalamitami, což limituje lesního hospodáře v dalším hospodaření.

Celé jednání je vedeno snahou a uměním naslouchat a uměním přijat návrh řešení druhého a shodnout se na sjednocujícím stanovisku či formulaci, tedy přistoupit na kompromis.

Vynikajícím způsobem se zhostil úlohy nezávislého moderátora Ing. Jaromír Vašíček, CSc – ředitel ÚHUL.

Jednání považuji za velmi užitečné a prospěšné a to i přes některé, pro lesníka ještě dnes obtížně pochopitelné přístupy a to zejména pokud byly formulovány jednostranně. Přitom jsem se snažil na jednáních, mimo jiné, zdůraznit zejména to, že lesníci jsou takřka denně v lesních porostech, většina lesníků, a to u všech lesních majetků na kterých slouží, bere svoji profesi jako poslání a dovede odzírát přírodní procesy od přírody a každý je veden snahou prospět lesu a ne mu škodit. A že bychom se měli také vyvarovat snah nadekretovat přírodě, jak by se měla chovat, což se nepovedlo a nemůže se nikdy povést. Je zde také projev i určité celospolečenské absence pokory k přírodě a to na obou stranách a to i při hospodářském využívání lesů.

Ze strany ekologických iniciativ a organizací i všech zúčastněných, považuji celé dosavadní pracovní jednání za vysoce korektní, v duchu vzájemného respektování názorů a stanovisek i vedené velkou snahu najít společně kompromisní řešení. Věřím, že ze strany ekologických iniciativ a organizací i vědců je to vedeno snahou ukázat a zvýraznit nám lesníkům rizika, které hrozí lesním ekosystémům, zvýraznit možné dopady současných klimatických projevů a vytvořit předpoklady a založit včas na změny ve prospěch vyšší stability lesních ekosystémů i vyššího využití veřejných užitků lesů a to ve prospěch dalších generací i k trvalému zajištění komplexního plnění ekonomické, ekologické i sociální funkce lesů. Zkrátka založit na další budoucnost našich lesů. Takový jsem měl z toho pocit, jako lesník i lesnický ekonom, zastupující na tomto jednání EK OLH ČSAZ.

Ing. František Kaňok, CSc.

vedoucí oddělení – specialista analytik pro LZ a SZ LČR, s. p. Hradec Králové

Lelkova 29, 794 01 Krnov

Telefon: 724 524 016

e-mail: kanok@lesycr.cz

KONCEPCE HOSPODAŘENÍ V LESÍCH ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ

CONCEPT OF MANAGEMENT IN FORESTS OF SELF-GOVERNING TERRITORIAL UNITS

Václav KUPČÁK

Abstrakt: V průběhu obhospodařování lesních majetků ve vlastnictví obecních úřadů (obcí a měst) se ukazuje potřeba alespoň všeobecné koncepce, která by byla odsouhlasena nezávislým orgánem jako nadstavba lesního hospodářského plánu. Měla by představovat zásadní rozhodnutí vlastníka lesa ve smyslu lesohospodářských postupů a zahrnovat případně i některé materiální a ekonomické aspekty. Koncepce může být rovněž významným lesopolitickým základem a nástrojem pro vztahy s veřejností v příslušném kraji a v neposlední řadě i vodítkem pro organizace, které samy lesnické činnosti provozují.

Klíčová slova: lesní majetek, lesnictví, nezávislý obecní orgán, koncepce hospodaření

Abstract: During management of forest estates belonging to municipal authorities (communities and cities) are shown the needs at least of general conception, approved by autonomous authority, as the superstructure of forest management plan. It should represent the fundamental forest owner decisions towards forest management proceedings, and possibly comprehend some evidentiary and economical aspects. Conception can be also important forestry-political fundament and instrument for public relation in the relevant regional province, last but not least (rather particularly) then the guideline for organization, generating forestry activities itself.

Keywords: forest estate, forestry, autonomous municipal authority, conception of management

Úvod

S vývojem a měnicími se požadavky společnosti se mění i pohled na plnění funkcí lesa. Vlastníci lesů se stále častěji musí zabývat pragmatickou stránkou věci z čeho pokrýt vznikající náklady spojené se zabezpečením rostoucích požadavků společnosti na intenzifikaci některých funkcí lesa (zejména rekreační, environmentální) ze zdroje, jímž je dosud hlavní, a téměř jediný, ekonomicky významný produkt lesního hospodářství – surové dříví. Vývoj v zahraničí dokládá, že pro označování zmíněných funkcí by bylo vhodnější používání pojmu lesnické služby obecného zájmu či veřejně prospěšné lesnické služby. Obecně služby tohoto charakteru (nejen lesnické) jsou jedním z pilířů evropského modelu společnosti a mají klíčový význam pro zajištění sociální a územní soudržnosti.

K uskutečnění požadovaných změn v lesním hospodářství by v ČR měla napomoci opatření řešená v národním lesnickém programu pro období 2007-2011. Jedná se o vícesektorový program, jehož realizace by měla být v zájmu mnoha dalších zainteresovaných stran včetně pozitivních synergických efektů plynoucích ze vzájemné spolupráce. Všichni získají, jestliže si budou více uvědomovat přínos lesů pro kvalitu života v podobě širšího využití výrobků ze dřeva, využití biomasy jako ekologicky čistý zdroj energie a tepla, pro rozmanitý život na venkově s krajinou dotvářenou kulisou lesů bez potřeby lidí odcházet do měst. Vždyť jen ekonomicky životaschopné lesní hospodářství, které v dostatečném množství a kvalitě bude obyvatelstvu poskytovat ze strany lesních podniků všechny požadované lesnické výrobky a lesnické služby, může být trvale udržitelnou a celospolečensky prospěšnou činností, což je téma a cíl s nejvyššími strategickými národohospodářskými prioritami. (Podle MZe ČR: *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2006*)

Uvedená problematika plnění funkcí lesa, resp. poskytování veřejně prospěšných lesnických služeb, se samozřejmě týká i tzv. obecních lesů, respektive lesů územních samosprávných celků¹, jež v současnosti zaujímají 15,6 % z celkové plochy lesů v ČR. Příspěvek se zabývá lesním hospodářstvím (LH) v podmínkách územních samosprávných celků (ÚSC) ve věci doporučení přijetí koncepce hospodaření v lesích – jisté období národního lesnického programu, na příslušné regionální úrovni. Potřeba této koncepce vyplývá jednak z charakteru vlastnictví těchto lesních majetků (někdy i v zahraničí označované jako tzv. společenstevní vlastnictví) a zejména žádoucího souladu hospodářské činnosti s funkcemi lesa. Koncepční zásady hospodaření, vypracované jako nadstavba lesního hospodářského plánu, by byly jistou formulací zadání, které zohlední jak zpracovatelé lesních hospodářských plánů tak i samotný ÚSC. Koncepce může být také důležitým lesopolitickým nástrojem a informačním nástrojem pro tzv. public relation v příslušném regionálním rámci, v neposlední řadě (či možná zejména) pak vodítkem pro organizaci, vyvíjející samotnou lesnickou činnost.

1 Funkce lesů a podmínky lesního hospodářství ÚSC

Les se stále více stává důležitým faktorem sociálně-ekonomického rozvoje společnosti a stále více se od něj očekává, že bude plnit i určitý standard z hlediska víceúčelového hospodaření. Vzhledem ke svým funkcím jsou lesy, a tím i LH, důležité pro venkovské oblasti a představují významnou složku integrované politiky rozvoje regionů, zejména pro jejich příspěvek ke tvorbě příjmů a pracovních příležitostí v oblastech, kde je jen málo alternativních možností zaměstnání. Podmínky LH a příležitosti využívání lesů ÚSC v těchto souvislostech nabývají zvláštní důležitosti.

Obecně lze podmínky hospodaření v lesích rozčlenit na dané, člověkem neovlivnitelné, vymezené zejména edafickou (půdní) kategorií a vegetačním stupněm, a zčásti či zcela člověkem ovlivnitelné.

¹ Základním územním samosprávným celkem je obec (obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem). Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.

K hospodářskými opatřeními neovlivnitelné nebo zčásti ovlivnitelné skupině složek lesní biogeocenózy patří:

- činitelé závislí na lesní půdě – úroveň těchto činitelů se vyjadřuje formou půdních typů a půdních druhů,
- činitelé, kteří podmiňují asimilační proces – úroveň těchto činitelů je v podstatě dána zeměpisnou šířkou, expozicí, nadmořskou výškou a klimatickou polohou,
- klimatičtí a jiní činitelé (vítr, teplotní charakteristiky, sezónní vlivy, ale i obtížný hmyz apod.), kteří ovlivňují průběh pracovních procesů,
- reliéf terénu, podzemní i záplavová voda, které působí jako limitující činitel při volbě technologií lesní výroby.

Ke složkám lesní biogeocenózy, jejichž účast v procesu lesní výroby je hospodářskými opatřeními ovlivnitelná patří:

- druhová skladba porostů lesních dřevin,
- věková a prostorová skladba lesních porostů,
- hospodářský tvar a způsob,
- množství a jakost zásob dříví na pni; jejich úroveň je v rozhodující míře výsledkem působení již uvedených výrobních podmínek a dosavadních hospodářských opatření. (Kupčák 2006)

Ze specifikací výrobních podmínek, jejich seskupení podle charakteristických znaků a zobecnění do typů, vychází ekonomická typizace podle Pulkraba (1994):

- přírodní podmínky (průměrná nadmořská výška, terénní náročnost, ohrožení lesa imisemi, klimatické, srážkové a sněhové podmínky apod.),
- vnitřní ekonomické podmínky (např. výměra, lesnatost, hustota dopravní sítě, taxační charakteristiky, kvalifikační struktura, vybavenost strojními investicemi),
- vnější ekonomické podmínky (hustota obyvatel v zájmovém území, tržní podmínky apod.),
- výrobní úkoly (objem pěstební a těžební činnosti, ostatní činnosti atd.).

Hospodařením v lese se v zásadě rozumí obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů, a ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa.

Obnovou lesa je soubor opatření vedoucích ke vzniku následného (nového) lesního porostu (pozn.: zalesnění je založení lesního porostu na pozemcích, kde dříve les nebyl – viz zalesňování nelesních půd).

Ochranou lesa jsou činnosti zahrnující omezování vlivu škodlivých činitelů a příslušná preventivní ochranná opatření (tzv. integrovaná ochrana lesa).

Výchovou lesa jsou opatření ovlivňující druhovou a prostorovou skladbu, růst, vývoj, zdravotní stav, odolnost a kvalitu lesního porostu s cílem zabezpečit plnění funkcí lesa.

Těžba lesních porostů se rozděluje na těžbu předmýtní úmyslnou, těžbu mýtní úmyslnou, těžbu nahodilou a mimořádnou. Těžba předmýtní úmyslná je prováděná za účelem výchovy porostu, těžba mýtní úmyslná je prováděná s cílem obnovy porostu nebo výběru jednotlivých stromů v porostu určeném k obnově (proto je tato těžba nazývána také jako obnovní). Těžba nahodilá je prováděná za účelem zpracování jedinců i skupin stromů suchých, vyvrácených, nemocných nebo poškozených. Těžbou mimořádnou je těžba

podmíněná povolením nebo rozhodnutím orgánu státní správy lesů (např. při dočasném či trvalém odlesnění – odnětí lesního pozemku). (Kupčák 2003)

K zásadním podmínkám ovlivňujícím hospodaření v lesích patří ustanovení lesního zákona (zák. č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů). Z pohledu funkcí lesa je zde důležité zařazení lesů do kategorií, jež podle převažujících funkcí vyčleňuje lesy ochranné, lesy zvláštního určení a lesy hospodářské. O zařazení lesů do kategorií rozhoduje orgán státní správy lesů na návrh vlastníka nebo z vlastního podnětu.

Dalším zákonným aspektem jsou závazná ustanovení lesního hospodářského plánu (LHP). Těmi jsou maximální celková výše těžeb, obnova lesa a minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při této obnově. Pro lesy ve vlastnictví ÚSC je závazným ustanovením též minimální plošný rozsah výchovných zásahů v porostech do 40 let věku.

Hospodaření v lesích je vlastník lesa povinen zajišťovat v součinnosti s odborným lesním hospodářem. Ten zabezpečuje vlastníku lesa odbornou úroveň hospodaření podle lesního zákona a právních předpisů vydaných k jeho provedení (viz lesní zákon, § 37).

Významné determinace LH lze spatřovat také ve vztahu k zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Vedle zvláštního režimu hospodaření v chráněných územích, v poslední době také v souvislostech s vyhlášením území Natura 2000. Determinace jak z hlediska metodického přístupu, tak z pohledu ekonomických dopadů (zejména dlouhodobých).

2 Přístupy k formulaci koncepce hospodaření v lesích ÚSC

V zákonu č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) se v úvodním paragrafu konstatuje, že obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. V dalším se uvádí, že obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek.

Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Dále pak obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.

V § 5 se konstatuje, že obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce; dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce (analogicky je tomu u města).

V § 35a zákon uvádí, že obec může pro výkon samostatné působnosti zakládat a zřizovat právnické osoby a organizační složky obce. To je důležité ve vztahu k organizacím, vyvíjejících konkrétní lesnickou činnost.

V § 38 zákon stanoví, že majetek obce musí být využíván účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy a úkoly vyplývajícíchmi ze zákona vymezené působnosti. Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku.

Z uvedených propozic vyplývají jistá oprávnění, avšak i povinnosti ÚSC, mj.:

- schvalovat program rozvoje obce,
- zřizovat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky obce, schvalovat jejich zřizovací listiny,

- rozhodovat o založení nebo rušení právnických osob, schvalovat jejich zakladatelské listiny, společenské smlouvy, zakladací smlouvy a stanovy a rozhodovat o účasti v již založených právnických osobách,
- delegovat zástupce obce na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má obec majetkovou účast,
- navrhnout zástupce obce do ostatních orgánů obchodních společností, v nichž má obec majetkovou účast, a navrhnout jejich odvolání,
- vydávat obecně závazné vyhlášky obce.

Přes výše uvedené legislativní determinace lesní zákon zachovává vlastníkově lesa relativně velký prostor pro individuální, subjektivními preferencemi motivovaný přístup k nakládání s lesním majetkem. Implicitním a do jisté míry obligatorním vyjádřením je především LHP. To ovšem nevylučuje vypracování jisté koncepční nadstavby, konkretizující věcný a časový průběh realizace, a dalších aktivit, které ve standardním LHP uvažovány nejsou. Zpracování LHP na desetileté období tedy umožňuje ÚSC jako vlastníku lesů podle konkrétních podmínek formulovat jakési vize či zadání – zásady pro hospodaření („desatero“). Při aktivitách tohoto typu je nezastupitelnou osobou zmíněný odborný lesní hospodář.

Nastíněný metodický přístup může být informační pomůckou pro rozhodování příslušné samosprávy ÚSC, zejména však podkladem pro formulaci vlastní koncepce.

3 Modelová struktura koncepce hospodaření v lesích ÚSC

Obsah a modelová struktura koncepce v principu vychází z rámcových směrnic hospodaření (jako součásti LHP). V podrobnějším členění koncepce vyjadřuje rozhodnutí k hospodářským opatřením, organicky by měla také zahrnovat určité informační požadavky – např. na evidenční a ekonomické charakteristiky LH.

3.1 Hospodářská opatření

Hospodářská opatření zahrnují přístupy ke skupinám lesnických činností v konkrétních podmínkách – obnově lesa (počínaje bilancemi holin) a zajištění kultur, prořezávkám a probírkám, těžbám, přibližování a odvozu dřeva, ochraně a čistotě lesa, příp. opatření ke stávajícím škodám na lesních porostech a porostním prostředí.

3.1.1 Obnova lesa a zajištění kultur

Hlavním úkolem obnovy lesa je naplnění závazného ustanovení LHP – základní obnovy holin, a také minimálního podílu zastoupení melioračních a zpevňujících dřevin. Doporučuje se převážně přirozenou obnovou na předsunutých násecích (či doplněním přirozené obnovy), jež je žádoucí v hospodářských souborech v maximální míře, odpovídající konkrétním stanovištním podmínkám.

Obnova porostů v chráněných územích vychází z plánu péče² podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Postupy obnovních těžeb zde v zásadě

² Plán péče je odborný a koncepční dokument ochrany přírody, který na základě údajů o dosavadním vývoji a současném stavu chráněného území navrhuje opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany. Zpracování plánů péče zajišťuje Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP) prostřednictvím

preferují zmlazení a vytvářejí podmínky pro další přirozenou obnovu. LHP určuje nejčastěji hospodářský způsob podrostní, popřípadě násečný i výběrný, ale většinou předepisuje jen sanitární zásahy. Maloplošné holé seče se provádějí při rekonstrukci nevhodné druhové a ekotypové skladby.

Podle lesního zákona musí být holina obnovena do 2 let a lesní porosty na ní zajištěny do 7 let od jejího vzniku (viz § 31). Další povinností je vylepšovat při nezdaru vyšším než 10 %, ale také při uhynutí několika sazenic za sebou. Při vzniklé mezeře na ploše větší jak 100 m², je nutno vysadit sazenice v plném hektarovém počtu. Zajištěná kultura musí splňovat obnovní cíl a musí zaručovat cílovou druhovou skladbu v mýtním věku (musí být odrostlá konkurencímu vlivu buřeně a vykazovat trvalý přírůst). Na ploše má být rovnoměrně rozmístěno alespoň 90 % jedinců minimálních hektarových počtů daných příslušným hospodářským souborem (viz vyhl. MZe ČR č. 139/2004 Sb.), kteří nesmí vykazovat známky výrazného poškození.

Důležitou souběžnou činností je péče o nárosty a kultury, která se projevuje hlavně v jejich ochraně proti buřeni a zvěři, dále vytínáním nežádoucích a netvárných dřevin. Obnova lesa a zejména zajištění kultur bývají v podmínkách ÚSC někdy problémem. Vedle důsledků zvýšené návštěvnosti lesů se nejčastěji na nezajištěných holinách podílí škody zvěři, na živných stanovištích buřeně, a případně mrazové polohy. U holin na živných stanovištích je významná doba (včasnost) umělé obnovy. Otázka zajištění nejmladších kultur 1. věkového stupně (1 – 10 let) je v lesnictví tradičně známá jako zásadní otázka zajištění celé produkce lesa.

3.1.2 Prořezávky a probírky

Zvýšení odolnosti porostů vůči negativnímu působení škodlivých činitelů vyžaduje důsledné provádění výchovných zásahů, zvláště v nejmladších porostech (prořezávky, první probírky). Intenzita zásahů v prvních úrovnových probírkách je prostředkem dotvoření celoplošného zpevnění porostu. Poslední výchovné zásahy by měly být prováděny jako příprava k přirozené obnově porostů.

Prořezávkové výchovné zásahy jsou systematicky prováděny v mlazinách a tyčkovinách s respektováním naléhavosti. Jejich předmětem je úprava dřevinné skladby a kvality porostu (odstraňování nežádoucích a netvárných dřevin), ale i ochrana lesa (zdravotní výběr). Optimální doba provedení prořezávky je v předpisu LHP označena naléhavostí; při zpracování výhledového plánu prořezávek je třeba pamatovat i na plochy s podmíněnou naléhavostí, aby nepřerostly optimum provedení zásahu.

Probírkové zásahy jsou často ovlivněny nahodilými těžbami, jež ztěžují původní výchovné záměry, zvláště k větší stabilitě porostů (zejména u 3. – 5. věkového stupně). Předmýtní nahodilé těžby mají často za následek skupinovitě proředění porostů a nepravidelný zápoj. Zvláště významné je to u snížení stability smrkových porostů.

Agentury ochrany přírody ČR a zejména příslušné správy chráněného území. Podrobnosti ke způsobu zpracování a obsahu plánu péče jsou stanoveny prováděcím předpisem a dále rozpracovány v metodickém pokynu MŽP (Věstník MŽP č.6/2004). Plán péče slouží jako podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánů ochrany přírody.

V souvislostech s výchovnými zásahy je vhodné upozornit na zákaz úmyslného prořezávání porostů pod sedm desetin plného zakmenění bez úmyslu zajištění přirozené obnovy (§ 31 lesního zákona).

3.1.3 Obnovní těžba

Obnovní postupy a následující těžební zásahy vychází z charakteru hospodářského souboru a příslušného hospodářského způsobu.

Ve většině hospodářských souborů je hospodářský tvar vysoký, hospodářský způsob podrostní, násečný, na živných stanovištích a zabuřenělých částech porostů i holosečný (často je plánována jejich kombinace). Hospodářský způsob podrostní je předepisován v hospodářských souborech ve vhodných podmínkách (na svěžích stanovištích), při okrajové clonné seči pro přirozenou obnovu. Násečný způsob je využíván při zavádění melioračních a zpevňujících dřevin, které by bylo možné doplňovat i skupinovitě do mezer ve zmlazení. Náseky se obnovují i zabuřenělé porosty na oglejených a podmáčených stanovištích při ponechání výstavků a případném využití podsadeb.

Postupy obnovy respektují převládající směry nebezpečných větrů s přihlédnutím ke konfiguraci terénu a dopravním podmínkám.

V souvislostech s obnovními těžbami (zčásti i předmýtními těžbami) vystupují otázky volby (avšak i dispozic) těžebních technologií, vč. aktuálních otázek optimalizace sortimentních technologií (viz např. postoj vlastníka k použití harvestorových technologií).

3.1.4 Přibližování a odvoz dřeva

Podmínky limitující tyto činnosti stanoví lesní zákon v § 34. Přibližování, uskladnění a odvoz dříví musí být prováděny tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a ostatních pozemků. Po ukončení těchto činností je důležité uvedení porostního prostředí do původního stavu.

Zpravidla celoroční těžební činnost na sebe váže permanentní využívání cestní sítě, přičemž často trpí odvozní cesty, které nebyly projektovány na současné velkoobjemové odvozní soupravy. Projevuje se to na tvrdých lesních cestách, nejvíce však trpí nezpevněné lesní cesty bez podélného odvodnění, které se staly odvozními v důsledku dostatečné šířky a vhodným spádovým poměrům.

3.1.5 Ochrana a čistota lesa

Ochrana lesa vyžaduje dlouhodobé dodržování principů a zásad, především zvyšováním stability porostů proti bořivým větrům, imisnímu poškozování a kalamitním škůdcům. Hlediska bezpečnosti produkce a opatření ochrany lesa se promítají do celého životního cyklu porostu – obnovních postupů, porostní výchovy a požadavků optimální porostní skladby.

Základem ochrany a čistoty lesa jsou preventivní opatření proti abiotickým a biotickým škodlivým činitelům, v rámci operativních opatření zde pak patří zpracování nahodilé těžby (vč. permanentní evidence a sledování souší, vývratů a zlomů) a případná asanace kůrovcového dříví. Nedílně zde patří preventivní ochrana proti kůrovcům s využíváním lapáků či lapačů.

Ve věci ponechaného nehroubí z prořezávek a probírek, obdobně v porostních skupinách vyšších věkových stupňů, se zbytky nehroubí po obnovních těžbách (případně soustředěných na hromady). Tyto zbytky zpravidla nevykazují žádné potenciální nebezpečí šíření škodlivých činitelů – naopak jsou zdrojem živin, odnímaných jinak lesu produkcí.

Významným problémem čistoty lesa ÚSC bývají černé skládky, zvláště v okrajových částech lesa, přiléhajících k intravilánu obcí, měst. V této věci je nutné přijetí zásadních opatření.

Škody na lesních porostech se v podmínkách ÚSC většinou kumulují do vztahu lovná zvěř – lesní porosty. Z krátkodobých škod majících za následek pouze ztrátu na přírůstu je nejčastěji zastoupen okus, na stávaních zvěře též intenzivní boční okus, ztěžující zajištění kultur. Problematické jsou případné trvalé škody – ohryz a loupání. Také ve věci škod zvěří je většinou nutné řešení a přijetí opatření na úrovni ÚSC.

V zahraničí je jedním z nejvýznamnějších opatření proti lesním požárům.

3.2 Evidenční a ekonomické charakteristiky

Evidenční a ekonomické charakteristiky „a priori“ sledují, aby byl vlastník náležitě informován o stavu a vývoji lesního majetku, LH, včetně ekonomických veličin, ukazatelů a hospodářských výsledků. Přes skutečnost, že tuto oblast převážně formálně řeší obecně právní předpisy, má i zde vlastník prostor k řadě rozšíření a upřesnění – převážně na bázi prováděcích aktů (vnitroorganizačních předpisů).

Tyto charakteristiky zpravidla zahrnují: lesní hospodářskou evidenci, operativně technickou evidenci a účetnictví. Důležitou součástí je také výkaznictví a zveřejňování vybraných informací.

3.2.1 Lesní hospodářská evidence

Vlastník lesa je povinen vést lesní hospodářskou evidenci (LHE) o plnění závazných ustanovení plánu a evidenci o provedené obnově lesa v jednotlivých porostech (§ 40 lesního zákona). Souhrnné údaje předkládá vlastník lesa orgánu státní správy lesů (vždy do konce března za uplynulý kalendářní rok). LHE v podmínkách ÚSC zpravidla zajišťuje (garantuje) odborný lesní hospodář.

Pro zvýšení vypovídací hodnoty LHE se doporučují následující doplňující informace³:

- jednotlivé činnosti (dle výkonů) probíhající v porostech by měly být průběžně zachycovány (na základě operativně technické evidence) a zaznamenávány odděleně po porostních skupinách, v příslušných evidenčních jednotkách,
- součástí LHE je bilance holin až po evidenci jejich obnovy a zajištění; v případě oplocování kultur se doporučuje souběžná a samostatná evidence oplocenek,
- průběžná evidence škodlivých činitelů (v samostatných složkách podle jednotlivých let), splňující požadavky systematického sledování stavu a vývoje škodlivých činitelů na předmětném lesním hospodářském celku.

³ Pozn.: Dlužno poznamenat, že stávající lesní zákon upravuje LHE nedostatečně, mj. vzhledem k tradicím českého lesního hospodářství, ba i tradicím vycházejícím z Císařského patentu č. 250/1852 ř.z. (říšského zákoníku).

Za účelem vyhodnocovacích prací v závěru platnosti LHP, avšak i celkového přehledu o vývoji lesa, se doporučuje roční sestavení vybraných ukazatelů ve výpisech LHE.

3.2.2 Operativně technická evidence

Operativně technická evidence (OTE) by měla v první řadě zahrnovat plánové operáty. Základem je roční prováděcí plán, vycházející z rozpisu LHP, sestavený z částí:

- výrobní plán (činností, výkonů, produkce výrobků a služeb), vč. lokalizace,
- plán práce (pracovníků, mezd a osobních nákladů, sociálních výdajů), příp. plán služeb,
- plán zásobování (nakupovaných zásob, zásob rozpracované výroby a výrobků),
- plán odbytu (obchodní plán),
- plán nákladů a výnosů, hospodářských výsledků,
- plán investic (využívání, reprodukce, opravy, investiční výstavba),
- finanční plán (financování činností, příjmů a výdajů).

OTE se vede průběžně, zejména s použitím standardních odvětvových tiskopisů (řady LH41, LH43, L10 atd.) a pomocných písemností (příp. adekvátních elektronických zařízení a záznamových médií), s použitím výpočetní techniky při jejich zpracování. Součástí OTE je vypracovaný seznam výkonů, zajišťující dostatečnou vypovídací schopnost, organicky implantovaný do počítačového programu.

Výstupy OTE zpravidla tvoří tabelární přehledy (sestavy), např.: obnova lesa dle výkonů (podvýkonů) a dřevin; pěstební činnost dle porostů; těžba dle porostů, dřevin; sortimentní skladba zásob dle porostů, dřevin a lokalit; odvoz dřeva dle sortimentů.

OTE je základním podkladem pro návaznou účetní evidenci (vč. doložení fakturace apod.), a podkladem pro vypracováváné statistické odvětvové výkazy (Les 8-01 „Roční výkaz odvětvových ukazatelů v lesnictví“, Les(MZe) 1-01 „Roční výkaz o hospodaření v lesích“).

3.2.3 Účetnictví a účetní evidence

Účetní evidence je v zásadě upravena zákonem o účetnictví (zákon č. 563/1991 Sb.) a návazných prováděcích předpisů. Zpracování účetnictví probíhá zpravidla pomocí výpočetní techniky a vhodného software. K základním agendám účetnictví patří: účetní doklady a písemnosti, hlavní kniha a knihy analytické evidence (vč. pokladních knih), účtový rozvrh, popis účetního systému v počítačovém prostředí (hardware a software) - tzv. projekčně programová dokumentace, dokumentace k fyzickým a dokladovým inventarizacím majetkových účtů a závazků, roční účetní závěrka, výroční zpráva, vnitřní účetní směrnice a předpisy.

U roční účetní závěrky je nutno zvýraznit vypovídací úlohu přílohy (viz vyhl. 500/2000 Sb.), obdobně je tomu i u výroční zprávy.

U vnitřních směrnic a předpisů se předpokládá jejich systemizace a aktualizace, vč. schválení příslušným statutárním orgánem (dle kompetenčního rozhodnutí samosprávy ÚSC). V podmínkách LH je nutno zvýraznit směrnice k oceňování sazenic (v případě vlastní produkce), oceňování zásob dříví, a metodiku tvorby a čerpání rezerv na pěstební činnost (podle zák. č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů).

V závěru k účetnictví je dlužno poznamenat, že u ÚSC je toto sporadicky využíváno jako nástroj řízení (převládá pouze evidenční přístup).

3.2.4 Zveřejňování ekonomických informací

V podmínkách LH ÚSC je nutno okolnosti a význam zveřejňování podtrhnout. Zejména prostřednictvím každoročně vypracovaných zpráv o činnosti (výročních zpráv), předkládaných radě či zastupitelstvu, jež mají informovat o zásadních okolnostech LH za daný rok, dosahovaných ekonomických relacích a hospodářských výsledcích. Vedle základních údajů a se v těchto zprávách doporučuje přehled o stavu a řešení neuhrazených pohledávek, komentář ke skladbě a výši režijních nákladů, příp. přehled ulovené zvěře a výsledky mysliveckého hospodaření (u režijních honiteb) apod.

Za účelem zvýšení statistické průkaznosti se doporučuje přijetí jednotného modelu zpráv, umožňující srovnávání období a vývoj, vč. odvětvových ukazatelů (např. hospodářský výsledek na 1 ha lesa, 1 m³ realizovaného dříví), a další možné komparace se státní statistikou a statistikou Ministerstva zemědělství ČR.

Pozitivem ve věci veřejné informovanosti (vč. naplňování hlavních záměrů a zásad hospodaření – koncepce) je internetová stránka, obsahující také výše uvedené informace.

4 Diskuze

Hospodaření v lesích ÚSC v zásadě neznámá omezování těžby dříví, je však nutné zpravidla více sladit hospodářskou činností a pěstování lesa s dalšími funkcemi. Zájmy jsou mnohdy protichůdné a je nutné se shodnout na tom, co vlastně od lesů obyvatelé očekávají a jak bude hospodaření na lesních plochách probíhat. Při volbě hospodářského způsobu je zpravidla potřeba dát přednost funkci rekreační, estetické a ekologické před funkcí dřevoprodukční, byť i tu není nutné při šetrném hospodaření příliš omezovat.

Rekreační, estetickou a vzdělávací funkci plní nejlépe lesy, v nichž je zachován jejich celý životní cyklus (odstraňují se pouze stromy napadené škůdci, dříví se nechává přirozenému rozkladu - zejména kvalitativně poškozené hroubí, a nehroubí), tedy lesy s příznivým dojmem živého organismu, sezónní proměnlivostí, pestrostí barev, tvarů. Ve světě jde touto cestou řada ÚSC, jsou i případy, kdy přímo ve městě (v sídlišti) existuje území, které je ponecháváno jako přírodní a bezzásahové. V lesích, jež slouží především pro krátkodobou rekreaci obyvatel, či v urbanizovaném prostředí je v určité míře odůvodnitelná podoba lesoparků.

V prvním kroku je potřeba se domluvit (včetně zapojení veřejnosti) z hlediska prostorového uspořádání:

- vytipovat lesy, kde se vyloučí úmyslná těžba a zachová celý životní cyklus lesa (zejména lesy ve stávajících chráněných územích),
- lesy budou mít spíše podobu lesoparků (tam je přijatelná i nepůvodní dřevinná skladba, např. včetně výsadeb introdukovaných druhů),
- ostatní lesy, kde sice budou preferovány ekologické funkce, avšak současně zachována produkce dřeva a lesní hospodaření bez výraznějších omezení. I zde se

však doporučuje vytipovat porosty, kde z ekonomických důvodů je hospodárnější jejich ponechání spontánnímu vývoji (např. v obtížně přístupných lokalitách).

U obnovních těžeb je třeba preferovat podrostní způsob těžby (v některých případech i s výběrnými prvky), akcentovat na vytváření kotlíků, a na postupné převody lesů na věkově různorodé porosty (strukturované lesní porosty).

Skladba dřevin – z ekologického hlediska je samozřejmý požadavek na pokud možno přirozenou skladbu dřevin. Cíl dosažení přirozené druhové, věkové i prostorové skladby lesa by měl být striktně dodržován v prvcích územních systémů ekologické stability (ÚSES). Jinde je možné se domluvit na kompromisním řešení a i připustit určitý podíl stanovištně nepůvodních druhů stromů podle charakteru místa. Při vlastní obnově preferovat přirozenou obnovu náletovými dřevinami; umělou obnovu realizovat jako dodatečnou – při vylepšování kultur, či doplňování ploch po nahodilých těžbách.

V životním cyklu porostu a v rámci výchovy vytipovat stromové jedince, které se ponechají dožití fyzického stáří (doupné stromy) – cca 10 % stromů by se mělo ponechávat i přes dobu mýtní zralosti, asi polovina z těchto stromů by po dožití měla být ponechána přirozenému rozkladu.

Použití techniky a technologií LHP v zásadě neřeší. ÚSC jako majitel musí apelovat přímo na organizace, provádějící těžební činnost, aby tato byla prováděna šetrně. Na druhé straně je optimální volba techniky a technologií důležitým ekonomickým faktorem. Úbytek pozemků určených k plnění funkcí lesa (PUPFL) – zásadně by měl být vyřešen problémem udělování souhlasu z vynětí pozemků z lesního půdního fondu z důvodu výstavby obytných čtvrtí, průmyslové zástavby, či sportovních ploch.

Zakládání a rozšiřování lesních ploch se musí projevit v reálné politice ÚSC, především v položkách rozpočtu. Pro výkupy ploch určených pro lesy (ale i pro další zeleň a především ÚSES) je potřeba, aby rada či zastupitelstvo stanovila podmínky pro výkup lesních pozemků a pozemků určených k zalesnění.

V rámci LH ÚSC je zásadní a nezbytná široká osvěta (public relations) – působit na obyvatelstvo ÚSC ve smyslu ochrany lesa a chápání jeho širokého funkčního zaměření (mnozí obyvatelé považují padlé a suché stromy, či ponechaný klest za „nepořádek v lese“ a důkaz špatného hospodaření). Na druhé straně je minimálně stejně významná a žádoucí i informovanost o využívání dříví jako obnovitelné a ekologické suroviny, či dendromasy jako obnovitelného zdroje energií.

Z dalších námětů pak lze k obsahu koncepce doporučit:

- chránit biocenoticky cenná území a lokality bez ohledu na to, zda jsou evidovány orgány ochrany přírody (zejména plochy přiléhající k chráněným územím), skalnaté stráně a členitá údolí,
- evidovat, podporovat a chránit výjimečné dendrologické exempláře,
- v rámci staveb pro plnění funkcí lesa budovat a udržovat alespoň drobné vodní nádrže na vodotečích, k maximální retenci srážkové vody a jiným vodoochranným či vodohospodářským účelům.

5 Závěr

Pojem koncepce obecně zahrnuje způsob pojetí, chápání výkladu určitých jevů, až po vůdčí záměr určité činnosti.

Příspěvek se týká metodiky a modelové struktury koncepce nakládání s lesy ÚSC, resp. záměrů a zásad hospodaření v těchto lesích, jako konkretizovaný výraz (vyjádření) vlastníka. Zvláště v poslední době jsou potřeby tohoto typu četnější, vč. rozličnosti účelu i otázek; počínaje, zda příslušný lesní majetek při stávajícím hospodaření poskytuje dostatečný výnos (zisk) – až po úvahy o alternativních způsobech nakládání s tímto majetkem (pronájem, prodej apod.).

Předložené náměty, hospodářská opatření a zejména struktura či náplň koncepce nemohou být vyčerpávající. Počínaje pestrostí lesů, podmínek hospodaření, až po vlastní záměry vlastníka, resp. aplikace samosprávného principu v konkrétních podmínkách ÚSC. V neposlední řadě se předpokládá, že koncepce bude vypracována v systémové hierarchii: zásady – principy – metody – postupy.

Uvedené náměty se v podstatě týkají pouze základního lesnického hospodaření. V případě záměrů ÚSC ke zpracování dříví (např. součástí majetkové infrastruktury je pila), či tendencí vlastníka k dalšímu využívání a zhodnocování biomasy (produkce tepla či energetické využívání), lze koncepci adekvátně rozšiřovat.

Literatura

Anonymus. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2006, MZe ČR, Praha 2007

KUPČÁK, V. Ekonomické aspekty hospodaření na smíšených majetcích (lesy, zemědělství). In. Sborník referátů z konference s mezinárodní účastí „Ekonomika lesních a zemědělských podniků v kontextu předpokládaného vstupu ČR do EU“. MZLU, Brno 2003, s. 83 – 93, ISBN 80-7157-6948

KUPČÁK, V. Ekonomika lesního hospodářství. Skriptum MZLU Brno, 2006, 2. vyd., ISBN 80-7157-998-X

PULKRAB, K. Ekonomické problémy zalesňování zemědělských půd v ČR. In. Sborník referátů z konference s mezinárodní účastí: „Ekonomika lesních a zemědělských podniků v kontextu předpokládaného vstupu ČR do EU“. MZLU, Brno 2003, s. 56 – 69, ISBN 80-7157-694-8

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektu WD-57-07-1 „Možnosti řešení disparit mezi vybranými regiony“, řešeného za podpory Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

Doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita Brno
Zemědělská 3, 613 00 Brno
Česká republika
e-mail: kupcak@mendelu.cz

LESNÍ MAJETKY ÚZEMNĚ SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ V MINULOSTI A DNES

FOREST ESTATE OF MUNICIPALITIES IN PAST AND PRESENT

Barbora LIŠKOVÁ

Abstrakt: Historie lesních majetků je propojena s jejich současným stavem a s jejich schopností plnit všechny funkce lesa. Z toho důvodu je pro obhospodařování lesů vhodné poznat současný stav, ale taky historický vývoj vlastnictví.

Klíčová slova: Historie lesů ve vlastnictví územně samosprávných celků, současný stav obecních a městských lesů

Abstract: History of forest estate is linked with their currently status and with possibility fulfillment all functions of forest. From this reason is for managed forest appropriate known actual situation but also historical development of estate.

Key words: History of forest owned by municipalities, the present state of common and urban forest

Úvod

Územně samosprávné celky vlastníci lesní majetek jsou při svém hospodaření, stejně jako i ostatní formy vlastnictví lesa, silně ovlivněny historickým vývojem svého majetku. Při nejmenším vývojem v posledních přibližně sto letech, během nichž vznikaly současné porosty. Znalostí historie obhospodařovaného majetku lze mnohdy vysvětlit jeho současný stav, ať již pozitivní či negativní.

Historie městských a obecních lesů

V počátcích osidlování, do 13. a 14. století, kdy byl dostatek lesní půdy, byla tato půda velmi často přeměňována v zemědělskou. Vzhledem k tomu, že přeměna byla velmi náročná byli osídlenci na několik let osvobozeni od placení úroků z této půdy a kromě toho dostávali hospodáři a mnohdy i celé obce kus lesa z něhož si brali potřebné užitkové i palivové dříví, nebo kde pásli dobytek. Po husitských válkách, kdy bylo mnoho obcí vypáleno a výrazně vzrostla potřeba dřeva, začalo velké ničení městských a obecních lesů (i lesů poddanských). Toto vyklučování a pustošení obecních i poddanských lesů vyvolalo již v poddanském řádu pro panství milotínské a hostinské roku 1568 ustanovení, podle kterého bez povolení vrchnosti nesměli poddaní kácet ani ve svých lesích ani v obecních. Již v té době rostly stížnosti na malé střežení obecních lesů, na časté krádeže a nehospodárné nakládání s dřevem a tím i malými výnosy pro obec. Zároveň v této době některé obce lesní majetek kupovaly, např. Pelhřimov v roce 1512. Během třicetileté

války 1620-1648 bylo vydáno mnoho instrukcí a řádů, které měly zabezpečit ochranu lesa před jeho dalším ničením. V poddanských řádech bylo zakázáno bez vrchnostenského povolení kácet dříví v panských, obecních i poddanských lesích. Rovněž byla snaha o zakázání pastvy dobytka v lese nebo alespoň o jeho zmírnění a ušetření vykácených míst, aby se zde mohl les zase obnovit. Po třicetileté válce převažovaly u obecních a poddanských lesů spíše porostliny, neboť kvalitnější dřevo z nich bylo za třicetileté války a po ní vykáceno na opravu budov a k opětovné výstavbě spálených domů a hospodářství. V této době také mnoho lesních porostů ve vlastnictví obcí úplně zaniká. Teprve za císaře Karla VI. došlo k prvnímu soupisu všech panských, městských, obecních, zádušních i poddanských lesů v Čechách, a to ve formě příznání (fassí) k tak zvanému tereziánskému katastru, jenž měla být podána do 1. listopadu 1713. Od konce 17. stol. se ve větší míře zvětšovaly majetky obcí, zejména měst a městeček, a příslušníků městského stavu. I v 18. století bylo v zájmu zabezpečení dříví pro potřebu měst i poddaných třeba dohlížet na hospodaření v městských, obecních i poddanských lesích. Na mnoha panstvích bylo nařizováno vyžádat si ke kácení svolení vrchnosti. Zachovalo se mnoho zpráv o špatném stavu městských a obecních lesů, přesto lze najít i zprávy pochvalné.

5. května 1754 byl vydán Císařský královský patent lesů a dříví, ustanovení v království českém se týkající. Tento patent byl vydán, aby zlepšeným hospodařením a lepší pěstební péčí zamezil dalšímu pustošení lesů. Proto bylo přísně zakázáno jakékoli svévolné ničení lesů, a to jak panských a městských tak poddanských a obecních. Protože hlavní příčiny nedostatku dříví byly spařovány ve špatném hospodaření v městských, obecních a poddanských lesích, obsahoval lesní řád pro tyto lesy zvláštní ustanovení, v nichž se odsuzují měšťané za to, že již nejkrásnější lesy vykáceli. I když se vůbec nemělo ani obcím ani poddaným zabráňovat v normálním užítku z jejich lesů, z něhož byli povinni platit státu daně, přece jen se v lesním řádě nařizovalo, aby zvláště horní i jiná města co nejvíce šetřila dříví, jehož potřeba neustále vzrůstala. Proto byl jakýkoli prodej dříví z městských lesů bez předchozího povolení nadřízených instancí přísně zakázán. Tam kde to výměra městských lesů dovolovala, měli být k jejich správě ustanoveni lesní úředníci, kteří měli vrchnostem, jimž příslušelo právo dozoru nad těmito lesy, ručit za dodržování řádu. Těžbu v lesích poddanských měst, městeček a obcí měli vykazovat vrchnostenští lesníci. V městských a obecních lesích ukládal řád hlavně šetřit stavební dříví, jenž se nesmělo pod žádnou záminkou zpracovat na sáhové. V polovině 18. století se znovu objevili stížnosti na stav obecních a městských lesů, který byl považován přímo za zoufalý. V roce 1785 došlo u nás k první známé hospodářské úpravě městských lesů v Čechách a to zásluhou polesného J. Schvanderlika, který na příkaz podkomořského úřadu popsal a odhadl královehradecký les zvaný „Obec“. (První odhad v Čechách byl proveden v roce 1756).

V lesním zákoně vydaném 3. prosince 1852 byl mimo jiné zakotven zákaz dělení obecních lesů. Na Moravě bylo lesním zákonem z roku 1873 (§ 22 a § 52) nařizováno, že každý majetek přesahující 575 ha musel mít zkušeného lesního hospodáře. V Čechách vyřešili otázku lesních hospodářů roku 1893 zákonem č. 11 u lesů obecních a ve Slezsku se tak stalo roku 1907 vyhláškou zemského prezidenta u majetků nad 500 ha. Špatný stav městských a poddanských lesů zapříčiňovala skutečnost, že pro mnohé poddané v obcích a městečkách byl prodej dříví z vlastních i obecních lesů hlavním zdrojem příjmů, který jim umožnil dostát velmi tíživým kontribučním povinnostem (Nožička 1957).

V letech 1918 – 1945 měly podle zákona č. 215/1919 Sb., o zabrání velkého majetku pozemkového (tzv. záborový zákon), doplněného zákonem č. 387/1919 Sb., podléhat záboru majetky o výměře nad 250 ha, mimo objektů právně a hospodářsky samostatných, které nesloužily hospodaření na zabraných nemovitostech, a dále mimo majetku zemského, okresního a obecního. Ostatní majetky podléhající záborovému zákonu byly v průběhu let 1920 – 1938 postupně přebírány za úplatu ve smyslu náhradového zákona. Realizace těchto zákonů probíhala velmi pomalu až do roku 1938, kdy po Mnichově a zejména během německé okupace v letech 1939 – 1945 definitivně ustala. V této době kupovaly často obce a města lesní pozemky.

V roce 1945 byl prvním zákonným opatřením, týkajícím se držby, dekret prezidenta republiky o konfiskaci a urychleném rozdělení majetku Němců, Maďarů a nepřátel republiky. Na jeho základě bylo vyvlastněno 1 080 tis. ha lesů, které pak byly přiděleny většinou státu, ale i jednotkám územní samosprávy a lesním družstvům. V roce 1948 byl vydán zákon o nové pozemkové reformě. Vyvlastněné lesy, pokud nebyly přiděleny přímo státu, se mohly přidělovat svazkům územní samosprávy, nebo lesním družstvům (100 ha výjimečně až 250 ha). Na základě zákona o finančním hospodaření národních výborů a navazujícího vládního nařízení o správě národního majetku národními výbory, týkajících se zestátnění lesů národních výborů, převzal stát většinu obecních a městských lesů, s výjimkou několika měst, jako Praha, Brno, Tábor, Písek, Kutná Hora, Přerov apod. Zbývající města předala své majetky státu v letech 1954 – 1963, zejména však roku 1958. Potom zůstaly nezestátněny pouze lesy hlavního města Prahy a brněnské lesy, jakož i lázeňské lesy Karlovy Vary a Mariánské Lázně o celkové výměře asi 9 tis. ha. Po roce 1989 nastala postupná privatizace a restituce zestátněného majetku i na úseku vlastnických vztahů k půdě. Byl vydán zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Po jeho čtyřnásobné novelizaci vyšla pod č. 195/1993 Sb. jeho republikace. Zákonem č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí, se upravuje i navrácení obecních a městských lesů s výjimkou lesů v národních parcích (Flora, 2002).

V současné době je již většina restitučních nároků měst a obcí vyřízena. Posledními případy se v této době zabývá Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky na podnět senátního návrhu na vydání Zákona o přechodu některých dalších věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Dle senátního tisku 14/0 dnem účinnosti tohoto zákona přejdou do vlastnictví obce nezastavěné pozemky, které obec vlastnila ke dni 31. prosince 1949 a které ke dni 24. května 1991 vlastnila Česká a Slovenská federativní republika, pokud jsou ke dni účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví České republiky a nepřešly do vlastnictví obcí ke dni 1. července 2000 podle zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 114/2000 Sb. Účelem navrženého zákona je převést zpět do vlastnictví obcí zbylou část jejich tzv. historického majetku, vyvlastněného jim v době nesvobody, která jim dosud převedena nebyla a nachází se mimo území vojenských újezdů, a nadto ustavit mechanismus pro případné budoucí převody historického majetku obcí v případě, že dojde ke zmenšení území či ke zrušení vojenského újezdu.

Tabulka 1: Přehled vývoje vlastnictví obecních lesů v % výměry z celkové rozlohy lesů.

% výměry lesů	Rok													
	1850	1880	1900	1920	1930	1945	1947	1950	1960	1970	1995	2000	2003	2005
	9,1	10,2	9,3	10,0	11,3	14,9	17,4	16,6	14,2	-	11,0	13,6	15,3	15,5

Zdroj: MZe

Pozn.: V roce 1945 jsou uváděny 2 různé údaje v %. Druhým údajem je 23,0% výměry obecních lesů.

Lesní majetky ve vlastnictví územně samosprávných celků v současnosti

Jedním z typických znaků lesních majetků ve vlastnictví měst a obcí je jejich malá až střední rozloha. Následující tabulka ukazuje procentický počet vlastníků v závislosti na velikosti lesního majetku.

Tabulka 2: Struktura obecních a městských vlastníků lesa

Výměra v ha	Méně než 11	11 – 50	50 – 100	100 – 500	500– 1000	1000 a více
% vlastníků	52,4	26,4	10,2	9,3	0,8	0,9

Zdroj: MZe

Tato malá rozloha lesů zapříčiňuje řadu komplikací při obhospodařování takového majetku. Problém drobných vlastníků spočívá především v tom, že na takovémto majetku nelze hospodařit podle principu trvalosti a vyrovnanosti všech činností a funkcí lesa, zejména pak v nemožnosti dosáhnout trvalých a vyrovnaných výnosů z lesa.

Také nelze trvale zaměstnávat odborně kvalifikovaný lesní personál, čímž se snižuje i úroveň hospodaření. Z důvodů nedostatku finančních prostředků se pak v těchto lesích zanedbávají základní opatření pěstební a biologická, což vede k dalšímu zhoršování stavu lesa a produkčních podmínek a následně k ohrožení plnění mimoprodukčních funkcí lesa ve smyslu lesního zákona. Nedostatek financí a snížená odborná úroveň se může také projevit snížením kvality pěstebních prací, jejichž důsledkem jsou následně zvýšené náklady na opakovaná a neúspěšná opatření, ztráta produkce, znehodnocení lesního majetku nesprávným pěstováním porostů stejně jako neodbornou a nepromyšlenou volbou dřevin. Sami vlastníci mají nedostatek zkušeností se všemi druhy prací v lese, nemají zpravidla dostatek vhodných prostředků, nevyznají se v sortimentaci vytěženého dříví ani nemají možnost účelné třídění na jednotlivé sortimenty provádět, nejsou dostatečně informováni o vývoji cen na dřevařském trhu a zvláště při prodeji surových kmenů se často stávají obětí obchodních firem a překupníků.

Vlastníci mnohdy také neznají své povinnosti a práva vyplývající z lesního zákona, což rovněž vede ke snížení výnosů z lesa. V tomto ohledu by právě vlastníkům malých výměr měli pomoci odborní lesní hospodáři (OLH). Tato pomoc je podporována i státem, který vlastníkům lesa o výměře do 50 hektarů plně hradí výkon funkce odborného lesního hospodáře. Lesní zákon vymezuje výkon odborného lesního hospodáře podle odst. 1 §37 jako zabezpečení odborné úrovně hospodaření v lese podle tohoto zákona a právních

předpisů vydaných k jeho provedení. Toto vymezení je dosti obecné, specifikováno je jinými ustanoveními lesního zákona, na něj navazujících prováděcích předpisů a metodickým pokynem MZe č.12/1996. OLH má poskytovat příslušnému vlastníku lesa informace, návody a doporučení, tak aby mohl splnit povinnosti a závazky, které pro něj z funkce vlastníka lesa stanoví příslušná právní norma. Zdůrazňuje se ale při tom, že odborný lesní hospodář nemá žádnou zodpovědnost za kvalitu, správnost a komplexnost svých doporučení a rad, může mu být pouze odebrána licence ([Blud'ovský, 2001).

Vlastníci sami většinou, v době kdy majetek přebírali v rámci restitučního řízení, ještě přesně netušili, co je při správě tohoto majetku čeká a dodnes možná neví jaké jsou jejich povinnosti. OLH, kterého si vybrali nebo jim byl přidělen a provádí většinou svou funkci jako vedlejší činnost při svém zaměstnání, jim nemůže z finančních, časových a mnoha jiných důvodů provádět veškeré činnosti spojené se správou lesního majetku. Prodej majetku, pokud je uskutečnitelný, tak v dnešní době pouze za zlomek skutečné ceny a o pronájem rovněž není zájem, obzvláště pokud jde o malý majetek o rozloze do několika hektarů. O možnosti sdružování většinou nejsou dostatečně informováni nebo mohou mít ke sdružování určité předsudky způsobené čtyřicetiletou socialistickou érou.

Jako nejlepší řešení pro vlastníky se v současné době jeví sdružování do družstev nebo jiných právních forem sdružení. Sdružení si najme odborného lesního pracovníka, který vykonává veškeré činnosti, které vlastníkovu ukládá zákon a nedochází k ekonomickému znevýhodňování způsobeném vlastníkovou lesnickou neodborností a nezkušeností, zmiňovaném výše. Při hospodaření na větších ucelených plochách také dochází k úsporám na vstupech například levnější společná realizace pěstebních ochrannářských či těžebně dopravních činností.

Sdružení může být pro vlastníky lesů výhodné převážně z těchto ekonomicko-organizačních důvodů: přístup k informacím a zprostředkování odborných znalostí, koordinované poradenství poskytované jednotlivým vlastníkům lesa, nákup nebo zprostředkování nákupu sazenic a dalšího materiálu, půjčování strojů a zařízení, provádění zalesňování, nasazení pracovních sil a mechanizace při těžbě dřeva, prodej dříví a jiných lesních produktů, zabezpečení dalších úkolů spojených s hospodařením v lese, příprava a organizace podpůrných opatření. Podpora v zákoně je zakotvena v § 47, odst.1 písm. j) lesního zákona č. 289/1995 Sb. Pravidla pro sdružování jsou každoročně upravována v zákonech o státních rozpočtech.

V současné době jsou používány především tyto formy společného hospodaření: volné sdružení několika obcí, které zaměstnávají společného lesního hospodáře předání lesního majetku obce na základě smlouvy o hospodaření blízkému sousedovi s velkým lesním majetkem a to jak obci tak soukromníkovi (Záruba, 1995)

Závěr

Lesní majetky územně samosprávných celků se již od počátku své existence potýkaly se specifickými problémy vyplývajícími z dané formy vlastnictví. U majetků malých a středních výměr, které převažují, je to především problém nedostatečné odbornosti při správě lesa. Tu v 17. a 18. století řešili nařízením, v dnešní době je již pouze

doporučováno sdružování malých a středních vlastníků. To bohužel z výše zmíněných důvodů není často využíváno. Tím se vlastníci lesa nejen sami ochuzují, ale také vzniká všeobecný negativní pohled na spravování lesů ve vlastnictví územně samosprávných celků.

Literatura

- Blud'ovský, Z. 2000. Obhospodařování malých lesních majetků – II. Lesnická práce roč. 79, č.10/2000, s. 460-461, ISSN: 0322-9254
- Blud'ovský, Z. 2000. Obhospodařování malých lesních majetků – III. Lesnická práce roč. 79, č.11/2000, s. 512-513, ISSN:0322-9254
- Blud'ovský, Z. 2001. Obhospodařování malých lesních majetků – V. Lesnická práce roč. 80, č.1/2001, s. 36-37, ISSN:0322-9254
- Flora, M. 2002. Některé právní aspekty přechodu vlastnického práva k lesům ze státu na kraje. Lesnická práce roč. 81, č. 2/2002, s. 52-54, ISSN:0322-9254
- Lišková, B. 2007 Metodické aspekty ekonomického hodnocení hospodaření v lesích územně samosprávných celků. Diplomová práce. MZLU 2007, 64 s.
- Nožička, J. Přehled vývoje našich lesů. Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1957
- Záruba, C. 1995. Současná vlastnická struktura a význam sdružování malolesů. Sborník referátů ze semináře „Problematika hospodaření v obecních a soukromých lesích, současný stav a perspektiva vývoje“. Sdružení obecních vlastníků lesů, Prachatice 1995, s. 9-11,
- Senátní tisk č.14/0, Senátní návrh zákona o přechodu věcí z majetku z majetku ČR do vlastnictví obcí,
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=14&CT1=0>
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) Zpráva o stavu lesního hospodářství České republiky, stav k 31.12.2005

Příspěvek je součástí prací na výzkumném záměru MSM 6215648902 – 3/7/1.

Ing. Barbora Lišková

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita Brno
Zemědělská 3, 613 00 Brno
Česká republika

LEGISLATIVNÍ A ORGANIZAČNÍ ASPEKTY VÝBĚRU VHODNÉ FORMY SPRÁVY OBECNÍCH LESNÍCH MAJETKŮ

LEGISLATIVE AND ORGANIZATIONAL ASPECTS FOR SELECTING A SUITABLE FORM OF MUNICIPAL FOREST PROPERTY ADMINISTRATION

Daniel NOVÁK

Abstrakt: V důsledku přijetí zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, začaly lesy v mnohých případech tvořit nezanedbatelnou část obecních aktiv a výnosy z nich se počaly ve větší či menší míře podílet na tvorbě příjmů obecních rozpočtů. Mezi problémy, které v souvislosti se znovuzískáním lesního majetku obce musely a často stále musejí řešit, patří i volba nejvhodnější právně aprobované formy, pomocí či prostřednictvím které budou svůj majetek spravovat.

Klíčová slova: forma správy majetku, obecní majetek, obhospodařování lesního majetku

Abstract: In consequence of the adoption of Act no. 172/1991 Coll. on the transfer of some items from the possessions of the Czech Republic to the possessions of municipalities, forests have begun in numerous cases represent a not negligible part of community assets with yields from them beginning to participate to a greater or lower extent in the generation of municipal budget earnings. One of problems to be recently often faced by municipalities in connection with the recovery of forest properties is a selection of the most suitable and by law certified form by means of which they will manage their property.

Keywords: property management form, municipal property, forest property management

1 Úvod

Český právní řád dává obcím na výběr z několika variant institucionálních či smluvních forem správy, z nichž každá má své výhody a zároveň i negativa v porovnání s variantami jinými. Určení té nejvhodnější se může pro obec stát náročným analytickým úkolem, ve kterém musí zohledňovat mnoho vstupních veličin. Patří mezi ně především skutečnost, zda bude svůj majetek spravovat sama nebo prostřednictvím jiného subjektu, zda se za účelem správy majetku sdruží se subjekty jinými, jaké budou administrativní, provozní a daňové náklady na správu majetku, v jaké míře bude správa majetku organizačně a administrativně zatěžovat samotnou obec, do jaké míry si obec zachová nad svým majetkem kontrolu, apod. Důležitými aspekty výběru z hlediska výše naznačených

kritérií a některými z metod použitelných při tomto rozhodování se zabývá i tento příspěvek.

Za formy správy (resp. formu hospodaření) bude považována právem regulovaná institucionální forma nebo smluvní typ, pomocí či prostřednictvím kterých český právní řád umožňuje vykonávat soukromou správu a hospodaření v obecních lesích. Pojem obecní les bude zahrnovat nejen les v podobě definované v § 2 písm. a) lesního zákona, tj. lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa, ale také veškerý ostatní majetek související s lesem patřícím obci a svou podstatou sloužící k ohospodařování těchto lesů (tj. zejména nemovitý majetek v podobě budov sloužících lesnímu hospodářství, lesní dopravní síť, meliorační zařízení, movité věci v podobě strojního vybavení, vybavení provozních a kancelářských budov, zásoby, drobný hmotný majetek, apod.).

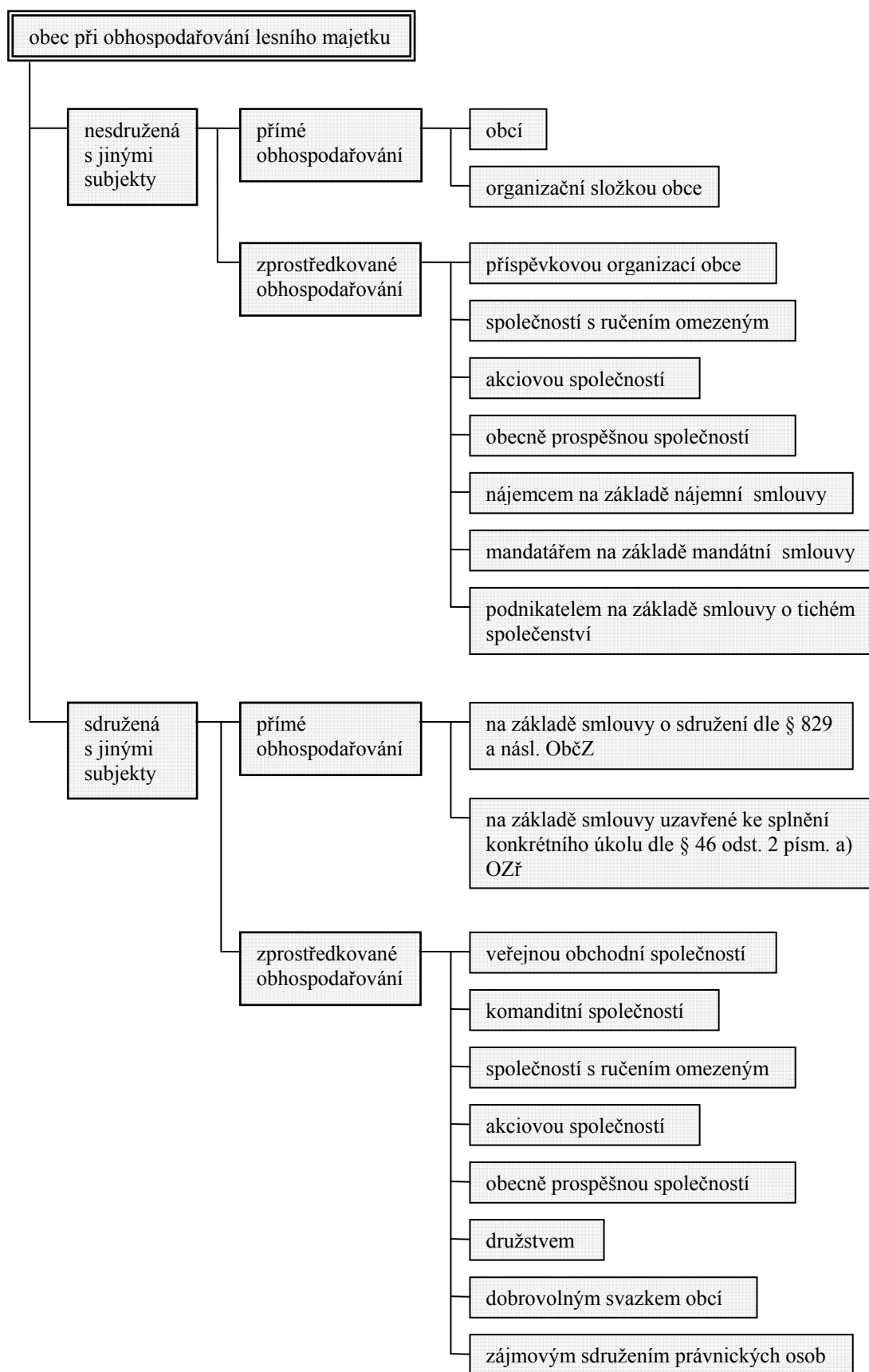
2 Metody výběru vhodné formy správy obecního lesního majetku

Tradiční a nejjednodušeji aplikovatelné metody systémové, komparativní a subjektivního hodnocení lze úspěšně kombinovat se subjektivně – objektivními metodami bodového a váhového hodnocení variant.

2.1 Metoda systémová

Spočívá ve vytvoření systému, jehož prvky představují jednotlivé v úvahu připadající formy správy obecních lesích. Tyto prvky vytvářejí subsystémy podle toho, zda se bude jednat o hospodaření na sdruženém nebo nesdruženém principu, a dále zda se tak bude dít v přímé, institucionálně ani smluvně nezprostředkované kompetenci obce (obcí), či zda se k tomuto účelu vytvoří či využije třetí subjekt (zprostředkované hospodaření).

Vzájemné vztahy uvnitř takto hierarchicky strukturovaného systému se dají znázornit pomocí následujícího schématu:

2.2 Metoda komparativní a metoda subjektivního hodnocení variant

Pomocí komparativní metody lze porovnávat přednosti a negativa jednotlivých forem správy, zejména složitost konstituování, úpravu vnitřní struktury v případě institucionálních forem, intenzitu právní regulace, možnost vlivu obce na svůj lesní majetek a ekonomické a daňové dopady.

Metoda subjektivního hodnocení úzce souvisí, resp. se prolíná, s prováděnou komparací. Její podstata spočívá nejprve ve zhodnocení jednotlivých forem správy a následném výběru nejvhodnější z nich na základě syntézy získaných poznatků a teoretických znalostí a zkušeností hodnotitele.

2.3 Metoda bodového a váhového hodnocení variant

Tyto metody představují doplnění výše uvedených metod subjektivního hodnocení a mohou na tyto metody navazovat při hodnocení jednotlivých forem správy.

Předpokladem pro aplikaci metod bodového a váhového hodnocení je použití více rozhodovacích kritérií, pomocí nichž je každá z forem správy hodnocena. Počet a charakteristika těchto kritérií závisí na hodnotiteli. Pro účely tohoto příspěvku byla zvolena následující kritéria:

- kritérium č. 1: legislativní a administrativní obtížnost konstituování dané formy,
- kritérium č. 2: nutnost vytváření základního kapitálu a jeho minimální zákonem požadovaná výše,
- kritérium č. 3: povinnost vytvářet zákonem stanovenou soustavu orgánů,
- kritérium č. 4: míra ručení obce za závazky u dané formy,
- kritérium č. 5: zatížení obecního aparátu správou lesního majetku,
- kritérium č. 6: zachování vlivu obce na svůj majetek,
- kritérium č. 7: podrobnost, popř. kognitivnost právní regulace,
- kritérium č. 8: daňové zatížení u dané formy.

V souvislosti s hodnotícími kritérii je nutno vytvořit hodnotící stupnici, kde ke slovnímu hodnocení vhodnosti každého kritéria jsou přiřazeny rovnoměrně odstupňované číselné bodové hodnoty:

- 1 bod – nevyhovuje vůbec
- 3 body – vyhovuje málo
- 5 bodů – indiferentní vlastnost
- 7 bodů – vyhovuje částečně
- 10 bodů – vyhovuje nejlépe

Kvůli metodě váhového hodnocení variant je dále nutno použít tzv. párového trojúhelníku, pomocí kterého se zjistí pořadí důležitosti jednotlivých kritérií. Navzájem se zde porovnává každé kritérium s ostatními, přičemž se v párovém porovnání vyznačí jako preferovanější (významnější) vždy to, které se pro obec jeví méně omezující (Obr. č. 1).

Obrázek 1: Párový trojúhelník s vyznačením významnějších kritérií při vzájemném párovém porovnání

1	1	1	1	1	1	1	1
2	3	4	5	6	7	8	
	2	2	2	2	2	2	
	3	4	5	6	7	8	
		3	3	3	3	3	
		4	5	6	7	8	
			4	4	4	4	
			5	6	7	8	
				5	5	5	
				6	7	8	
					5	5	
					7	8	
						6	
						8	

Výsledky porovnání v párovém trojúhelníku je nutno zapsat do tabulky a podle celkového počtu preferencí jim přidělit pořadí důležitosti (Tab. č. 1).

Tab. č. 1. Pořadí důležitosti kritérií

Číslo kritéria	1	2	3	4	5	6	7	8
Počet preferencí	1	3	0	6	3	4	3	7
Pořadí důležitosti	7.	4.	8.	2.	5.	3.	6.	1.

Váha jednotlivých kritérií se vypočte na základě vzorce:

$$v_i = 100/[n*(n-1)/2]*P_i$$

kde:

v_i – váha i -tého kritéria

n – počet kritérií

P_i – počet preferencí

Výsledná váha jednotlivých kritérií (zaokrouhleno na celá čísla) v našem případě činí:

kritérium č. 1	4
kritérium č. 2	11
kritérium č. 3	0
kritérium č. 4	21
kritérium č. 5	11
kritérium č. 6	14
kritérium č. 7	11
kritérium č. 8	25

Takto získané hodnoty následně poslouží jako podklad pro vyplnění rozhodovací tabulky (viz níže).

3 Výsledky jednotlivých metod výběru vhodných forem správy

Výsledková část je rozdělena na dvě subkapitoly, z nichž první se zbývá nesdruženými a druhá sdruženými formami správy. Pro lepší přehlednost je vynecháno další členění na přímé nebo zprostředkované obhospodařování a přistoupeno je přímo k rozboru jednotlivých prvků systému v podobě konkrétních forem hospodaření. Tyto jsou zkoumány postupně v pořadí, v jakém jsou řazeny ve schématu znázorňujícím zkoumaný systém (viz. kapitola 5. Metodika).

3.1 Nesdružené formy obhospodařování lesního majetku obcí

Na základě subjektivního výběru nejvhodnějších forem nesdružené správy lze doporučit dle preferencí a možností obce jednu z těchto variant: přímé obhospodařování obcí, společnost s ručením omezeným nebo mandátní smlouvu.

Nejpreferovanější formou je přímé obhospodařování lesního majetku samotnou obcí. Důvodem je především daňové zvýhodnění obcí, u nichž daň z příjmů z vlastního majetku je v souladu se zákonem č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, refundována v plné výši zpět do obecního rozpočtu. Také zde odpadá nutnost vytvářet za účelem hospodaření v lesích nový právní subjekt či vstupovat do smluvního vztahu s třetí osobou.

Vztah na základě mandátní smlouvy může být alternativní variantou zejména pro případ, kdy obec nebude chtít zajišťovat správu svého majetku sama a nebude chtít ani zakládat k tomuto účelu jiný subjekt. Výhodou je zde zachování dostatečného vlivu obce na svůj majetek po dobu trvání smluvního vztahu (na rozdíl od nájemní smlouvy, kde je hospodaření nájemce méně ovlivnitelné a zneužitelné na úkor obce).

Společnost s ručením omezeným je vhodná pouze u finančně silnějších obcí s rozsáhlejším lesním majetkem, které preferují omezené ručení za závazky vzniklé v souvislosti s hospodařením v jejich lesích.

Naopak subjektivně nedoporučovanými formami jsou akciová společnost, obecně prospěšná společnost a tiché společenství. U akciové společnosti je negativem příliš velký požadavek základního kapitálu, jež bude většinou obcí (zvláště malých obcí) nedostupný. Tato forma také neobstojí v porovnání se společností s ručením omezeným, neboť oproti ní vykazuje více nevýhod při prakticky totožných výhodách. Obecně prospěšná společnost není doporučována vzhledem k nemožnosti obcí získat zpět vložený majetek, nemožnosti podílet se na hospodářských výsledcích této formy a jejímu specifickému poslání, jež není zcela vhodné v případě zamýšlených ziskových aktivit. Nevhodnost tichého společenství je dána především značnou rizikovostí ztráty vloženého majetku při špatném hospodaření smluvní protistrany, navíc bez možnosti efektivně ovlivňovat nakládání s ním po dobu smluvního vztahu.

Výsledek výše uvedených úvah však bude částečně korigován, pokud vezmeme v úvahu v praxi velmi často se vyskytující kombinaci, při které obec pronajme lesní majetek

subjektu, který sama za tímto účelem vytvořila. Předpokladem je, aby obec do takto vytvořeného subjektu nevkládala les, ale tento mu pronajímala. Z pohledu nájemní smlouvy tím odpadá, resp. výrazně se snižuje, riziko neseriózního přístupu nájemce k pronajatému majetku a zároveň pro obec dochází k podstatné daňové optimalizaci. Tento postup zvyhodňuje formu společnosti s ručením omezeným, poněvadž nájemné je u ní nákladovou položku snižující základ daně, potažmo daň samotnou a u obce je nájemné fakticky nedaněným příjmem (opět z důvodu refundace daně z nájemného do obecního rozpočtu).

I po této korekci lze ale říci, že výčet třech doporučovaných forem zůstává stejný, což platí i pro formy nedoporučované.

Bodové hodnoty, vytvořené a zdůvodněné u všech výše uvedených forem hospodaření obecních lesů, vytvořilo podklad pro bodové a váhové hodnocení variant. K tomu účelu byla sestavena následující tabulka (Tab. č. 2). Celková bodová hodnocení jednotlivých forem byla získána prostým součtem bodového hodnocení osmi definovaných hodnotících kritérií. Váhové hodnocení pak proběhlo na základě vynásobení bodové hodnoty její příslušnou vahou a následným celkovým součtem tato získaných bodů.

Tab. č. 2. Bodové a váhové hodnocení kritérií u forem obhospodařování obecních lesů, založených na nesdruženém principu hospodaření (varianta, kdy obec vkládá do institucionálních forem veskerý lesní majetek, včetně pozemků určených k plnění funkcí lesa)

Poř. číslo kritéria	Popis kritéria	Váha	Formy hospodaření v obecních lesích																	
			Přímé obhospod. obcí	Organizač. složka obce	Příspěvk. organizace obce	S. r. o.	A. s.	O. p. s.	Nájemní smlouva	Mandátní smlouva	Smlouva o tichém spol.	hodnocení		hodnocení		hodnocení				
												bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.
1	legislativní a administrativní obřížnost, konstituování	4	10	40	7	28	5	20	3	12	1	4	3	12	7	28	10	40	7	28
2	nutnost vytvářet základní kapitál a jeho zákonem požadovaná výše	11	10	110	10	110	3	33	1	11	10	110	10	110	10	110	10	110	5	55
3	povinnost vytvářet zákonem stanovenou soustavu orgánů	0	10	0	7	0	7	0	7	0	1	0	3	0	10	0	10	0	10	0
4	míra ručení za závazky u daně formy	21	1	21	1	21	3	63	10	210	10	210	10	210	10	210	7	147	10	210
5	zatížení obecního aparátu správou lesního majetku	11	1	11	3	33	3	33	7	77	7	77	7	77	7	77	5	55	7	77
6	zachování vlivu obce na svůj majetek	14	10	140	10	140	7	98	3	42	3	42	1	14	3	42	7	98	1	14
7	podrobnost, popř. kognitivní právní regulace	11	7	77	5	55	5	55	3	33	1	11	3	33	7	77	10	110	3	33
8	daňové zatížení u daně formy	25	10	250	10	250	3	75	1	25	1	25	1	25	5	125	7	175	1	25
Celkem			59	649	53	637	43	454	37	432	25	380	38	481	59	669	66	735	44	442
Pořadí dle bodového a váhového hodnocení			2.	3.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	8.	9.	6.	5.	2.	2.	1.	1.	4.	7.

Při interpretaci výsledků hodnotící tabulky byla dána přednost metodě váhového hodnocení, neboť ta je nejkompaktnější metodou rozhodovací analýzy a umožňuje dospět k rozhodnutí na základě většího počtu faktorů (KOŘÍNEK, BAGÁROVÁ, 1997).

V porovnání se subjektivním hodnocením variant přinesla tato tabulka některé rozdílné výsledky. Výhodnost potvrdila pouze u mandátní smlouvy a přímého obhospodařování lesního majetku obcí. Dobrou pozici zde má také nájemní smlouva. Subjektivně doporučovaná společnost s ručením omezeným skončila naopak na konci pomyslného žebříčku vhodnosti. Tabulkové hodnoty potvrdily ale nevýhodnost (a správnost předchozího vyřazení) akciové společnosti, obecně prospěšné společnosti a tichého společenství.

Aby však byla zohledněna praxe, kdy obec pronajímá les svému vlastnímu subjektu, došlo k doplnění ještě další rozhodovací tabulky, ve které jsou zohledněny výhody z této kombinace vyplývající (Tab. č. 3)

Tabulka byla změněna tím, že u institucionálních forem zprostředkované správy – tzn. u příspěvkové organizace, společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti a obecně prospěšné společnosti došlo k navýšení bodového hodnocení u kritéria č. 8: daňové zatížení u dané formy. Důvodem navýšení je daňová optimalizace, které se při kombinaci vytvoření nového subjektu a nájmu obecního lesa tomuto subjektu dosáhne. U prvních třech forem bylo přiděleno bodové hodnocení 7 (vyhovuje částečně). U obecně prospěšné společnosti dosáhlo bodové hodnocení čísla 5 (indiferentní kritérium) s ohledem na zákonem danou nemožnost obce nakládat se zbylým ziskem obecně prospěšné společnosti, který by nebyl na obec převeden prostřednictvím plateb za nájem.

Takto upravená tabulka vedla především ke zlepšení pozice společnosti s ručením omezeným, která se ve váhovém hodnocení přesunula z původního 8. na 5. místo v pořadí. I přes zohlednění daňového zvýhodnění v případě kombinace s nájmem nájmu, tak nedosáhla tato forma tabulkového hodnocení odpovídajícího hodnocení subjektivnímu. U ostatních forem nedošlo k výraznějším změnám.

Výsledkem rozhodovací analýzy metodou bodového a váhového hodnocení je tedy doporučení nejvhodnější varianty v podobě obhospodařování lesního majetku na základě mandátní smlouvy, následované nájemní smlouvou (pronájem třetímu subjektu, nevytvořenému obcí za účelem správy lesního majetku). Z institucionálních forem vychází nejlépe přímé obhospodařování obcí, následované její organizační složkou. Toto pořadí je zachováno u obou rozhodovacích tabulek. To znamená, že ani kombinace vytvoření nového subjektu za účelem spravování obecního lesa a pronájem lesa tomuto subjektu, se i přes daňovou optimalizaci nejeví výhodnější, než volba výše uvedených „vítězných“ forem.

Tab. č. 3. Bodové a váhové hodnocení kritérií u forem obhospodařování obecních lesů, založených na nesdruženém principu hospodaření (varianta, kdy obec nevíkládá do institucionálních forem pozemky určené k plnění funkcí lesa a tyto svým subjektům pronajímá)

Poř. číslo kritéria	Popis kritéria	Váha		Formy hospodaření v obecních lesích																
		Přímé obhospod. obcí	Organizač. složka obce	Organizač. Příspěvk. organizace obce	S. r. o.	A. s.	O. p. s.	Nájemní smlouva	Mandátní smlouva	Smlouva o tichém spol.										
		hodnocení bod.	váh. bod.	hodnocení bod.	váh. bod.	hodnocení bod.	váh. bod.	hodnocení bod.	váh. bod.	hodnocení bod.	váh. bod.	hodnocení bod.	váh. bod.	hodnocení bod.	váh. bod.					
1	legislativní a administrativní obtížnost konstituování	4	10	40	7	28	5	20	3	12	1	4	3	12	7	28	10	40	7	28
2	nutnost vytvářet základní kapitál a jeho zákonem požadovaná výše	11	10	110	10	110	10	110	3	33	1	11	10	110	10	110	10	110	5	55
3	povinnost vytvářet zákonem stanovenou soustavu orgánů	0	10	0	7	0	7	0	7	0	1	0	3	0	10	0	10	0	10	0
4	míra ručení za závazky u daně formy	21	1	21	1	21	3	63	10	210	10	210	10	210	10	210	10	210	10	210
5	zatížení obecního aparátu správou lesního majetku	11	1	11	3	33	3	33	7	77	7	77	7	77	7	77	5	55	7	77
6	zachování vlivu obce na svůj majetek	14	10	140	10	140	7	98	3	42	3	42	1	14	3	42	7	98	1	14
7	podrobnost, popř. koherentnost právní regulace	11	7	77	5	55	5	55	3	33	1	11	3	33	7	77	10	110	3	33
8	daňové zatížení u daně formy	25	10	250	10	250	7	175	7	175	7	175	5	125	5	125	7	175	1	25
Celkem			59	649	53	637	47	554	43	582	31	530	42	581	59	669	69	798	44	442
Pořadí dle bodového a váhového hodnocení			2.	3.	3.	4.	4.	7.	6.	5.	8.	8.	7.	6.	2.	2.	1.	1.	5.	9.

6.2 Sdružené formy obhospodařování lesního majetku obcí

Subjektivním hodnocením bylo vyvozeno, že pokud preferují zúčastněné obce nižší daňové zatížení, je ze smluvních forem nejvýhodnější smlouva ke splnění konkrétního úkolu dle § 46 odst. 2 písm. a) zákona o obcích (při možnosti ztráty nároku na některé typy dotací), určená výhradně pro potřeby sdružování obcí, bez nutnosti konstituovat nový subjekt. Z institucionálních forem je vhodná veřejná obchodní společnost, a to především pro výhodný režim zdaňování zisku. Při preferování odděleného ručení za závazky pak podle finančních možností obcí buď družstvo, jež se vyznačuje přijatelnými požadavky na povinně vkládaný kapitál nebo zájmové sdružení právnických osob s nulovými požadavky na vkládaný kapitál a méně striktní právní úpravou (nahrazené v případě nemožnosti zaangažovat neobecní subjekty svazkem obcí).

Korigujeme-li nastíněné úvahy opětovně skutečností, že u institucionálních forem hospodaření není v praxi ve většině případů vkládán do nově vytvořených subjektů les a tento je jim obcemi pronajímán, bude možno před veřejnou obchodní společností (která tím ztratí svou komparativní výhodu příznivého zdaňovacího režimu) upřednostnit družstvo. Ostatní doporučení zůstanou stejná.

Z obdobných důvodů, jako u nesdruženého hospodaření, nejsou doporučovány akciová společnost a obecně prospěšná společnost.

Bodové hodnocení vytvořené a zdůvodněné u všech výše rozebíraných forem hospodaření bylo opětovně shrnuto do tabulky (Tab. č. 4).

V porovnání se subjektivním hodnocením variant byly výsledky hodnotící tabulky rozdílné. Výhodnost se potvrdila pouze u smlouvy ke splnění konkrétního úkolu dle § 46 odst. 2 písm. a) zákona o obcích, částečně u veřejné obchodní společnosti a družstva. Přední místa v pořadí zaujal i svazek obcí a zájmové sdružení právnických osob, ačkoli při subjektivním rozhodování byly doporučovány až jako alternativa při potřebě obcí vytvořit právní subjekt, ale nevkládat do něj žádný základní kapitál.

Nejméně vhodné vyšly podle tabulky akciová společnost a společnost s ručením omezeným.

Aby však byla, obdobně jako v předchozí subkapitole, akceptována praxe, kdy obce pronajímají les svému vlastnímu vytvořenému subjektu, je třeba doplnit ještě další rozhodovací tabulku, ve které jsou zohledněny výhody z této kombinace vyplývající (Tab. č. 5).

V tabulce je změněno bodové ohodnocení daňového zatížení u institucionálních forem komanditní společnosti, společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti, družstva a zájmového sdružení právnických osob na hodnotu 7 (vyhovuje částečně). Změna hodnoty je dána opětovně faktem, že nájemní smlouvou dojde ke snížení daňového základu u těchto forem a příjem z nájemného bude pro obce daňově výhodnější než příjem z podílů na zisku. U svazku obcí a obecně prospěšné společnosti byla daňovému zatížení zvýšena hodnota pouze na 5 bodů (indiferentní kritérium), poněvadž daňová výhodnost je omezena s ohledem na nemožnost obcí nakládat se zbývajícím ziskem, který by nebyl u těchto forem převeden na obce prostřednictvím plateb za nájem. Pouze veřejné obchodní společnosti zůstalo zachováno původní bodové ohodnocení, poněvadž vzhledem ke způsobu zdaňování zisku přímo u společníků by uzavírání nájemní smlouvy za účelem daňové optimalizace nemělo u tohoto subjektu smyslu.

Tab. č. 4. Bodové a váhové hodnocení kritérií u forem obhospodřování obecních lesů, založených na sdruženém principu hospodaření (varianta, kdy obce vkládají do institucionálních forem veškerý lesní majetek, včetně pozemků určených k plnění funkcí lesa)

Poř. číslo kritéria	Popis kritéria	Váha	Formy hospodaření v obecních lesích															
			Smlouva o sdružení dle § 829 a n. ObčZ	Smlouva o splnění konkrét. úkolu dle § 46 odst. 2 písm. a) OZF	V. o. s.	K. s.	S. r. o.	A. s.	Družstvo	O. p. s.	Svazek obcí	Z. s. p. o.						
			hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.	hodnocení bod. váh.				
1	legislativní a administrativní obtížnost konsolidování	4	5 20	7 28	3 12	3 12	3 12	3 12	1 4	3 12	3 12	3 12	7 28	5 20				
2	nutnost vytvářet základní kapitál a jeho zákonem požadovaná výše	11	10 110	10 110	10 110	7 77	3 33	3 33	1 11	7 77	10 110	10 110	10 110	10 110				
3	povinnost vytvářet zákonem stanovenou soustavu orgánů	0	10 0	10 0	10 0	10 0	7 0	7 0	1 0	7 0	3 0	3 0	10 0	10 0				
4	míra ručení za závazky u dané formy	21	1 21	3 63	1 21	3 63	10 210	10 210	10 210	10 210	10 210	10 210	10 210	10 210				
5	zatížení obecního aparátu správou lesního majetku	11	3 33	3 33	3 33	5 55	7 77	7 77	7 77	7 77	7 77	7 77	3 33	7 77				
6	zachování vlivu obce na svůj majetek	14	5 70	7 98	5 70	5 70	3 42	3 42	3 42	3 42	3 42	1 14	7 98	3 42				
7	podrobnost, popř. kognitivnost právní regulace	11	7 77	10 110	7 77	7 77	3 33	3 33	1 11	5 55	3 33	3 33	5 55	7 77				
8	daňové zatížení u dané formy	25	5 125	5 125	7 175	5 125	1 25	1 25	1 25	1 25	1 25	1 25	1 25	1 25				
Celkem		46	456 55	567 55	46 498	45 479	37 432	25 380	43 498	38 481	53 559	53 561	53 561	53 561				
Pořadí dle bodového a váhového hodnocení		3.	7.	1.	3.	4.	6.	7.	8.	9.	5.	4.	6.	5.	2.	3.	2.	2.

Tab. č. 5. Bodové a váhové hodnocení kritérií u forem obhospodářování obecních lesů, založených na sdruženém principu hospodaření (varianta, kdy obce nevkládají do institucionálních forem pozemky určené k plnění funkcí lesa a tyto svým subjektům pronajímají)

Poř. číslo kritéria	Popis kritéria	Váha		Formy hospodaření v obecních lesích										Svazek obcí	Z. s. p. o.											
		Smlouva o sdružení dle § 829 a n. ObčZ	Smlouva o splnění konkrétní úkolu dle § 46 odst. 2 písm. a) OZř	V. o. s.	K. s.	S. r. o.	A. s.	Družstvo	O. p. s.	hodnocení		hodnocení				hodnocení										
		hodnocení	hodnocení	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	bod.	váh.	
1	legislativní a administrativní obtížnost konstituování	4	5	20	7	28	3	12	3	12	3	12	3	12	3	12	3	12	3	12	3	12	7	28	5	20
2	nutnost vyvířet základní kapitál a jeho zákonem požadovaná výše	11	10	110	10	110	10	110	7	77	3	33	1	11	7	77	10	110	10	110	10	110	10	110	10	110
3	povinnost vyvířet zákonem stanovenou soustavu orgánů	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	0
4	míra ručení za závazky u dané formy	21	1	21	3	63	1	21	3	63	10	210	10	210	10	210	10	210	10	210	10	210	10	210	10	210
5	zatížení obecního aparátu správou lesního majetku	11	3	33	3	33	3	33	5	55	7	77	7	77	7	77	7	77	7	77	7	77	3	33	7	77
6	zachování vlivu obce na svůj majetek	14	5	70	7	98	5	70	5	70	5	70	3	42	3	42	3	42	1	14	7	98	3	42	3	42
7	podrobnost, popř. kogentnost právní regulace	11	7	77	10	110	7	77	7	77	3	33	1	11	5	55	3	33	5	55	3	33	5	55	7	77
8	daňové zatížení u dané formy	25	5	125	5	125	7	175	7	175	7	175	7	175	7	175	7	175	5	125	5	125	5	125	7	175
Celkem		46	10	456	55	567	46	498	47	529	43	582	31	530	49	648	42	581	57	659	59	711	2	2	2	1
Pořadí dle bodového a váhového hodnocení		6	10	3	6	6	9	5	8	7	4	9	7	4	3	4	3	8	5	2	2	1	2	2	1	1

Výsledkem bylo snížení pořadí výhodnosti u smlouvy ke splnění konkrétního úkolu dle § 46 odst. 2 písm. a) zákona o obcích a dále u veřejné obchodní společnosti, jež v nové situaci nemohla těžit z výhod svého specifického zdaňovacího režimu. Naopak výrazně si své postavení zlepšila společnost s ručením omezeným a zvýšila se také výhodnost družstva. První místa v pořadí zaujalo zájmové sdružení právnických osob a svazek obcí.

Lze shrnout, že v případě sdružených forem hospodaření obecních lesů je možno na základě rozhodovací anýzy metodou bodového a váhového hodnocení doporučit při nevytváření nového subjektu smlouvu ke splnění konkrétního úkolu dle § 46 odst. 2 písm. a) zákona o obcích. V opačném případě pak v návaznosti na preference obcí (zejména ochoty vkládat základní kapitál a ručit za závazky nově vytvořeného subjektu) jednu z těchto institucionálních forem: zájmové sdružení právnických osob, svazek obcí, veřejná obchodní společnost, resp. družstvo.

Pokud by obce dávaly přednost pronájmu lesa jimi vytvořenému subjektu za účelem daňové optimalizace, vychází tabulkově nejlépe zájmové sdružení právnických osob, následované svazkem obcí, družstvem a společností s ručením omezeným.

4 Závěr

Výběr vhodné formy správy obecních lesů je jedním z problémů, se kterým se obce jako vlastníci lesního majetku musejí vypořádat. Vzhledem k množství variant, mnohdy komplikované právní úpravě a provázanosti více disciplin souvisejících s touto problematikou se jedná o poměrně náročný rozhodovací proces.

I při výběru mezi nejvhodnějšími a doporučovanými variantami je třeba vždy zvážit konkrétní velikost a strukturu lesního majetku obce (obcí) a její finanční, popř. personální možnosti.

Při výběru lze doporučit kombinování metod subjektivního a subjektivně-objektivního rozhodování a eliminovat tím nedostatky obou. Na základě subjektivních metod je možno si vytvořit základní představu o tom, které z variant jsou pro rozhodující subjekt nej přijatelnější a toto stanovisko následně podepřít především metodou váhového hodnocení variant. Pokud vyjdou u obou metod rozdílné výsledky, je na hodnotícím subjektu, aby zdůvodnil, proč tomu tak je a proč se přiklání k té které variantě.

Uvedené postupy a jejich výsledky mohou být inspirací pro obce, které uvažují o změně formy hospodaření se svými obecními lesy. Použitá metodika může obecním orgánům usnadnit rozhodování při tomto výběru. Využitelnost výsledků a postupů je možná např. ve fázi tvorby rozvojového programu obce, který schvaluje její zastupitelstvo. Cílem tohoto programu je mimo jiné koordinace veřejných a soukromých aktivit ekonomického charakteru, vedoucí k lepší prosperitě obce. Týkalo by se to především úvah obce o sdružování za účelem obhospodařování lesů s neobecními subjekty, popř. zapojení podnikatelů v regionu do činností souvisejících se správou obecních lesů.

Obdobná aplikace je vhodná i při tvorbě modelových koncepcí hospodaření s obecním majetkem. Tyto koncepce jsou politicko-strategickým dokumentem, který je zpracováván především u větších obcí a slouží k rámcovému vymezení budoucího hospodaření s určitým segmentem obecního majetku. V rámci předmětné koncepce se především

stanoví, jak je daný lesní majetek pro obec významný, zda se vyplatí jej do budoucna zachovat v obecním vlastnictví, a pokud ano, jakými způsoby s ním naložit.

Výsledná doporučení a metodika mohou být užitečné a přiměřeně použitelné i pro ostatní vlastníky lesa, kteří potřebují mít přehled o variantách dalšího optimálního nakládání s tímto majetkem. Zejména se může jednat o početnou kategorii drobných soukromých vlastníků lesa, kteří uvažují o některé z možností sdružování. V návaznosti na to mohou výsledky využít i orgány státní správy, které sdružování drobných vlastníků lesa již delší dobu propagují a podporují za účelem zefektivnění výkonu státní správy.

V neposlední řadě mohou být výsledky a postupy zde uvedené aplikovány i komerčními subjekty, které se zabývají např. organizačně-právním poradenstvím pro soukromou a veřejnou sféru.

Přestože se jedná především o metodicko legislativní analýzu jednotlivých forem správy, může poskytnout vlastníkům lesa i základní přehled a podklad pro kalkulace ekonomických nákladů, které sebou jednotlivé formy správy přinášejí. Bude se jednat především o náklady vznikající ve fázi konstituování dané formy a náklady na personální zabezpečení její existence.

Přehled použité literatury

- HAVLAN, P. Majetek obcí a krajů v platné právní úpravě. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2004. 375 s. ISBN 80-7201-453-6.
- JEHLIČKA, O., et al. Občanský zákoník. Komentář. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 1416 s. ISBN 80-7179-881-9.
- KOŘÍNEK, J., BAGÁROVÁ, D. Management LH (cvičení). 1. vyd. Brno: MZLU, 1997. 98 s. ISBN 80-7157-267-5.
- KOUDELKA, Z. et al. Zákon o obcích (obecní zřízení). Komentář. 3. vyd. Praha: Linde Praha, 2005. 447 s. ISBN 80-7201-525-7.
- NOVÁK, D. Organizační složka obce a společnost s ručením omezeným jako dvě možné právní formy existence obecních lesů. In MENDEL NET 2002. Konference doktorandů LDF MZLU v Brně. Brno: MZLU, 2002. s. 167 – 172. ISBN 80-7157-597-6.
- NOVÁK, D. Systémová analýza forem hospodaření obecních lesů. Brno: MZLU, 2006. 147 s. Disertační práce.
- NOVÁK, D. Výhody a rizika pronájmu obecních lesů. In MENDEL NET 2003. Konference doktorandů LDF MZLU v Brně. Brno: MZLU, 2003. s. 99 – 104. ISBN 80-7157-690-5.
- NOVÁK, D. Výběr nejvhodnější formy hospodaření v obecních lesích pomocí metod rozhodovací analýzy. Zprávy lesnického výzkumu, 2006, č. 2., ISSN 0322-9688.
- PEKOVÁ, J. Hospodaření a finance územní samosprávy. 1. vyd. Praha: MANAGEMENT PRESS, 2004, 375 s. ISBN 80-7261-086-4.
- STUHLÍKOVÁ, H. Zdaňování rozpočtových organizací, příspěvkových organizací a obcí daní z příjmů právnických osob. 3. vyd. Olomouc: ANAG, 2000. 133 s. ISBN 80-7263-025-3.

- ŠTENGLOVÁ, I., et al. Obchodní zákoník. Komentář. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 1439 s. ISBN 80-7179-863-0.
- VAŠÍČEK, J. Obecní lesy? Stále nevyužité šance. Moderní obec, 2004, roč. X, č. 8, s. 9 – 10. ISSN 1211-0507.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do majetku obcí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Mgr. Ing. Daniel Novák, Ph. D.

Statutární město Zlín
Náměstí Míru 12
761 40 Zlín

FINANČNÍ NÁHRADY ZA ÚJMU VZNIKLOU OMEZENÍM LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ VE VZTAHU K TĚŽEBNÍM A DOPRAVNÍM NÁKLADŮM

FINANCIAL COMPENSATIONS FOR DETRIMENT INCURRED BY RESTRICTED FOREST MANAGEMENT IN RELATION TO LOGGING AND TRANSPORTATION COSTS

Jan SEBERA

Abstrakt: Příspěvek informuje o problematice absence započítání těžebních a dopravních nákladů vzhledem k poskytování finančních náhrad za újmu vzniklou omezením lesního hospodářství v rámci vyhlášky č. 335/2006 Sb. Obdobně jako v metodice oceňování lesa cenou zjištěnou dle platné oceňovací vyhlášky či v metodice způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích dle vyhlášky č. 55/1999 Sb., ani vyhláška č. 335/2006 Sb. nezohledňuje značný dopad polohy, charakteru a exponovanosti stanoviště na přímé náklady. Skutečnost, že zhoršující se podmínky stanoviště přinášejí často podstatně vyšší náklady, by v rámci kvantifikace finančních náhrad za újmu vzniklou omezením lesního hospodářství neměla být opomíjena. Na příkladě NPR Býčí skála na ŠLP ML Křtiny, kde cílovým stavem je úprava druhové a prostorové skladby do stavu přírodě blízkého, je poukázáno, jak podmínky stanoviště mohou závažně ovlivnit výsledný výpočet finančních náhrad za újmu vzniklou omezením lesního hospodářství.

Klíčová slova: ochrana přírody, lesní hospodářství, újma, těžební a dopravní náklady.

Abstract: The paper informs about the problem of absent addition of logging and transportation costs with respect to the provision of financial compensations for detriment incurred to forest owners by restrictions in forest management stipulated in Decree no. 335/2006 Coll. Similarly as in the forest valuation methodology, the price established pursuant to the valuation decree in force or in the methodology for calculation of the amount of detriment or damage to forests according to Decree no. 55/1999 Coll. or according to Decree no. 335/2006 Coll. does not take into account a considerable impact of location, character and exposition of the site on direct costs. The fact that worsening site conditions often bring considerably higher costs should not be neglected in quantifying the financial compensations for detriment incurred by restricted forest management. It is shown on an example of the Býčí skála Rock NNR situated in the area operated by Training Forest Enterprise Masaryk Forest Křtiny, where target state is the alteration of species composition and spatial structure towards the near-natural state, how the site conditions can significantly affect the resulting calculation of compensations for detriment incurred by the restrictions in forest management.

Keywords: nature protection, forest management, detriment, logging and transportation costs

Úvod

V rámci snahy o objektivizaci pohledu na problematiku poskytování finančních náhrad za újmu vzniklou omezením lesního hospodářství v rámci vyhlášky č. 335/2006 Sb. nelze pominout skutečnost, že vyhláška neuvažuje, obdobně jako v oceňování lesa cenou zjištěnou dle platné oceňovací vyhlášky či v metodice způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích dle vyhlášky č. 55/1999 Sb., započítání těžebních a dopravních nákladů. Tyto náklady přitom v závislosti především na charakteru konkrétního stanoviště mohou významně ovlivnit výsledný výnos.

Danou problematiku lze vhodně posoudit i na příkladu konkrétního území ve Školním lesním podniku Masarykův les Křtiny (ŠLP ML Křtiny), polesí Bílovice – Národní přírodní rezervace (NPR) Býčí skála. Stěžejním cílem ochrany přírody je zde úprava druhové a prostorové skladby porostů způsobem, aby lesní porosty byly postupně převedeny do stavu přírodě blízkého a posléze zůstaly trvale bez zásahu. V rámci poskytování finančních náhrad na základě vyhlášky č. 335/2006 Sb. by se na území této národní přírodní rezervace jednalo zejména o újmu způsobenou ponecháním lesa nebo jeho části samovolnému vývoji. Výpočet je stanoven na základě vzorce:

$$N_{LI} = r \cdot p + 0,0318 \cdot Hlpa,$$

kde

N_{LI} = roční náhrada újmy vzniklé v důsledku ponechání lesa nebo jeho části samovolnému vývoji v Kč,

r = celková upravená potenciální renta z lesa, která se zjistí jako vážený aritmetický průměr podle upravených potenciálních rent z lesa plošně převládajících souborů lesních typů v nejnižší užití jednotce prostorového rozdělení lesa, uvedených pro jednotlivé soubory lesních typů v příloze č. 4 vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, v Kč/m²,

$Hlpa$ = hodnota lesního porostu v roce ponechání lesa nebo jeho části samovolnému vývoji vypočtená podle vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, v Kč/m²,

p = plocha v m², na které došlo k újmě.

Padesát let se na pozemku, za který je náhrada požadována, hradí za omezení vzniklé v důsledku ponechání lesa nebo jeho části samovolnému vývoji náhrada újmy za hodnotu lesního porostu – 0,0318 · $Hlpa$ (hodnota 0,0318 odpovídá přepočtu jednorázové újmy na roční splátky při počtu ročních splátek 50 a úrokové sazbě 2 %) a celková upravená potenciální renta z lesa ($r \cdot p$), dále se hradí pouze celková upravená potenciální renta z lesa ($r \cdot p$).

Je zřejmé, že výpočtu by se měly objevit vlivy polohy, charakteru a exponovanosti stanoviště na přímé náklady. Jako vhodná k vyjádření těžebních a dopravních nákladů se jeví vazba na soubory lesních typů.

Lesní typ je charakterizován význačnou druhovou kombinací příslušné fytoocenózy, půdními vlastnostmi, výskytem v terénu a potenciální bonitou dřevin. Charakteristiku doplňují zejména poznatky o proměnlivosti ve vývoji fytoocenózy a degradačních stadiích,

poznatky o růstových zákonitostech, vyjádřené růstovými křivkami dřevin podle lesních typů.

Vyšší typologickou jednotkou je soubor lesních typů (SLT), který spojuje lesní typy podle ekologické příbuznosti, vyjádřené hospodářsky významnými vlastnostmi stanoviště.

Soubory lesních typů, které jsou hospodářsky příbuzné a pro které lze stanovit základní hospodářská doporučení vymezují cílový hospodářský soubor.

Terénní typ a limitující technologie v pěstební a v těžebně – dopravní činnosti

V rámci zkvalitnění podkladů lesnické typologie je v rámci ÚHÚL zaváděn pro oceňování lesů SLT doplněný o bližší charakteristiku ekotopu na úrovni terénního typu. Terénní typ (TT) je spolu se SLT stěžejním faktorem pro stanovení limitujících technologií v pěstební a v těžebně - dopravní činnosti. Syntézou terénního typu a příslušného souboru lesního typu vzniká kvalitativně nová jednotka - strukturovaný soubor lesního typu - SSLT. SSLT má tak sloužit jako základní mapovací jednotka lesnické typologie do parcel KN a rovněž být stěžejním podkladem pro oceňování lesů.

Z popisu v textové části současně platného lesního hospodářského plánu (LHP) ŠLP ML Křtiny vyplývá, že při vyhotovení LPH pro minulé decennium byla experimentálně provedena nová klasifikace terénu dle autorů Macků – Simanov – Popelka, která byla během terénních prací na novém LHP upřesněna a následně digitálně zpracována. V tomto pojetí je pak sledovaný terénní typ syntetickou jednotkou čerpající z analytického šetření typologických jednotek, erozně uzavřených celků, vodního režimu půd a technologických vlastností disponibilních těžebně dopravních technologií.

Definičně je v LHP terénní typ určen kombinací sklonu svahu, únosnosti terénu a velikosti terénních nerovností až překážek, vylučujících pohyb mechanizačního prostředku terénem. Mezní hodnoty sklonu svahu zahrnují kritický sklon jako údaj udávající míru rizika poškození lesní půdy těžebně dopravní erozí, ekologicky únosnou dostupnost druhů soudobé lesní kolové techniky, stavebně projekční limit možnosti technologického připojení okolních porostů primární dopravou ke komunikaci (50 % sklonu svahu) a sklony terénu, ve kterých prudce narůstá rizikovost, pracnost a nákladovost manuálně a motomanuálně prováděných prací (sklony nad 70 %).

V návaznosti na terénní klasifikaci je následně odvozena modelová technologická typizace, kde jsou vylišeny jednotlivé technologické typy - U – univerzální kolový traktor se standardním lesnickým vybavením (UKT), S – (speciální) lesnický kolový traktor se standardním vybavením (SLKT – LKT), K – kůň, L – lanová dopravní zařízení, F – UKT typu Horal (se širším rozchodem kol, širšími pneumatikami, jiným rozložením zatížení náprav oproti UKT Standard, tj. větší příčná stabilita, nižší měrný tlak ve stopě, příznivá zatížitelnost nákladem a příznivější jízdní vlastnosti na podélném sklonu terénu), LKT s nízkotlakými (flotačními) pneumatikami, E – erozní ohrožení (přípustné prostředky F, K, L a jejich kombinace).

Zařazení jednotlivých technologických typů je zřejmé z následujícího tabulkového přehledu uvedeného v textové části LHP:

Terénní typ					
sklon svahu %	podloží				překážky
	únosné			neúnosné	
	trvale	podmíněně	nerovnosti terénu		
	do 0,3 m	0,3 - 0,5 m			
	do 0,3 m	do 0,3 m	nad 0,5 m		
do 10	11	12	13	15	16
11 - 20	21	22	23	25	26
			29		
21 - 33	31	32	33	35	36
	39				
34 - 50	41	42	43	45	46
	49				
51 - 70	59				
71 +	69				

Terénní skupina					
sklon svahu %	podloží				překážky
	únosné			neúnosné	
	trvale	podmíněně	nerovnosti terénu		
	do 0,3 m	0,3 - 0,5 m			
	do 0,3 m	do 0,3 m	nad 0,5 m		
do 10			F		
11 - 20	U	S		E	L
21 - 33	F		F		
	E				
34 - 50	K			L	
51 - 70	E				
71 +	E				

Takto pojatá terénní klasifikace je pak, mimo aspekt uplatňování ekologicky únosných výrobních technologií těžební i pěstební činnosti, i vhodnou pomůckou k posuzování ekonomické náročnosti hospodářských opatření na základě objektivnějšího posouzení výrobních podmínek

Je zřejmé, že přímé náklady se zvyšují s růstem obtížnosti dané vlivem neúnosnosti podloží a překážek a rovněž se stoupajícím vlivem sklonu na stanovišti.

V rámci soustředování dříví se výrazněji projevuje vliv terénního typu a cílového hospodářství. Rozdíly charakteristické pro cílové dřeviny (dřevina, hmotnatost, přibližovací vzdálenost P – OM, použitá technologie atd.) pak mají značné dopady na přímé náklady.

Posouzení situace na NPR Býčí skála, polesí Bílovice

Na zvoleném území bylo žádáno o náhradu újmy za rok 2006 v následujících porostních skupinách:

Porostní skupina	Kategorie/ překryv	Lesní typ/HS	Terénní typ/terénní skupina
302A3	31c/32a/32d	2K9/406	69/E
302A4	31c/32a/32d	1C2/406	69/E
302A7	31c/32a/32d	3A4/406	69/E
302A17	31c/32a/32d	3J2/406	69/E
302C17	31c/32a/32d	3S9/406	69/E
303B10	31c/32a/32d	4A1/406	69/E
303B17	31c/32a/32d	4A5/406	69/E
303D4	31c/32a/32d	3A9/406	69/E
303D5	31c/32a/32d	3X1/406	12/S
303D9	31c/32a/32d	4A1/406	42/K
303D17	31c/32a/32d	3J6/406	69/E
303F4a	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
303F4b	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
303F7	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
304A8	31c/32a/32d	4A9/406	59/E
304A11	31c/32a/32d	4A1/406	69/E
304A17/6	31c/32a/32d	4A1/406	69/E
304B10	31c/32a/32d	4A1/406	59/E
304D8	31c/32a/32d	4A9/406	42/K
305A10	31c/32a/32d	4A1/406	59/E
305A17/11/4	31c/32a/32d	3J6/406	69/E
305D1	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
305D5	31c/32a/32d	3L1/406	15/L
305D7	31c/32a/32d	4D4/406	31/F
305D9	31c/32a/32d	4D4/406	31/F
307D1	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
307D4	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
307D5	31c/32a/32d	3L1/406	13/F
307D9	31c/32a/32d	4A5/406	31/F

Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že na sledovaném území NPR Býčí skála se ve značné míře vyskytují těžebně a dopravně složitá stanoviště. Typický je vysoký výskyt terénního typu 69 (sklon svahu nad 71 %) či značný výskyt terénního typu 13 (podmíněně únosné podloží).

Ve výpočtu újmy způsobené ponecháním lesa nebo jeho části samovolnému vývoji uvažujeme s celkovou upravenou potenciální rentou z lesa. Je zřejmé, že SLT extrémní, kde se prakticky hospodařit nedá, mají dle uvedených hodnot v příloze č. 4 vyhlášky č. 55/1999 Sb. obdobné hodnoty jako SLT na únosných plošinách bez překážek, kde jsou značně nižší náklady na hospodaření.

Vysvětlení vyplývá ze skutečnosti, že upravená potenciální renta je renta vypočtená na základě maximální potenciální produkce při respektování bezpečnosti a trvalosti produkce charakterizované optimální cílovou dřevinnou skladbou v určitém obmýtí v závislosti na půdních a klimatických vlastnostech stanoviště (souboru lesních typů). Uvažována je tedy produkční kvalita stanoviště, nikoliv reálná obtížnost hospodaření na konkrétním stanovišti.

Závěr

Problematika oceňování škod na lese či způsoby zjišťování újmy je v České republice úzce spjatá s lesními typy. Lesní typy jsou pojaty jako základní jednotky diferenciací růstových podmínek lesa. Je však zřejmé, že upravená potenciální renta uvažuje pouze produkční kvalitu stanoviště a neuvažuje s významným faktorem dopravních a těžebních nákladů.

Přítom charakteristiky lesních typů vystihují jak produkční možnosti stanoviště, tak i technologické podmínky s vazbou na hospodaření. Pro další zpřesnění lze doporučit zavádění strukturovaných souborů lesního typu – SSLT založeného na syntéze terénního typu a příslušného souboru lesního typu.

V rámci objektivizace skutečné výše újmy je nezbytné vytvořit modelové náklady spjaté s faktorem dopravních a těžebních nákladů. Jako vhodná možnost se jeví spjatost s lesními typy či návazně s potenciální rentou z lesa.

Literatura

Vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích
Vyhláška č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodářství
LHP ŠLP ML Křtiny (Lesprojekt Brno, a. s.)

Příspěvek je součástí prací na výzkumném záměru MSM 6215648902 – 4/7/1.

Ing. Jan Sebera, Ph.D.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno, Česká republika
e-mail: sebera@mendelu.cz
tel.: +420 545 134 077

CERTIFIKACE BRNĚNSKÝCH LESŮ SYSTÉMEM FSC (FOREST STEWARDSHIP COUNCIL) Z POHLEDU ODBORNÉHO LESNÍHO HOSPODÁŘE SPOLEČNOSTI LESY MĚSTA BRNA, A. S.

CERTIFICATION OF BRNO FORESTS BY FSC SYSTEM (FOREST STEWARDSHIP COUNCIL) AS VIEWED BY SENIOR FOREST MANAGER FROM THE COMPANY LESY MĚSTA BRNA, A. S. (FORESTS OF THE CITY OF BRNO)

Dalibor ŠAFAŘÍK, Leopold ČERNÝ

Abstrakt: Již několik let se v souvislosti s hospodařením v brněnských lesích diskutuje o možnosti certifikovat tyto lesy systémem FSC. V souvislosti s tím považujeme za vhodné popsat z pohledu odborných lesních hospodářů a praktických lesníků situaci a upozornit statutární orgány akciové společnosti Lesy města Brna, a.s. a odbornou veřejnost na některé souvislosti spojené s rozhodnutím o eventuelním přijetí záměru certifikovat brněnské lesy systémem FSC.

Klíčová slova: certifikační systém, PEFC, FSC, obhospodařování lesního majetku

Abstract: The possibility of certifying Brno forests by the FSC system has been discussed already several years in connexion with their management. It is therefore considered useful to describe the current situation as it is seen by senior forest managers and by foresters in forest operations and to bring attention of the statutory authorities of Lesy města Brna, a.s. and of technical public to some consequences following out from the decision on a possible adoption of the intention to certify the Brno forests by the FSC system.

Keywords: certification system, PEFC, FSC, forest property management

Stručný popis současné situace

První nabídka na certifikaci byla vznesena od holandské firmy HORDIJK HOUTIMPORT, která v roce 2004 poptávala u tehdejší společnosti Lesy města Brna, spol. s r. o. dubovou pilařskou kulatinu. Od záměru bylo tehdy záhy upuštěno, jelikož zmíněné firmě šlo zejména o nákup dřevní suroviny a případné získání certifikátu FSC by naši pozici na trhu jako prodávajícího nijak nezvýhodnilo, což ostatně vzhledem k trvalému převisu poptávky po dubové kulatině na evropském trhu trvá i nadále.

Brněnské lesy jsou v současné době certifikovány v rámci skupinové dle českého standardu evropského systému certifikace lesů PEFC (Pan European Forest Certification

Council), který uznává většina států v Evropské unii. Principy certifikace systému PEFC jsou v mnoha směrech obdobné jako u systému FSC, u systému PEFC však ve své podstatě vycházejí z historických poznatků středoevropských lesnických nauk (zejména německých a rakouských lesnických škol) a v některých principech dávají certifikovanému subjektu větší rozhodovací volnost. Do roku 2006 byl systém PEFC podporován Ministerstvem zemědělství. Od roku 2007 již dle posledního sdělení ředitele OLH MZe Ing. Krejzara, PhD., nebude ze strany státu podporován ani jeden z uvedených systémů a bude záležet pouze na vlastníkově, který si zvolí, pokud se pro certifikaci vůbec rozhodne. Toto stanovisko je pochopitelné, jelikož proces certifikace, ať už bude proveden podle jakýchkoli principů, je dobrovolný, mimo jiné je to také nástroj marketingu a certifikovaný subjekt za certifikaci jako službu musí akreditované společnosti zaplatit.

Akciová společnost Lesy města Brna, a.s. jako správce a odborný lesní hospodář brněnských lesů má v rámci svých obchodních aktivit dlouhodobé vazby na Rakousko, Itálii, nadnárodní dřevařský koncern STORA ENSO TIMBER a společnost WOOD&PAPER, a.s. – výhradní nákupčí pro MONDI Štětí. Ze strany těchto obchodních partnerů jsou obchodované sortimenty dříví a výrobků za dřeva pod značkou systému PEFC bez výhrad akceptovány a dosud nebyly vzneseny požadavky na změnu či doplnění o nový certifikační systém.

Závěrem této kapitoly je nutné zdůraznit, že systémy PEFC a FSC nejsou navzájem uznávány a ani se dle sdělení akreditovaných certifikačních společností obou systémů o tomto úkonu v blízké době neuvažuje.

Východiska pro případnou certifikaci systémem FSC a některé sporné body

Mezinárodní systém certifikace lesů FSC vznikl původně pro ochranu tropických deštných pralesů. V současnosti spravuje certifikační systém mezinárodní nevládní nezisková organizace Forest Stewardship Council A. C. se sídlem v Bonnu. Dle předmluvy Českého standardu FSC je cílem certifikačního systému FSC „prosazování environmentálně vhodného, sociálně prospěšného a ekonomicky životaschopného obhospodařování lesů“. Jedná se tedy v zásadě o holistický přístup k lesnímu hospodářství. Proces certifikace je dobrovolný a vyplývá z iniciativy vlastníků lesa. Dle deseti principů Českého standardu FSC jsou cílem lesního hospodaření „přírodě blízké lesní porosty se stanovištně vhodnou druhovou skladbou, věkovou strukturou a prostorovým uspořádáním blízcím se dynamice a struktuře přírodních lesních společenstev“

Tyto principy mají, i když ne zcela bez výjimky Lesy města Brna zakotveny ve své dlouhodobé strategii obhospodařování brněnských městských lesů. Od počátku své novodobé existence se pracovníci Lesů města Brna přihlásili ve svých postojích hospodaření v brněnských lesích k myšlenkám zakladatelů moderního českého lesnictví, profesorů Konšela, Opletala, Haši, Polanského a jiných. Za výše jmenované snad jen jedna související myšlenka Prof. Ing. Josefa Konšela, Dr.h.c., zakladatele moderního pěstění lesů. Prof. Konšel neuznává v pěstění lesů tzv. *návrat k přírodě* či *přírodnímu lesu*. Zdůrazňuje však nutnost poznání zákonitostí přirozené tvorby lesa, jež je pak třeba

co nejvíce využívat ve prospěch lidské společnosti. Pěstiteli lesa – lesnímu hospodáři připadá úkol snažit se přírodní produktivnost řídit tak, aby jí dával směr lidským potřebám vyhovující, ale neodporující přírodním zákonům (POLANSKÝ, 1959). Je ovšem nutné sebekriticky sdělit, že zejména v oblasti přirozené obnovy lesa (podrostního hospodářství) máme ještě rezervy.

Po důkladném prostudování principů Českého standardu FSC upozorňujeme na některé body, které jsou při současné strategii hospodaření v brněnských lesích buď v přímém rozporu, nebo by pro získání certifikátu vyžadovaly razantní změnu ve strategii hospodaření v městských lesích. Zde je pět nejdůležitějších:

1. Princip 2. 3. *„Musí být vytvořeny vhodné mechanismy řešení sporů týkajících se vlastnických nároků a užívacích práv. Při certifikačním hodnocení musí být explicitně zváženy okolnosti a charakter nevyřízených sporů. Zásadní spory, zahrnující významnou část zájmových skupin, povedou k vyloučení z procesu certifikace.“* Dle našeho uvážení se jedná o dlouhodobý a mimořádně závažný problém chatové rekreační oblasti na Brněnské přehradě.
2. Princip 6. 3. A VI. *„Použití holosečí je třeba se zásadně vyhýbat. Ve zdůvodněných případech se připouští použití holosečí do výše jedné třetiny z maximální povolené mýtní těžby dle lesního hospodářského plánu. Maximální rozloha seče je v takových případech 0,5 ha.“* Vzhledem ke změně podmínek a nutnosti obnovovat některé porosty (zejména smrkové) založené před cca 80-ti lety, není možné tento princip v časovém horizontu tří až pěti let splnit.
3. Princip 6. 3. C XV. *„Množství dřeva ponechaného k zetlení je v průměru 30 m³ na hektar dospívajících a dospělých porostů na lesním majetku“.* Tento princip se neslučuje s energetickou koncepcí získávání méně hodnotné dřevní suroviny pro výrobu biopaliva – energetické štěpky pro dodávky brněnské teplárenské společnosti TEZA, a. s..
4. Princip 6. 4. I. *„Vlastník lesa o výměře nad 500 ha vymezení obecních majetků 3 % lesů jako referenčních plochy.“* V případě brněnských lesů by se jednalo o cca 240 ha lesa s vyloučením hospodaření, tzv. bezzásahová území.
5. Princip 10: Plantáže – Tento princip se neslučuje s energetickou koncepcí získávání dřevní suroviny z produkce plantáží rychle rostoucích dřevin pro výrobu biopaliva – energetické štěpky pro dodávky brněnské teplárenské společnosti TEZA, a.s. Tento princip není v současném znění standardu FSC jasně vymezen.

Shrnutí

Lze téměř s jistotou tvrdit, že bezvýhradné naplňování všech principů certifikačního systému FSC, při obhospodařování brněnských lesů, tak aby akt certifikace nebyl pouhou formalitou, by si vyžádalo změnu v koncepci a strategii hospodaření a snížení současných výnosů z brněnských lesů v časovém horizontu přibližně deseti let. V tomto časovém období by se zřejmě podařilo harmonizovat způsoby obnovy lesa s požadavky systému a získat výhodu pozdějších úspor při obnově lesa (přirozená obnova lesa je méně nákladná než obnova umělá, ovšem při výchově mladých porostů je tomu naopak). Současná energetická koncepce a výroba energetické štěpky je však v současné podobě neslučitelná se stávajícím zněním příslušného bodu principu 6. 3. standardu. Přijetí

certifikačních principů a eventuelní úspěšné získání certifikátu by si mimo jiné vyžádalo zvýšení počtu administrativních pracovníků na ústředí společnosti o jednoho pracovníka. V oblasti obchodní z pohledu marketingu by získání certifikátu FSC v současné době žádné nepřineslo podstatnější výhody.

Náklady a peněžní výdaje na certifikační proces by dle průzkumu trhu a obdržených nabídek akreditovaných certifikačních společností pro systém FSC byly cca 350 – 500 tis. Kč na období pěti let.

Závěr

Eventuelní oficiální přijetí záměru certifikace brněnských městských lesů systémem FSC by vzhledem k popsáným skutečnostem a náročnosti celého procesu mělo být záležitostí nejen představenstva akciové společnosti, ale i dozorčí rady. Nezbytností je v tomto případě také schválení nové koncepce a dlouhodobé strategie při hospodaření v městských lesích minimální období na patnácti roků s částečným potlačením výnosového principu! Vrcholový management akciové společnosti Lesy města Brna, a. s. je připraven důsledněji implementovat do svých plánů hospodaření některé principy FSC, zejména zaměření se na přirozenou obnovu, podrostní způsob hospodaření a budování bohatě strukturovaného lesa a také v rámci svých odborných znalostí a zkušeností účastnit se diskusí o tomto tématu nejen s představiteli města a občany, ale také s pracovníky FSC Česká republika při eventuelních aktualizacích Českého standardu FSC.

Považujte prosím tento článek za první krok ze strany lesníků.

Ing. Leopold Černý
Ing. Dalibor Šafařík

Lesy města Brna, a.s.
Křížkovského 247, 664 34 Kuřim
e-mail: lesymb@lesymb.cz

LESY MĚSTA BRNA – LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ PO PĚTI STALETÍCH

FORESTS OF THE CITY OF BRNO – FOREST MANAGEMENT AFTER FIVE HUNDRED YEARS

Dalibor ŠAFAŘÍK, Leopold ČERNÝ

Abstrakt: Společnost Lesy města Brna, a.s. spravuje v současné době největší komunální lesní majetek v České republice. Historie hospodaření na městském lesním majetku sahá až do 13. století, datovaný počátek je však od roku 1466 a první písemnou zmínku o lesním hospodářství máme z roku 1570. K velkému rozmachu lesního hospodaření v brněnských lesích dochází v 19. století a především pak v jeho druhé polovině, kdy je v roce 1879 vypracován nový hospodářský plán a v letech 1887-8 následně revidován. Po vzniku samostatné ČSR dochází k významným změnám i v lesním hospodaření města a jeho modernizaci spočívající v ústupu od holosečného způsobu hospodaření a příklonu k zásadám „lesa neustále plně tvořivého“ s úsilím o dosažení nejvyššího možného přírůstového procenta a co možná nejvyšší a cenné zásoby. V roce 1954 bylo město Brno donuceno vzdát se svého lesního majetku a po více než 400 letech jej předat do rukou státu. Platností zákona ČNR č.172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí se město Brno znovu stalo vlastníkem svého původního lesního majetku.

Klíčová slova: Lesy města Brna, obhospodařování lesního majetku, pozemková držba, ukazatele lesní výroby

Abstract: The company Lesy města Brna, a.s. (Forests of the City of Brno) is currently responsible for management of the largest communal forest property in the Czech Republic. History of management in the municipal forests dates back to the 13th century. However, its beginning is dated from 1466 and the first written record on forest management originates from 1570. Great boom of forest management in the Brno forests occurred in the 19th century, namely in its second half when a new plan of management was elaborated in 1879 which was subsequently reviewed in 1887-8. The coming to existence of independent Czechoslovak Republic was followed by significant changes which took place also in the town's forest management and its modernization consisting in a withdrawal from the clear-felling systems and a move towards principles of the "continually fully creative forest" in effort to reach the highest possible increment percent and the highest possible and valuable reserves. In 1954 the city of Brno was made to waive its forest property and to pass the forests into the hands of state after more than 400 years. Pursuant to Act no. 172/1991 Coll. on the transfer of some items from the possessions of the Czech Republic into the municipal property issued by the Czech National Council the City of Brno became again the owner of its original forest possessions.

Keywords: Forests of the City of Brno, forest property management, land tenure, forest production indicators

Novodobá geneze

- Dne 1. listopadu 1992 byla rozhodnutím Zastupitelstva města Brna zřízena příspěvková organizace Lesy města Brna.
- 1. ledna 1993 začíná samostatně hospodařit na celkové výměře 7.298,09 ha lesní půdy (včetně ostatních pozemků).
- 1. července 1994 je tato společnost transformována a zapsána do obchodního rejstříku jako obchodní společnost s ručením omezeným Lesy města Brna, spol. s r. o..
- Rozhodnutím jediného společníka mění dne 1. září 2006 společnost Lesy města Brna, spol. s r. o. svou právní formu a je zapsána jako akciová společnost. Hlavním důvodem transformace byla snaha vlastníka sjednotit právní formu všech svých obchodních společností.
- Jediným akcionářem je statutární město Brno, které vlastníkem 1 kusu volně neobchodovatelné kmenové akcie na jméno v listinné podobě ve jmenovité hodnotě 166 000 000,- Kč. Celková výše čistého obchodního majetku společnosti, zjištěná znaleckým posudkem, vpracovaným pro účely změny právní formy činí k datu 31. března 2006 částku 210 658 000,-Kč.
- Akciová společnost má šestičlenné představenstvo a šestičlennou dozorčí radu. Ředitel akciové společnosti je současně členem představenstva. Řízení společnosti funguje na principu německého modelu.

V roce 2007 vstupují Lesy města Brna, jakož-to organizace zřízená a vlastněná statutárním městem Brnem, jejímž hlavním úkolem je odborná správa a péče o svěřený lesní majetek města Brna do 15. roku své novodobé historie hospodaření. A vstupuje do něj v pořadí již třetí právní formou.

Přes tyto změny zůstává dál hlavním posláním společnosti činnost obsažená v preambuli Stanov:

„Společnost byla založena a přeměněna za účelem správy a rozvoje majetku statutárního města Brna, podnikání s ním, plnění veřejně prospěšných služeb a má zejména obecně prospěšné poslání. Tento účel spočívá v udržování a zlepšování stavu městských lesů, v trvalém zajištění vyrovnanosti lesní produkce, veřejné zeleně, v trvalém zajišťování rozvoje obnovitelných produktů lesa a jiných užitků z hospodaření pro současné i budoucí generace a dále v zajišťování činností na úseku myslivosti.

Základním principem společnosti je dlouhodobá a vyrovnaná produkce se zaměřením na přírodě blízké hospodaření.

Vedení společnost sei po celou dobu samostatného hospodaření daří jedno podstatné – převážnou část volných finančních zdrojů reinvestovat do lesního hospodářství, a to ve formě oprav budov a lesních cest či pořízením nových investic.

Společnost hospodaří s lesním majetkem, případně i s veřejnou zelení v majetku města Brna podle platných zákonů o lesích, ochraně a tvorbě krajiny, podle navazujících dalších právních předpisů, schválených zásad hospodaření, které jsou obsaženy v textové části lesního hospodářského plánu a podle rozhodnutí zakladatele.“

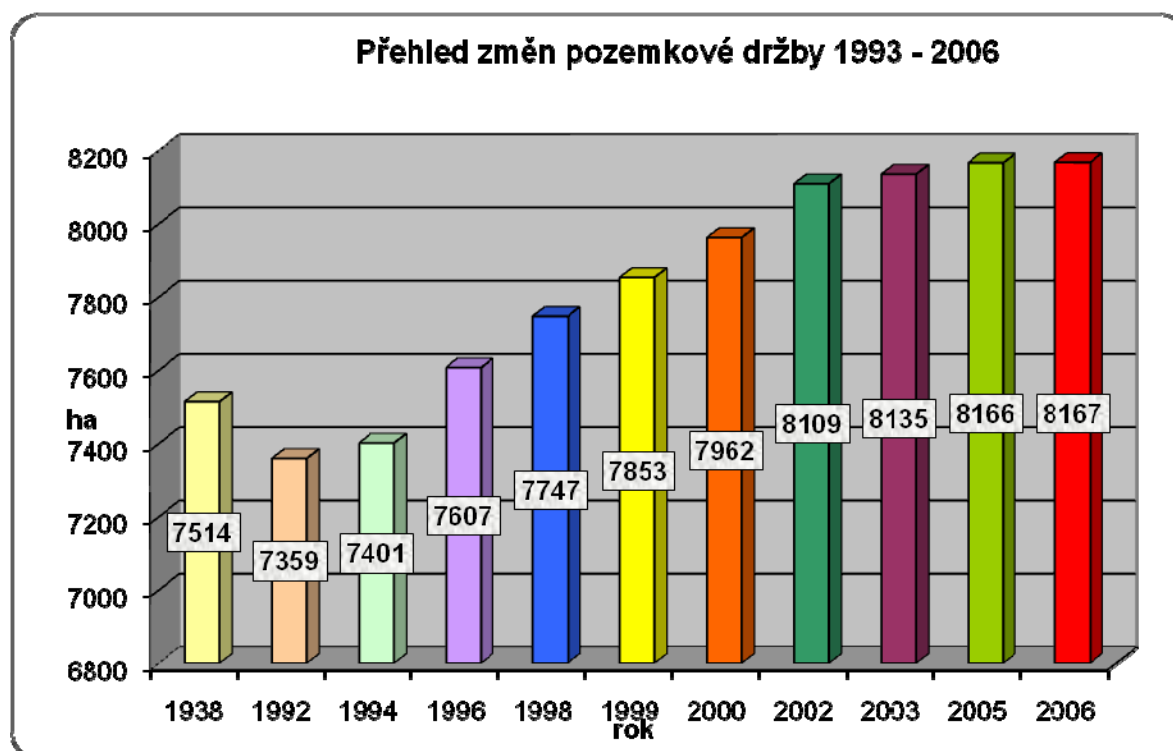
Již záhy po znovuoobnovení samostatné správy brněnských lesů bylo zřejmé, že lesní podnik takového rozsahu, proto aby obstál v konkurenčním soutěžení, bude muset postupně rozvíjet své podnikání do dalších oblastí:

- Odborná správa a rozvoj lesního majetku statutárního města Brna a některých okolních obcí
- Plnění veřejně prospěšných služeb v rekreačních a revitalizovaných oblastech statutárního města Brna
- Pěstební činnost, těžba, zpracování, výkup a obchod surovým dřívím
- Dřevařská výroba, prodej řeziva, dřevěných palisád, výrobků zahradního a parkového programu, impregnace dřeva
- Produkce a distribuce biopaliva – energetické štěpky pro Brno
- Výroba a prodej palivového a krbového dříví
- Lesní a okrasné školkařství
- Služby v lesnictví
- Specializovaná nákladní autodoprava
- Poskytování služeb pro zemědělství a zahradnictví, údržba veřejné zeleně
- Myslivost v režijních honitbách a oboře pro spárkatou zvěř „Holedná“
- Péče o lesy v pramenné oblasti u obcí Banín a Březová nad Svitavou, kde se nacházejí zdroje pitné vody pro Brno a okolí

V současné době mají Lesy města Brna, a.s. organizační podobu klasického lesního podniku s třístupňovým řízením, výrobním oddělením, oddělením ekonomiky a marketingu, třemi lesními správami (Lipůvka, Brno, Deblín) a dvěma hospodářskými středisky (pila v Brně-Bystrci a manipulační sklad v Rájci-Jestřebí). Školkařský provoz s výrobou energetické štěpky je organizačně podřízen lesní správě Brno. Pro vlastníka zajišťujeme komplexní pozemkovou agendu. Celkový počet zaměstnanců je 110 z toho je 39 technicko-hospodářských pracovníků.

Vývoj pozemkové držby

Během celé novodobé historie podniku je patrná snaha vedení firmy a představitelů města o arondaci a rozšiřování pozemkové držby (lesní půdy – PUPFL a souvisejících pozemků).

K 31. 12. 2006 spravovaly a hospodařily Lesy města Brna, a.s. na celkové výměře městského a vlastního majetku **8 167 ha**, z toho lesní půda 8 093 ha, nelesní půda 42 ha (orná, rybníky, cesty, ...).

- *Lesy hospodářské* 6 038 ha
- *Lesy ochranné* 169 ha
- *Lesy zvláštního určení*
 - *rekreační* 1 747 ha
 - *v oblasti vodních zdrojů* 63 ha
 - *na chráněných území* 150 ha

Od roku 2002 dochází ke změně výměry pozemkové držby pouze drobnými směny a arondacemi.

Základní ukazatele lesní výroby

Lesy města Brna hospodaří od počátku na druhově i terénně velmi rozmanitém lesním majetku, což také významně ovlivňuje ekonomiku celého podniku. Druhová skladba dřevin je v porovnání s celkovým stavem v ČR velmi pestrá a především vyšší podíl listnatých dřevin v celkovém zastoupení poskytuje na jedné straně zajímavé možnosti v obchodu s dřívím, na druhé straně však vyšší odpovědnost při obnově porostů a také vyšší nákladovost hospodaření.

Zastoupení dřevin v porovnání s ČR

dřevina	LMB	ČR
smrk	38%	54%
borovice	13%	17%
modřín	6%	4%
jedle	3%	1%
ost.jehličnany	1%	1%
dub	21%	7%
buk	10%	6%
ost.listnáče	8%	10%

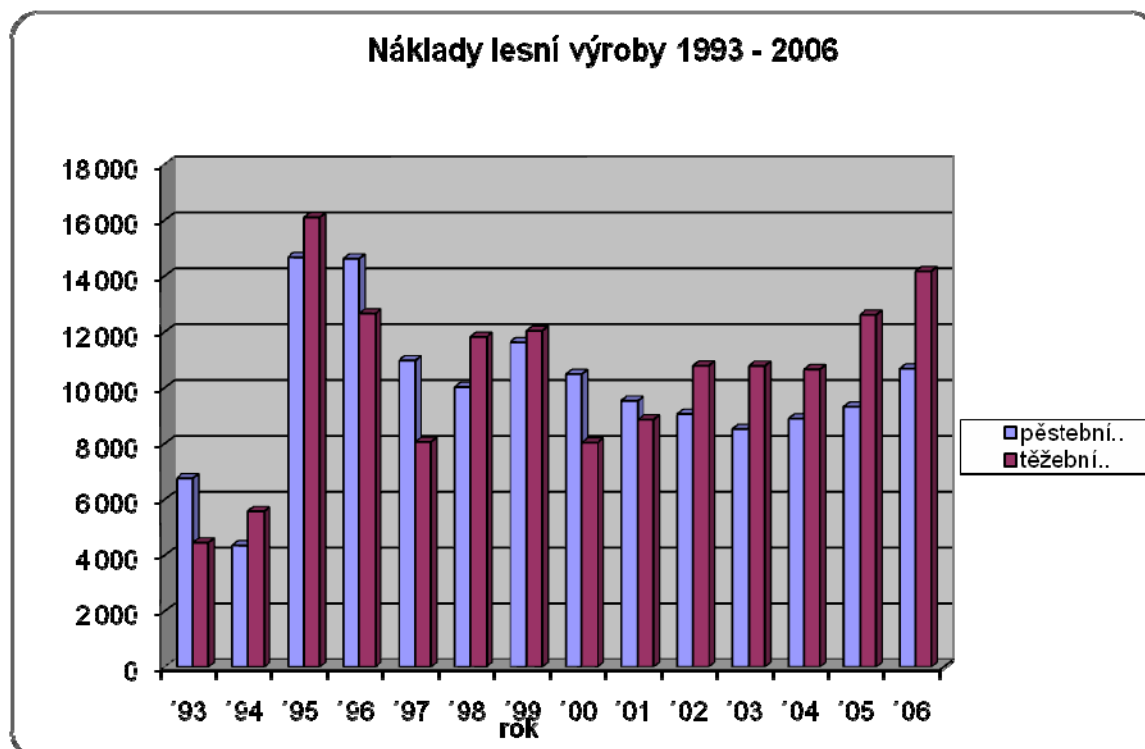
V pěstební činnosti se potvrzuje nárůst nákladů především na obnovu lesa. Příčinou je zejména nákladnější maloplošný způsob hospodaření a zvyšovaný podíl melioračních a pevnujících dřevin při výsadbě. Negativně se v posledních letech projevují zřejmé výkyvy počasí, především vysoké teploty a nízké srážky v jarních měsících těsně po zalesňovacích pracích, jež mají za následek zvyšující se procento ztrát umělé obnovy.

výrobní náklady	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06
pěstební činnost v tis. Kč	6 754	4 351	14 667	14 619	10 973	10 024	11 624	10 484	9 529	9 059	8 519	8 893	9 317	10 684
těžební činnost v tis. Kč	4 452	5 577	16 097	12 656	8 059	11 818	12 036	8 032	8 857	10 783	10 781	10 655	12 605	14 165
rok	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06
celkový úhrn těžeb v m ³	35 120	41 413	51 706	40 763	38 876	38 477	37 825	41 470	40 040	45 643	45 216	46 056	45 879	47 101

V rámci platnosti lesního hospodářského plánu (2002 – 2011) není trvale naplňována maximální výše etátu. Tato skutečnost je však zcela záměrná a plánovaná, jelikož preferováním maloplošného a šetrnějšího způsobu hospodaření není toto účelné a možné. Těžby jsou prováděny s podílem jehličnaté a listnaté 78:22, přičemž podíl listnaté těžby se postupně zvyšuje. Zvyšování podílu listnaté těžby do konce platnosti LHP je záměrné, jelikož je nutné postupně obnovovat přestárlé porosty (zejména bukové), jejichž kvalita se při překročení mytného věku výrazně snižuje. Celkový objem těžeb se na LHC Lesy města Brna dlouhodobě pohybuje na úrovni 90 – 94 etátu, stanoveném LHP.

Plnění etátu LHP 2002 – 2011 v m ³							
měrná jednotka		2002	2003	2004	2005	2006	Zbývá na maximální podíl
		Poč. tj	Poč. tj	Poč. tj	Poč. tj	Poč. tj	
Maximální roční podíl z LHP	m ³	49 209	49 209	49 209	49 209	49 209	262 195
							ročně
Skutečná výše těžeb	m ³	45 643	45 216	46 056	45 879	47 101	52 439

Vybrané údaje za rok 2002 – 2006				
rok	přirozená obnova	kůrovcová těžba	živelná těžba	ostatní nahodilá
	ha	m ³	m ³	m ³
2002	8,15	451	6 081	2 547
2003	16,56	3 686	6 463	3 905
2004	10,55	2 723	8 738	12 469
2005	5,77	1 169	4 059	12 371
2006	2,01	1 484	4 857	10 862

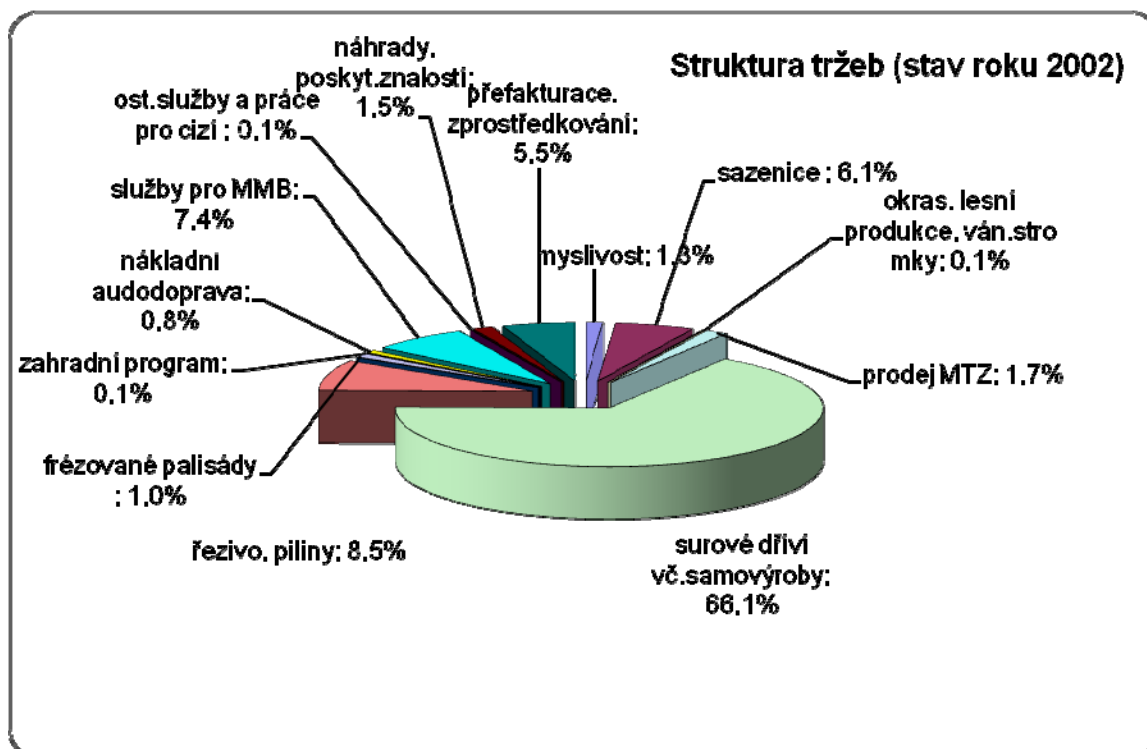

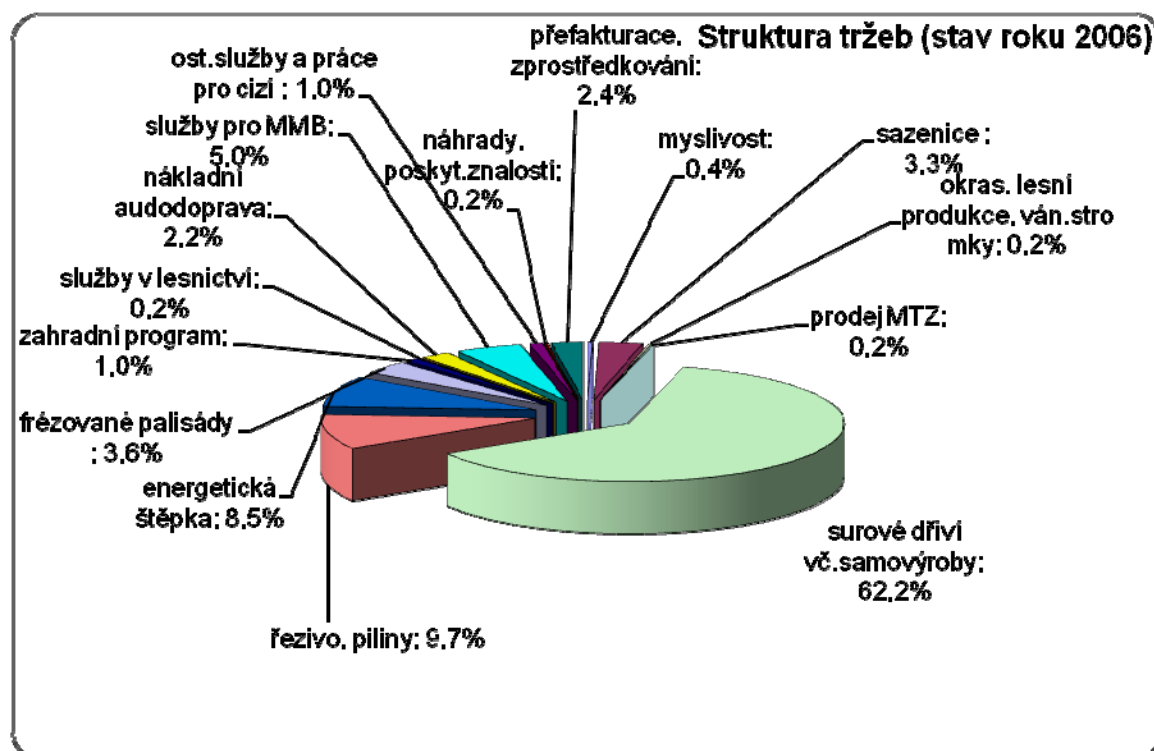
OCHRANA LESA

V brněnských lesích nadále trvá riziko ohrožení smrkových porostů kalamitním podkorním hmyzem zejména lýkožroutem smrkovým (*Ips typographus* L.) a nově také lýkožroutem (*Ips duplicatus* SAHLBERG). Přesto, že se nám v uplynulých 2 letech dařilo snižovat podíl kůrovcové těžby je této problematice ochrany lesa věnována trvale vysoká pozornost. Příčinou vysokého podílu nahodilé těžby jsou lokální větrné kalamity a usychající přestárlé borové porosty. Novým ohrožením zejména příměstských lesů je zvyšující se počet lesních požárů, jichž bylo v roce 2006 celkem 12 na úhrnné ploše 0,10 ha. Tyto požáry vznikají hlavně v letním období nekázní návštěvníků lesa. Jen díky kontrole lesního personálu a včasným zásahům profesionálních i dobrovolných hasičů nedošlo dosud k vážnějším škodám na lesním majetku

OBCHODNÍ ČINNOST

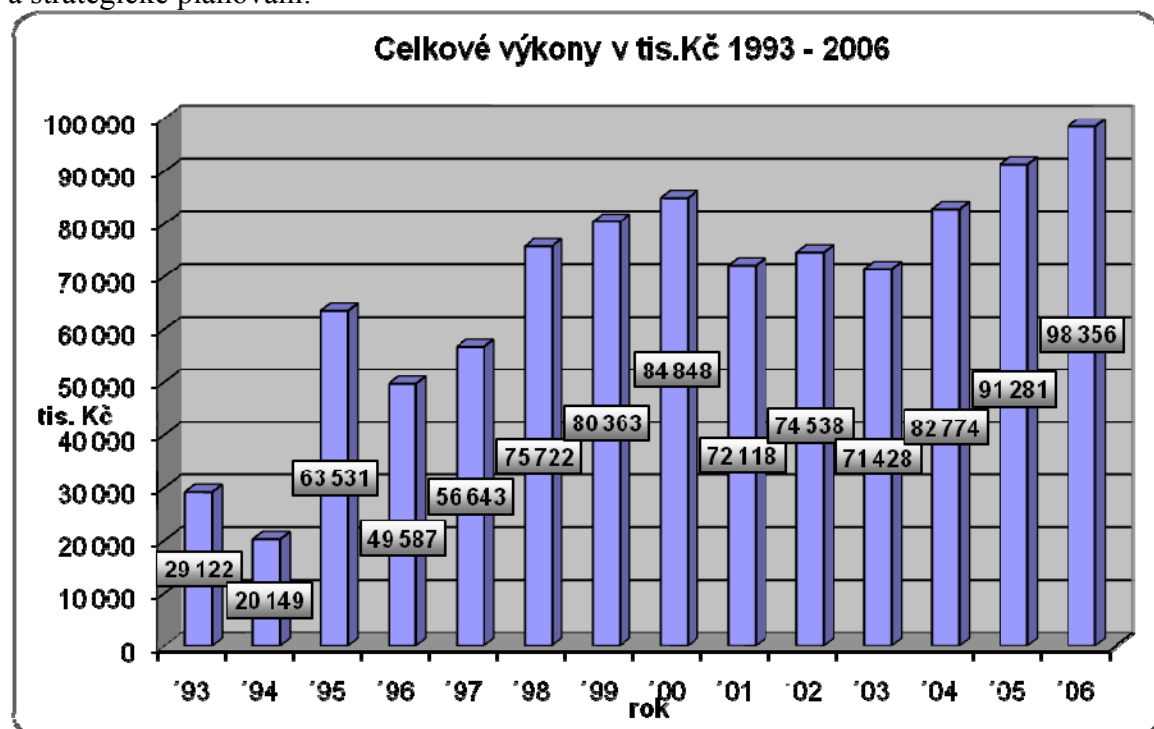
V obchodní činnosti se stále více zaměřujeme na podporu prodeje výrobků s přidanou hodnotou, jakou jsou dřevěné frézované palisády, energetické štěpky, řezivo, výrobky zahradního a parkového programu a služby. Produkci těchto výrobků a služeb se snažíme částečně eliminovat výkyvy v cenách surového dříví.

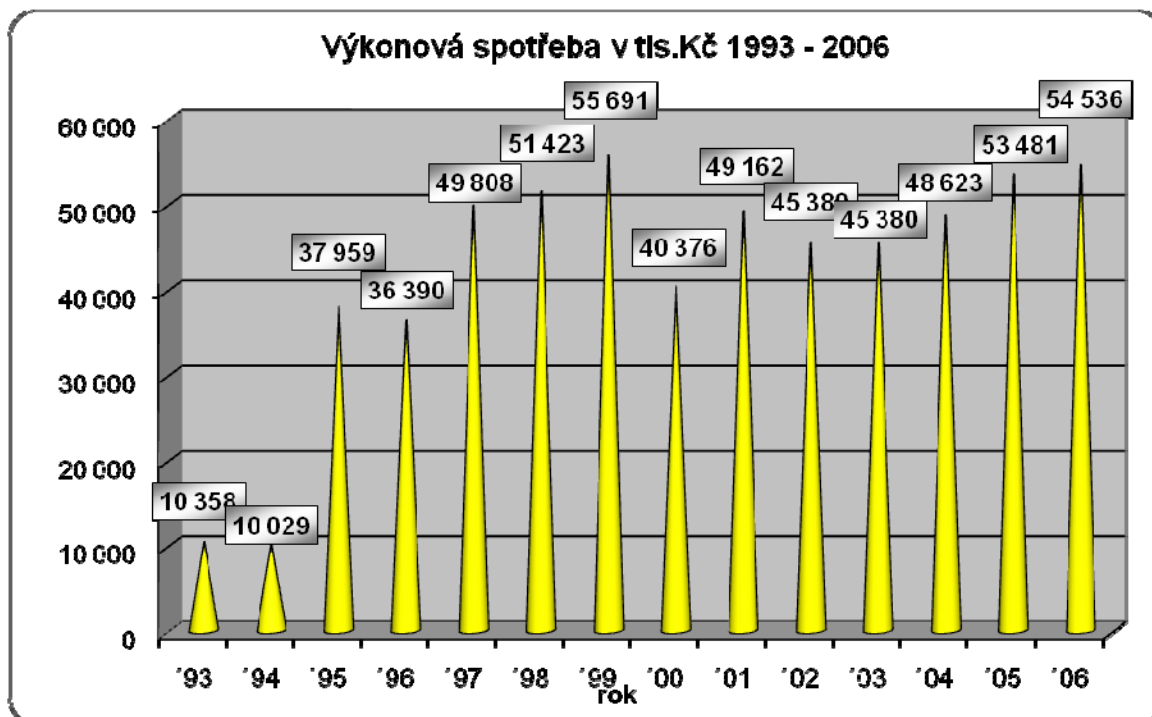

Vybrané ekonomické ukazatele podniku

Následující vybrané ekonomické ukazatele podávají stručný náhled na hospodaření podniku o počátku jeho vzniku. Zdroje jsou převzaty z ročních podnikových rozborů hospodaření a díky důsledné evidenci údajů od roku 1993 je možné dále doplňovat údaje a získat tak souvislou časovou řadu dat, použitelnou pro další rozborů hospodaření a strategické plánování.

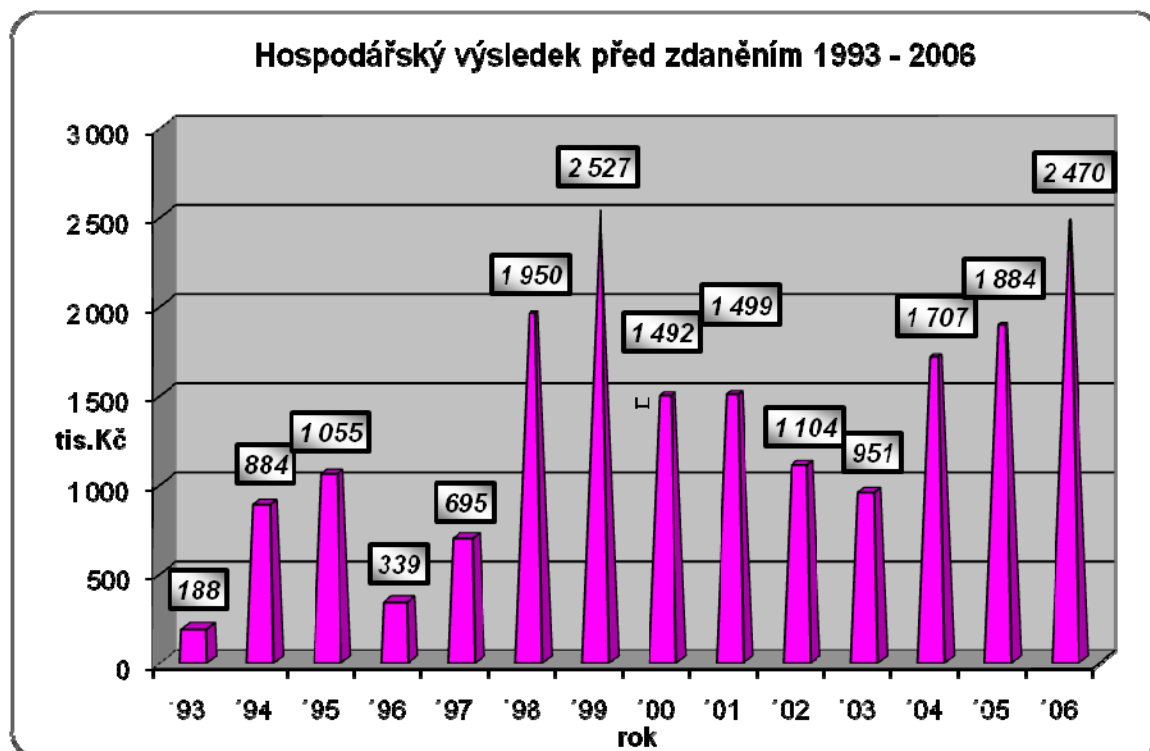
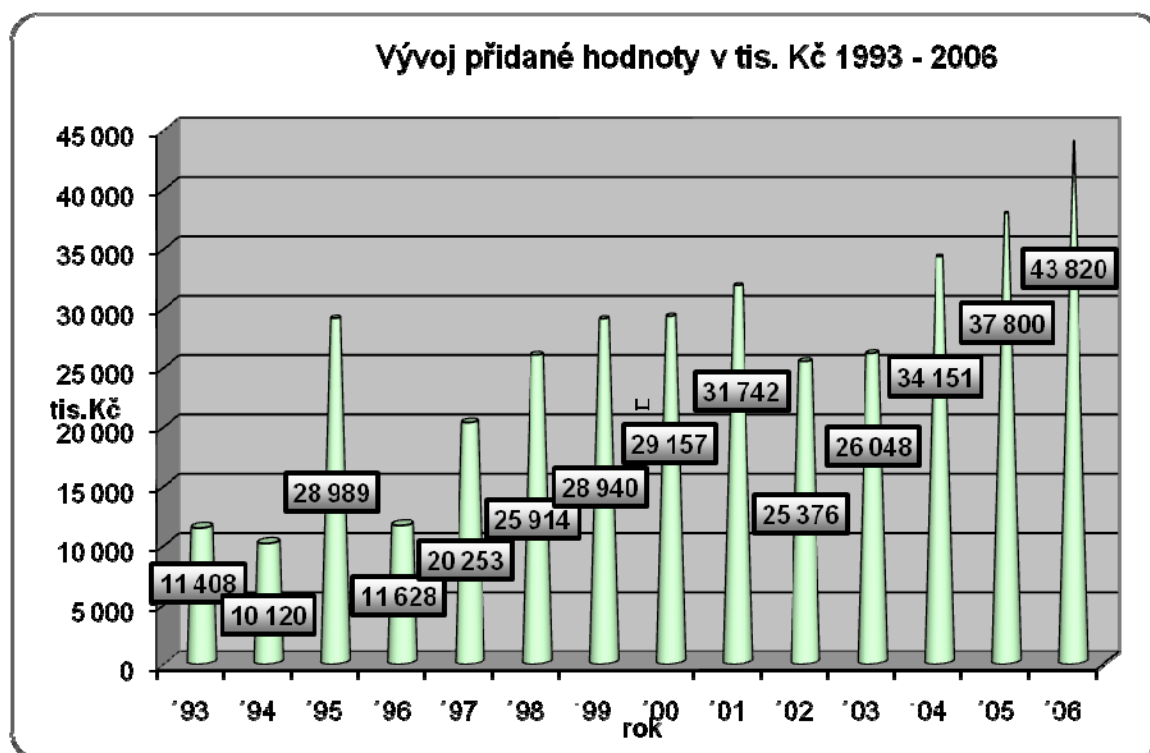

Graf celkových výkonů společnosti zobrazuje vývoj výnosů (tržeb za vlastní výrobky a lužby, aktivaci, atd.). Od roku 1999 až do roku 2003 dochází k postupnému poklesu celkových výnosů, který je zapříčiněn zejména postupným poklesem cen surového dříví. Zlomovým se stává rok 2004, kdy byl pokles tržeb za surové dříví nahrazen výnosy z prodeje vlastních výrobků a služeb. Výkony roku 2000 jsou zkresleny o cca + 8.000 tis. Kč, což je aktivace sazenic lesních dřevin, nakoupených spolu s areálem lesních školek.

V souvislosti s růstem výkonů zaznamenal růst i ukazatel výkonové spotřeby až do roku 1999. V důsledku poklesu výnosů od roku 2000 a postupnému nárůstu mzdových nákladů byly postupně omezovány opravy – především lesních cest. Zlomový rok 2004 a možnost čerpat prostředky z dotačních titulů EU nám opět umožnilo věnovat ve větší míře opravám a rekonstrukcím lesní dopravní sítě i investicím. Nárůst výkonové spotřeby od roku 2005 je částečně způsoben nárůstem výkupu surového dříví od okolních obcí a drobných vlastníků a současně s tím zvýšenou vlastní spotřebou surového dříví (pořez, výroba palisád). Rok 2000 je opět zkreslen následnou vlastní spotřebou sazenic aktivovaných v přecházejícím roce 1999.

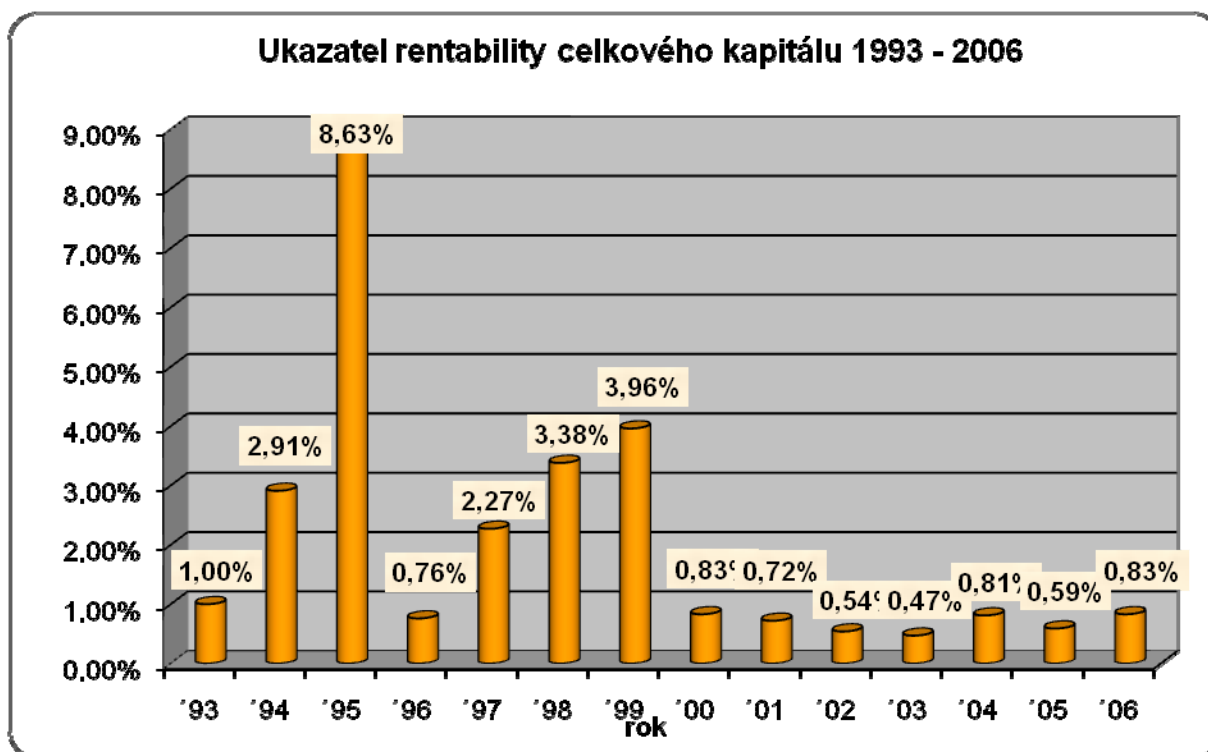
Následující grafy zobrazují vývoj přidané hodnoty, jako rozdíl mezi celkovými výkony a výkonovou spotřebou a vývoj hospodářského výsledku firmy (před zdaněním). Tento graf nejlépe dokládá vývoj efektivnosti hospodaření společnosti.

UKAZATEL RENTABILITY CELKOVÉHO KAPITÁLU

Ukazatel rentability celkového kapitálu vyjadřuje celkovou efektivnost společnosti – skutečnost, „kolik dokáže společnost vydělat se všemi svými prostředky“. Jak je patrné z následujícího grafu, je rentabilita celkového kapitálu společnosti na velmi nízké úrovni a po navýšení základního jmění v roce 2000 nedosahuje ani 1 %. S přihlédnutím ke specifickému poslání společnosti by tato hodnota měla dosahovat alespoň 6 %. Tento stav je způsoben značnou výší stálých aktiv – převážně majetku nevýrobního charakteru (obytné budovy, lesní cesty s vysokou hodnotou atd.), který vyžaduje neustálé náklady. V případě LDS se však jedná o strategicky významný majetek a opravy a investice do něj zhodnotí celkový majetek společnosti zejména pro další generace. V případě některých obytných budov uvažuje management společnosti o jejich novém využití (pro účely rekreace) nebo o jejich prodeji.

Ukazatel rentability celkového kapitálu jako reprezentant byl zvolen záměrně, jelikož celkový kapitál je téměř z 90 % tvořen kapitálem vlastním.

Opravy a investice

Od roku 1993 investovala společnost do majetku formou přímých investic a rekonstrukcí celkem **110 298 tis. Kč** a do oprav **72 022 tis. Kč**, čímž zhodnotila svůj majetek a tedy majetek vlastníka téměř 185 mil. Kč. Na nájemném městě odvedla společnost od roku 1993 **27 mil. Kč**. Veškeré tyto investice jsou odrazovým můstkem pro další podnikání a vkladem pro následující generace.

OPRAVY (v tis. Kč)															
ROK	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	Celkem
celkem	1 745	1 066	3 241	4 563	4 665	13 087	12 716	7 690	6 089	6 715	3 292	3 026	2 201	1 926	72 022
budovy a stavby	823	378	498	566	1 361	4 818	9 612	6 763	5 199	3 760	2 892	2 726	1 551	889	41 836
lesní dopr.sít'	922	688	2 743	3 997	3 304	8 269	3 104	927	890	2 955	400	300	650	0	29 149
stroje a zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 037	1 037

POŘÍZENÍ A REKONSTRUKCE (v tis. Kč.)															
ROK	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	Celkem
celkem	3 303	3 425	13 626	3 600	3 050	11 232	9 286	3 541	13 645	872	10 675	17 565	2 656	13 822	110 298
budovy a stavby	0	2 590	8 471	1 901	64	5 978	3 322	818	10 864	53	587	6 725	1 053	6 089	48 515
stroje a zařízení	3 303	802	4 864	1 699	2 986	4 989	3 587	2 687	2 781	809	9 974	10 840	1 603	7 642	58 566
ostatní investice	0	33	291	0	0	265	2 377	36	0	10	114	0	0	91	3 217

OPRAVA LESNÍ CESTY Z VLASTNÍCH ZDROJŮ

V roce 2006 jsme poprvé uskutečnili opravu lesní cesty použitím materiálu z místního zemníku. Jednalo se o zkušební úsek lesní cesty „Pánov“ na území lesní správy Deblín. Oprava byla provedena metodou minerálního zpevněného kameniva, a jelikož se tento způsob díky dobrým technickým vlastnostem materiálu a nízkým nákladům osvědčil, rozhodli jsme se opravu této lesní cesty v roce 2007 v délce 2,5 km dokončit. Následující tabulka podává srovnávací údaje opravy LC z místních zdrojů materiálu s opravou LC v 100% nákladů zajištěných dodavatelsky.

Srovnání parametrů a ceny oprav lesních cest typu 2L - LC pro sezonní provoz MZK**Lesní cesta „Pánov“ – lesní správa Deblín****parametry**

délka	km	2,5	
šíře koruny - vozovky	m	3,6	
materiál	m ³	2 500	zdroj: místní
spotřeba materiálu	m ³ /1 bm	1,0	
dopravní vzdálenost navážení materiálu		do 5 km, podélný přesun hmot	
objekty	nejdou		
celková cena		900 000 Kč	
cena bez objektů		900 000 Kč	
dotace		0 Kč	
náklad v tis.Kč/1 km		360 Kč	

Lesní cesta „Obstová“ – lesní správa Lipůvka**parametry**

délka	km	1,7	
šíře koruny - vozovky	m	4,0	
materiál	m ³	2 040	zdroj: externí
spotřeba materiálu	m ³ /1bm	1,2	
dopravní vzdálenost navážení materiálu		do 15 km, podélný a příčný přesun	
objekty		10 ks trubní propustky	

celková cena	2 751 000 Kč
cena bez objektů	2 451 000 Kč
dotace	1 239 000 Kč
náklad v tis.Kč/1 km	889 Kč
náklad v tis.Kč/1 km bez objektů	713 Kč

Certifikace

Lesy města Brna, a.s. je držitelem čtyř významných certifikátů, jimiž deklaruje, že hospodaří na svěřeném majetku a produkuje výrobky a služby v souladu s přísnými kritérii mezinárodních a harmonizovaných národních norem:

- PEFC (Pan European Forest Certification Council) – hospodaření v lesích odpovídá požadavkům certifikačních kritérií definovaných v dokumentech Českého systému certifikace lesů
- C-o-C proces ověřování spotřebitelského řetězce dřeva je v souladu s požadavky normy CFCS 1004:2005
- ISO 9001:2000 proces řízení jakosti je ve shodě s požadavkem normy ČSN EN ISO 9001:2001
- Certifikace Technickým a zkušebním ústavem stavebním výrobku „Dřevo – řezivo na stavební konstrukce“ proces výroby a vlastnosti výrobku jsou ve shodě s požadavky normy ČSN 73 2824-1

Závěr

Naše společnost se řadí mezi stabilní firmy s nízkou mírou celkového rizika a s vysokým produkčním potenciálem, který však není v některých oblastech činností dosud optimálně využit.

Důraz je kladem na podporu a využití všech užitků lesa a optimální uspokojení všech potřeb vlastníka – statutárního města Brna.

Ing. Leopold Černý
Ing. Dalibor Šafařík

Lesy města Brna, a.s.
Křížkovského 247, 664 34 Kuřim
e-mail: lesymb@lesymb.cz

EKONOMICKÉ ASPEKTY HOSPODAŘENÍ V LESÍCH ÚZEMNĚ SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ

Daniel VLKANOVA

Abstrakt: Příspěvek v rámci bodu jednání o ekonomických aspektech hospodaření v lesích územně samosprávných celků je zaměřen na obecnou úvahu o hospodaření na lesních majetcích těchto samosprávných celků (vlastnictví krajů a obcí) ve vztahu ke statistickým hodnotám vlastnictví lesů v rámci České republiky. Poukazuje na vliv politiky do rozhodování o způsobu zajišťování hospodaření v lesích u samosprávných celků. Příkladem jsou uváděny ekonomické aspekty u tří LHC z podkrkonošské oblasti (Lesy města Trutnova, lesy města Úpice a lesy obce Chvaleč).

Klíčová slova: lesní majetek, lesnictví, nezávislý obecní orgán, koncepce hospodaření

Způsob zajištění hospodaření v lesích územně samosprávných celků je dán zejména velikostí lesního majetku, velikostí obce a charakterem vlastního lesního majetku.

Resortní statistické šetření v lesním hospodářství probíhá nepřetržitě od roku 1998 a monitoruje ekonomickou situaci vlastníků (případně nájemců lesa) z reprezentativního vzorku plochy lesa – cca 1 850 tis. ha, což je cca 70 % výměry lesů v ČR, kde hlavním kritériem je velikost vlastnictví lesa nad 200ha.

Z údajů Zelené zprávy za rok 2005 vyplývá, že z celkové výměry lesů v ČR ve výši 2 647 tis. ha připadá na „státní“ lesy 1 581,6 tis. ha, tj. 59,8 %. Podnik Lesy ČR, s. p. je s uváděnou výměrou 1 359,1 tis. ha (85,9 % ze 100 % lesů „státních“) největší státní organizací s právem hospodaření s majetkem ve vlastnictví České republiky.

V porovnání k výše citovanému statistickému vzorku – cca 1 850 tis. ha, tvoří podíl podniku Lesy ČR, s. p. cca 73 %. Tento procentický podíl je tak výrazný, že je možné vyslovit domněnku : „má-li Zelená zpráva sloužit jako základní podklad pro lesnickou politiku, pro širokou i laickou veřejnost, může vliv politické reprezentace a její loby na jmenování vrcholného managementu podniku LČR, s. p. přímo ovlivnit vykazované údaje pro statistické účely, a tím tuto Zelenou zprávu částečně poškodit“. Tímto není vysloveno podezření o záměrném zkreslování vykazovaných údajů podnikem Lesy ČR, s. p., ale je nutné brát v úvahu potenciální možnost nastavení nákladů, výnosů, potažmo hospodářského výsledku tak, aby se vedení podniku zavděčilo příslušným mocipánům, anebo bylo dokázáno, že každé nové vedení musí být nutně lepší než to předchozí, což může být demonstrováno například právě snahou o vykázání co nejvyššího kladného hospodářského výsledku v daném roce.

Výměra lesů v držení obcí uváděná za rok 2005 činí 15,5 % z celkové plochy lesa, lesů v lesních družstvech je 1,0 %, lesů soukromých je 23, 2 %, krajských lesů je 0,2 % a lesů v majetku veřejných vysokých škol je 0,3 %.

Samostatnou problematikou je vlastnictví lesů vlastněných jednotlivými krajskými úřady. Otázka: „Zda by státní lesy obhospodařované podnikem LČR neměly být spravovány krajskými úřady“, není předmětem tohoto příspěvku.

Domnívám se ale, že krajské úřady by mohly mít větší podíl na vlastnictví lesů v rámci ČR, než uváděná 0,2 %. Například je tu skutečnost, že kraje jsou zřizovatelem středních škol, některé pak zřizovatelem škol lesnických. V současné době dochází k různým formám spolupráce v oblasti středního a vysokého školství v lesnických oborech. Příkladem je zajišťování dálkového bakalářského studia. Je proto nemyslitelné zajišťovat lesnickou výuku bez možnosti výuky ve školských zařízeních typu „školního polesí“. Zde by měla být rozvíjena aktivita ze strany Krajských úřadů o zvětšení těchto, pro školské účely určené lesní majetky, na úkor majetků ve vlastnictví ČR. Pro příklad uvádím, že školní polesí při VOŠL a SLŠ Trutnov o výměře cca 1 200 ha je tvořeno vlastnictvím či správou čtyř subjektů, a sice: Město Trutnov, Krajský úřad, správa KRNAP a LČR, s.p.. V tomto případě se jeví jako oprávněná snaha o vytvoření jednoho uceleného LHC ve vlastnictví krajského úřadu realizovaného směnou nebo převedením lesních majetků od výše citovaných vlastníků nebo správců lesa.

Způsob zajištění hospodaření s lesním majetkem obcí a měst je dán, jak již bylo řečeno, zejména velikostí lesního majetku, velikostí obce a charakterem daného majetku.

Každá změna zastupitelstva (zejména rady) sebou nese zpravidla jiný pohled na způsob zajištění hospodaření v obecních lesích a jiné požadavky na hospodářský výsledek z lesního majetku. Tak jak byl lehce zmíněn vliv vládní politiky na hospodaření podniku LČR, s.p., je zcela evidentní, že vliv regionální politiky se odráží i do oblasti hospodaření s lesním majetkem u měst a obcí. Příkladem napříč celou republikou může být v současné době řešení nájmu lesů města Znojmo, řešení pronájmu u města Slavkov, hledání nového správce lesního majetku obce Krásno a řada dalších. U jmenovaných je problematika obhospodařování lesů již dokonce medializována. U menších obcí dochází i ke snaze o kriminalizaci současných nebo bývalých lesních hospodářů účelově tak, aby mohli být nahrazeni novými z řad spřátelených právnických či fyzických osob. Jedná se dnes už o obecný jev. Lobuje se na všech úrovních, ať už obecních, krajských nebo státních.

Největší vliv na výsledek hospodaření s lesním majetkem má velikost tohoto majetku. Je velmi obtížné získávání srovnatelných údajů o nákladech a výnosech z lesních majetků obcí zejména u majetků do 200 ha (viz následující tabulka).

Tabulka 1: Počty majetků a celkové rozlohy lesa (zdroj: LP6/2006, bez LHP schválených roku 2005)

	Počet LHC	Procento	Rozloha celková (ha)	Procento	Prům. rozloha na 1 celek (ha)
pod 200 ha	1 258	65,11	128 791	6,92	102,38
nad 200 ha	674	34,89	1 732 195	93,08	2 570,02
Celkem	1 932	100	1 860 986	100	

Ačkoliv z tabulky vyplývá, že LHP pod 200 ha tvoří pouze necelých 7 % (plochy) z počtu LHP, struktura nákladovosti procesů lesní výroby je výrazně odlišná. Pro srovnání: jedná se v součtu přibližně o stejně velkou výměru jakou zaujímají Vojenské lesy a statky, s.p. které hospodaří na výměře cca 126.000 ha.

V současném objemu zjišťovaných veličin, které vstupují do ekonomického informačního systému lesního hospodářství, není tato skupina LHP do 200 ha zastoupena a rovněž tak chybí vstupy z lesních majetků na nichž není vypracován LHP. Ve vykazování nákladů a výnosů v lesním hospodářství jsou navíc zahrnuty do ekonomického informačního systému pouze akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. Ostatní typy právních forem podnikání nejsou do systému zahrnuty, ačkoliv v oblasti dodavatelských služeb rovněž působí.

Rozloha lesního majetku úzce souvisí s podmínkami nákladové a výnosové vyrovnanosti, vycházející ze stavu lesa.

Pro názornost uvádím příklad zajištění hospodaření na lesních majetcích tří různých územně samosprávných obcí z podkrkonoší. Uvedené obce jsou členy SVOL a LHP jim vytvářel stejný taxační subjekt.

1. LHC Městské lesy Trutnov

Na majetku hospodaří společnost – Lesy a parky města Trutnova s.r.o. (organizace zřízená a stoprocentně vlastněná Městem Trutnov). Výměra ke dni zařazení LHP 2 090 ha. Město Trutnov nepožaduje po městské organizaci Lesy a parky Trutnov s.r.o. tvorbu výrazného ročního zisku. Za rok 2005 byl zisk z 1 ha 23 Kč oproti 615 Kč průměrného zisku obecních lesů v ČR (včetně dotací), což jsou cca 4 % z daného průměru. Při dosažení průměrného zisku v ČR ve výši 615 Kč/ha by činil zisk na trutnovském lesním majetku o velikosti 2 090 ha celkem 1 285 350,- Kč. Tento zisk by byl reálně dosažitelný. Město s počtem obyvatel 31 500 nepotřebuje v rámci svého ročního finančního rozpočtu maximalizovat zisk z lesního majetku a upřednostňuje kvalitu hospodaření v lese s podporou všech rekreačních funkcí.

Specifika :

- Les hospodářský 1 745 ha (83 %), Lesy zvl. určení 283 ha (13,5 %), ostatní 62 ha (3,5 %).
- Rekreační funkce (zahrádkářské kolonie, koupaliště přírodní, tábořiště, lyžařský areál, turistické centrum, historické objekty).
- Demonstrační objekt Broumov (od roku 1972) – porostní skupiny založené a sledované – imisní oblast – uhelná elektrárna Poříčí – vládní úkol Rekonstrukce 100 ha jehličnatých porostů poškozených kouřem, imisemi.
- Na LHC se nenachází žádné zvláště chráněné území.
- Zastoupení dřevin Jehličnany 80,5 % (65,6 % smrk, 9,7 % modřín), Listnáče 19,5 %.
- Zastoupení věkových stupňů : přebytek 8., 9 a 11. , nedostatek 1. – 5.v.stupně.
- Mýtní těžba plánovaná 106.121 m³ (74 % etátu).
- Max. těžba na 1ha/rok je 7,1 m³, přírůst 7,8 m³

2. LHC Broumov – Lesy města Úpice

Město Úpice s výměrou 340 ha lesního majetku a cca 6 000 obyvateli nejdříve svěřilo hospodaření v lesích soukromé společnosti, která vykonávala souběžně i výkon OLH. Po zvážení zkušeností s tímto způsobem obhospodařování městských lesů bylo rozhodnuto o vytvoření nového pracovního místa, které kumuluje funkci hajného a referenta životního prostředí. Současný pracovník nesplňuje podmínky pro udělení licence OLH (roky odborné praxe). Tuto činnost vykonává smluvně vázaná třetí osoba. S dosažením podmínek určených pro udělení licence OLH bude tato činnost součástí pracovní náplně daného pracovníka a Městský úřad částku v roční výši 86 000 Kč ušetří (tj. 253,- Kč/ha). V roce 2005 bylo dosaženo hospodářského výsledku ve výši 994,- Kč/ha, v roce 2006 pak 260 Kč/ha. Finanční výnosy z lesa kumuluje Město Úpice v rezervním fondu.

Specifika :

- Les hospodářský 223 ha (66 %), Lesy zvl. určení 113 ha (33 %), ostatní 4 ha (1 %).
- Rekreační funkce (turistické centrum, dětské hřiště).
- Na LHC se nenachází žádné zvláště chráněné území.
- Zastoupení dřevin Jehličnany 91 % (58,9 smrk, 26,4 % borovice), Listnáče 9 %.
- Zastoupení věkových stupňů: přebytek 8., 9., 11. a 13., nedostatek 1. a 3. v. stupeň.
- Mýtní těžba plánovaná 14.000 m³ (79,5 % etátu).
- Max. těžba na 1ha/rok je 4,1 m³, přírůst 7,2 m³/rok.

3. LHC Obecní lesy Chvaleč

Na lesním majetku hospodaří privátní akciová společnost na základně mandátní smlouvy se současným zajištěním výkonu OLH v rámci smlouvy zdarma. Výměra je 170 ha.

Tento lesní majetek může v současné době generovat pouze malý finanční výnos pro obec. Bez dotací by byl ztrátový. Zastupitelstvo obce stanovilo zásadní požadavek na nastavení hospodaření s lesním majetkem s ohledem na jeho charakter tak, aby hospodářský výsledek nebyl menší nebo byl roven nule. S ohledem na velikost obce (počet obyvatel 600) a její roční rozpočet, je tak každý zisk z lesního majetku v řádu desetitisíců významný. Nejvýznamnější ekonomický přínos tohoto lesního majetku je v možnosti jeho použití jako záruky.

Specifika :

- Les hospodářský 167 ha (98 %), ostatní 3 ha (2 %).
- Rekreační funkce (turistické centrum, státní hranice s Polskem, pískovcové skály).
- Na LHC se nenachází žádné zvláště chráněné území, hraničí s CHKO Broumovsko.
- Zastoupení dřevin Jehličnany 55,3 % (46 smrk, 6 % modřín), Listnáče 44,7 % (20,5 % bříza, 13 % buk).
- Zastoupení věkových stupňů: přebytek 3. – 6. v. s. jako důsledek zalesňování nelesních půd v 50. – 60. letech minulého století. Dospívající a mýtní v. s. jsou zastoupeny podnormálně s výjimkou 8., 12. a 13. stupně.

- Mýtní těžba plánovaná 3.550 m³ (60 % etátu).
- Max. těžba na 1ha/rok je 3,5 m³, přírůst 8,7 m³/rok.

Závěr:

Vycházíme-li z předpokladu, že pro hospodaření v lesích územně samosprávných celků jsou státem nastavené podpůrné dotační podmínky všem obcím stejně (vyjma příspěvku na OLH u majetků do 50 ha), je pouze věcí jednotlivých zastupitelstev obcí, jaké požadavky na hospodářský výsledek z vlastněných lesních majetků reálně očekávají nebo stanoví.

Zkušenosti rovněž ukazují, že forma zajištění hospodaření v lesích měst a obcí je výhradně na zastupitelstvech obcí. Každé nové vedení obcí má jinou představu o zajištění hospodaření v lesích (nájmy, vlastní zaměstnanci, fyzické osoby podnikatelské a různé jiné formy právnických osob). Je nutné se smířit se skutečností, že sebelepší záměry lesníků v péči o obecní lesní majetky budou i v budoucnosti podřizovány místně politickým rozhodnutím v periodicitě konání komunálních voleb.

Ing. Daniel Vlkano

SLŠ Trutnov
Lesnická 9
541 11 Trutnov

Kolektiv autorů

Ekonomické aspekty integrovaného lesního hospodářství
(se zaměřením na hospodaření v lesích územně samosprávných celků)

Economic aspects of integrated forest management
(with a special focus on management in municipal forests)

Sborník referátů ze semináře.
Workshop proceedings

Sborník je součástí prací na výzkumném záměru VZ2103/ZA45001 (MSM 6215648902).
The proceedings are a part of works implemented within the Research Programme
VZ2103/ZA45001 (MSM 62158902).

Náklad: 90 ks

Počet stran: 125

Vydání: první

Sborník sestavil: Ing. Roman Dudík, Ph.D.

Design a typografie: Ing. Roman Dudík, Ph.D.

Vydal: © Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
Ediční středisko MZLU, 2007

Sborník neprošel jazykovou úpravou.

Za věcnou a pravopisnou správnost díla odpovídají autoři jednotlivých referátů.